

Vergaderjaar 2010–2011

32 745

Raming der voor de Tweede Kamer in 2012 benodigde uitgaven, alsmede aanwijzing en raming van de ontvangsten

Nr. 17

VERSLAG VAN EEN WETGEVINGSOVERLEG

Vastgesteld 22 juni 2011

De vaste commissie voor Binnenlandse Zaken¹ heeft op 20 juni 2011 overleg gevoerd met de Voorzitter van de Tweede Kamer over **de Raming der voor de Tweede Kamer in 2012 benodigde uitgaven, alsmede aanwijzing en raming van de ontvangsten (32 745)**.

Van het overleg brengt de commissie bijgaand stenografisch verslag uit.

De voorzitter van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken,
Dijkzma

De griffier van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken,
Van der Leeden

¹ Samenstelling:

Leden: Dijkzma (PvdA), voorzitter, Van Beek (VVD), Van der Staaij (SGP), Koopmans (CDA), Van Bochove (CDA), Aptroot (VVD), onder-voorzitter, Smilde (CDA), Paulus Jansen (SP), Ortega-Martijn (ChristenUnie), Brinkman (PVV), Van Raak (SP), Thieme (PvdD), Dibi (GroenLinks), Heijnen (PvdA), Elissen (PVV), Monasch (PvdA), Schouw (D66), Marcouch (PvdA), De Boer (VVD), Hennis-Plasschaert (VVD), Lucassen (PVV), Verhoeven (D66) en Grashoff (GroenLinks).

Plv. leden: Van Dam (PvdA), Van der Burg (VVD), Dijkgraaf (SGP), Sterk (CDA), Bruins Slot (CDA), Van der Steur (VVD), Knops (CDA), Jasper van Dijk (SP), Slob (ChristenUnie), Van Klaveren (PVV), Ouwehand (PvdD), Van Gent (GroenLinks), Kuiken (PvdA), Fritsma (PVV), Vermeij (PvdA), Pechtold (D66), Wolbert (PvdA), Van Nieuwenhuizen (VVD), Taverne (VVD), Bontes (PVV), Hachchi (D66) en Voortman (GroenLinks).

Stenografisch verslag van een wetgevingsoverleg van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken

Maandag 20 juni 2011

Aanvang 10.00 uur

Voorzitter: Dijkma

Aanwezig zijn 8 leden der Kamer, te weten:

Dijkma, Elissen, Heijnen, Van Nieuwenhuizen-Wijbenga, Ouwehand, Van Raak, Schouten en Verburg,

en mevrouw Verbeet, Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, de heer Van Beek, lid van het Presidium, mevrouw Biesheuvel-Vermeijden, Griffier, de heer Bakker, directeur Bedrijfsvoering, en de heer Branger, directeur Informatiseringsbeleid.

Aan de orde is de behandeling van:

- **de brief van de Voorzitter van de Tweede Kamer d.d. 22 april 2011 ter aanbieding van de Raming der voor de Tweede Kamer in 2012 benodigde uitgaven, alsmede aanwijzing en raming van de ontvangsten (32 745).**

De **voorzitter**: Ik heet de leden en de aanwezigen van harte welkom bij dit wetgevingsoverleg over de Raming van 2012. Elke woordvoerder heeft een spreektijd van ongeveer tien minuten.

De heer **Heijnen** (PvdA): Voorzitter. De fractie van GroenLinks is vorige week op enig moment bij mij gekomen met de vraag of ik ook namens haar wilde spreken. Ik heb hierover contact gehad met collega Dibi. Doordat ik dit weekend echter ziek was, heb ik dit niet kunnen afronden. Hierdoor weet ik niet definitief of ik namens hem mag spreken. Laten we doen alsof en dan worden we later gecorrigeerd. Die prealabele opmerking moet ik maken. Als ik haar namelijk niet maak, ben ik misschien tekortgeschoten. Mijn verontschuldiging, maar ik ben weer genoeg hersteld om dit te doen.

Ik heb vijf punten: ten eerste het functioneren van de Kamer, ten tweede het perspectief van de burgers, ten derde het vraagstuk van de lobbyisten, ten vierde de beveiliging en ten vijfde de bezuinigingen op de bedrijfsvoering. Ik begin bij het functioneren van de Kamer en maak de medewerkers, het Presidium en de voorzitter een groot compliment. We hebben namelijk een turbulent jaar achter de rug met verkiezingen, een nieuwe Kamer en een nieuw kabinet. Ondanks al die turbulentie heeft de Kamer weer gewerkt zoals het moet. Zij heeft een geweldige productiviteit behaald, het is allemaal vlotjes gegaan, iedereen heeft zijn plek weer gevonden, nieuwe Kamerleden zijn ingewerkt, er is veel politieke strijd, het aantal toeschouwers van de televisie, het aantal bezoekers van de website en het aantal bezoekers van dit gebouw neemt toe. Dit wordt allemaal geacommodeerd met nog steeds hetzelfde aantal mensen. Daarvoor spreekt in ieder geval mijn fractie, en ik neem aan ook de GroenLinks-fractie, van harte haar complimenten en dank uit.

Wij maken ons verder zorgen over de politisering van de procedures. Dit overstijgt wat ons betreft oppositie versus coalitie. Het is nu de oppositie die in twee concrete situaties de wenkbrauwen heeft gefronst. De eerste keer betrof de stemming die op het laatste moment plaatsvond over de moties over de wet Werken naar vermogen. We zouden stemmen op een dinsdag en eventueel op een andere dag in het geval van hoge urgentie. De noodzaak van de verplaatsing van die stemming kon voor de voltallige

oppositie niet voldoende worden aangeduid. De tweede keer betrof het amendement op de Crisis- en herstelwet, waar de oppositie uitstel van stemming vroeg, omdat het amendement uit de lucht kwam vallen en nog moest worden beoordeeld. De coalitie weigerde dit op dat moment te honoreren. Andersom zullen vertegenwoordigers van de coalitiepartijen ongetwijfeld kritiek hebben op de opstelling van oppositiepartijen die met 74 leden de door de coalitie voorgestelde procedures misschien ook niet altijd naar bevrediging behandelen. Deelt het Presidium de zorg over de politisering van de procedures? Wil het Presidium dat intern bespreken en de Kamer proberen mee te nemen in een proces waarbij ook voor de mensen thuis niet het gedoe en de procedures vooropstaan, maar de inhoud?

Een volgende opmerking betreft het artikel van collega Blok op nu.nl van enige tijd geleden. Daarin sprak hij van te veel moties, te veel dertigleden-debatten, heel veel hypes en bijzaken. Ik respecteer ieders opvatting over dingen die goed gaan of minder goed gaan in het parlement, maar zou het wel op prijs stellen als deze dingen in de Kamer worden besproken, bijvoorbeeld bij de bespreking van de Raming. Mijn VVD-collega is de volgende spreker. Laat ik daarom op dit moment volstaan met verwachtingsvol te bekijken of zij dit punt adresseert door daarvoor oplossingen te bieden.

Mijn laatste punt ten aanzien van het functioneren van de Kamer betreft de capaciteit van Bureau Wetgeving; dat is een grote zorg van onze fractie. Laat ik het heel concreet maken: er liggen een wetsvoorstel financiering politieke partijen en een wetsvoorstel topinkomens publieke sector. Voor beide wetsvoorstellen konden enige tijd geleden verslagen worden ingediend. Voor beide wetsvoorstellen heeft de fractie van de Partij van de Arbeid ingrijpende amendementen op de plank liggen. Men wil met Bureau Wetgeving praten om tot concrete amendementen te komen. Daar is echter geen tijd voor en het heeft ook geen prioriteit. Bureau Wetgeving kan namelijk slechts amendementen maken voor wetsvoorstellen die in de week daarna aan de orde zijn; dat is overigens geen kritiek op het bureau maar een vaststelling dat de capaciteit tekortschiet.

Het gevolg hiervan is dat deze amendementen voor vele andere leden als een verrassing komen en dat zij geen onderwerp van publiek debat kunnen zijn. Betrokkenen kunnen ons daar niet op aanspreken en kunnen niet zeggen: de fractie van de Partij van de Arbeid wil nu wel dat ene wijzigingsvoorstel indienen, maar dat is geen goed voorstel om die en die reden. Ik vind het een ernstige aantasting van de kwaliteit van het werk van de Kamer, als Bureau Wetgeving niet in staat is om een paar maanden voor behandeling van een wetsvoorstel amendementen – bij initiatief-wetsvoorstellen ligt dat ietwat anders – voor te bereiden. Ik verzoek om binnen de beschikbare ruimte te zoeken naar mogelijkheden tot eventuele verschuivingen, om Bureau Wetgeving op het juiste niveau te brengen. De burgers zijn mijn volgende hoofdpunt. De fractie van de Partij van de Arbeid wil de regels voor het burgerinitiatief graag herzien. Nu zijn 40 000 papieren handtekeningen nodig en moet men twee jaar wachten. Wij willen een lagere drempel door burgers de mogelijkheid te geven om een onderwerp, bijvoorbeeld één jaar nadat het in de Kamer is behandeld, opnieuw te laten agenderen. Ook pleiten wij voor de mogelijkheid van digitale handtekeningen, waarbij de grens iets hoger kan liggen dan 40 000 handtekeningen. Digitale handtekeningen maken het namelijk veel makkelijker.

De toegankelijkheid van de Tweede Kamer voor de burger hangt ook samen met de toegankelijkheid van de Tweede Kamer op internet, inclusief Kamerstukken. Wij zijn blij met het groeiend bezoek aan de site en met de belangstelling voor plenaire vergaderingen en commissievergaderingen én met de belangstelling voor het Huis voor democratie en rechtsstaat. Ik heb echter de indruk dat de bruikbaarheid van de site beter kan. Als ik bijvoorbeeld op twitter zet dat het verslag inzake het

wetsvoorstel financiering politieke partijen beschikbaar is, reageert men met de vraag waar men dat dan kan vinden. Dan blijkt dat dat nog niet op de site van de Tweede Kamer staat. Is het mogelijk om de inhoud van Parlis ook beschikbaar te stellen voor mensen die ons willen volgen, zoals professionals, journalisten, intermediairen met de burgers? Dat moet toch een kleine moeite zijn.

Gisteren zag ik een plaatje van het Griekse parlement. Dat is misschien niet in alle opzichten een voorbeeld, maar mij viel op dat er een doventolk onder in beeld zichtbaar was toen premier Papandreou aan het woord was. Ik vroeg mij af of wel eens gezien is of een doventolk een rol zou kunnen spelen in de grote debatten, zoals de algemene politieke beschouwingen met meer dan 400 000 kijkers en alle integrale uitzendingen waar ook heel veel mensen naar kijken. Ik beschouw dat als een element van toegankelijkheid van de Kamer voor de burger. In dit verband wijs ik op de gedachte van college Klijnsma om een maquette, een akoestisch schaalmodel, te plaatsen waardoor blinden en slechtzienden zich een voorstelling kunnen maken van het Kamergebouw. Ik weet dat de Voorzitter het initiatief kent en ben erg benieuwd naar de reactie van het Presidium. Kan hiernaar gekeken worden?

Mijn volgende hoofdpunt betreft de lobbyisten. Ik begrijp niet waarom er nog steeds geen openbaar register van lobbyisten is. Ik vind het een democratisch goed als burgers kunnen beoordelen wie er allemaal proberen professioneel invloed uit te oefenen op de politiek. Het hoort bij transparantie, bij openheid en bij helderheid om te weten welke belangen een rol spelen bij de beoordeling van de besluitvorming in de Kamer. Bovendien is het een service. Door zo'n openbaar register weet men immers ook wie men kan benaderen voor bepaalde belangen. Ik zie niet in waarom we op intranet ook niet de personen met hun telefoonnummers kunnen opnemen in het «smoelenboek», waarin je kunt zien wie op welk telefoonnummer bereikbaar is. Datzelfde geldt trouwens voor alle parlementair journalisten. Nu ben je als nieuw Kamerlid toch enige tijd bezig om te ontdekken wie wie is. Andersom zijn journalisten enige tijd bezig om te ontdekken wie wie is van de Kamerleden. Door dat op intranet te zetten, kan het goed worden opgelost.

Een volgend punt betreft de beveiliging. Mevrouw Verburg en ik waren samen in de westelijke Balkan. We konden de parlementen van Kosovo, Servië en Albanië zonder enige belemmering binnengaan. Ik vraag mij af of dat ook geldt voor buitenlandse gasten die dit gebouw bezoeken. Moeten zij wel hun broche of riem afdoen? Het gevoel bestaat dat de beveiliging hier op een hoog niveau staat, om het zo maar te formuleren. De vraag is of dat in overeenstemming is met de wenselijke balans. Ik geef een voorbeeld. Als je een dagpas verstrekt aan iemand, kan die persoon niet even naar buiten toe, want dan geldt die dagpas niet meer. Dan moet die persoon een nieuwe pas aanvragen en opnieuw door de poortjes. Dat is voor cameraploegen die wel eens binnen een opname maken en dan buiten – ik bedoel niet de cameraploegen met een vaste accreditatie, maar die met een dagaccrediatie – een probleem. Maar het is ook een probleem voor een stagiaire of een bezoeker die een dag meeloopt. Zelfs naar de publieke tribune gaan en terugkeren naar de werkruimte is met bepaalde passen een probleem. Hoe vaak ik niet met een bezoeker weer het knopje van de beveiliging moet indrukken omdat ik door een bepaald poortje moet waar de pas op blokkeert. Is onze beveiliging niet wat doorgesloten?

Ik realiseer mij dat het moeilijk is om hier snel verandering in te brengen. Daarom vraag ik het volgende. Kan geen gebruikerspanel van Kamerbewoners in het leven worden geroepen dat op bijvoorbeeld zo'n aspect als beveiliging met het Presidium en de mensen die verantwoordelijk zijn, meedenken over zinvolle en acceptabele aanpassingen van de uitvoering van het gewenste beveiligingsniveau?

Ik kom tot slot op de bedrijfsvoering. Wij stemmen in met de opvatting van het Presidium om wel een inspanning te getroosten om de bezuiniging te halen, maar stemmen eveneens in met de opvatting van het Presidium dat dit geen resultaatverplichting is. Verder wijzen we erop dat het volgen van de loon- en prijsontwikkeling voor de PvdA-fractie vanzelfsprekend is als het gaat om de Kamer met al haar onderdelen. Er moet natuurlijk wel goed gekeken worden naar bijzonderheden daarbinnen, zoals bijvoorbeeld het hoge aandeel personeelskosten van de Kamer ten opzichte van de ministeries. De verhouding tussen personeel en materieel is bij de Kamer ongunstiger dan gemiddeld genomen op de ministeries. Wordt daar in voldoende mate rekening mee gehouden? Wij willen graag dat bij de bezuinigingen de politiek secretarissen of ambtelijk secretarissen van een fractie nadrukkelijk worden betrokken. Is daarin voorzien in de procesaanpak?

Ik doe een heel concrete suggestie voor bezuinigingen. Ik krijg regelmatig concept-Handelingen. Dat is een dik pak papier en dan ben ik misschien maar een gemiddeld performer in de plenaire zaal. Er zijn Kamerleden die echt decimeters papier per week moeten krijgen. Ik vraag mij af of ze dat allemaal lezen. Is het niet mogelijk om de stukken digitaal te krijgen en om dan correcties te plegen op wat je hebt gezegd? Waarom moet dat allemaal op papier? Is het mogelijk om de papieren stukkenstroom verder terug te brengen door Kamerleden zelf – let op: zelf – met hun iPad te laten werken, zoals in steeds meer gemeenteraden ook het geval is? Daar worden succesvol bezuinigingen gerealiseerd door het terugbrengen van de papieren stukkenstroom.

Van mij mag de bezuiniging ook nog worden gezocht bij voorlichting en buitenlandse reizen. Ik geef een voorbeeld. Van voorlichting krijg je ongeveer een week voor een spoeddebat een prachtig dossier over het onderwerp. Dat bevat allemaal knipsels en artikelen die de medewerkers van de fracties volgens mij allang hebben verzameld. Zo zijn er denk ik meer voorbeelden van zaken die in het verleden heel dienstig waren en nu misschien wat minder. Daarnaast mag er kritisch worden gekeken naar de kosten van buitenlandse reizen.

Dan kom ik op mijn laatste punt over de bedrijfsvoering. Tot mijn genoegen conformeert het Presidium zich aan de rijksoverheidsbrede 1%-operatie om mensen met een arbeidsbeperking in dienst te nemen. Ik heb gezien dat dat in de stukken staat. Ik zou willen voorstellen om dat toe te spitsen op WSW'ers en Wajongers. Mensen die arbeidsongeschikt worden in dienst, zouden immers buiten die 1%-norm moeten blijven. Ik weet dat percentages in dezen vaak niet werken. Zo wordt aan 80% van de cao's waarin wordt afgesproken een percentage arbeidsgehandicapten op te nemen, geen gevolg gegeven. Daarom zou ik het Presidium willen uitnodigen absolute aantallen te noemen. Wat is het percentage mensen met een WSW- en Wajong-indicatie dan wel -uitkering dat nu in dienst is van fracties en Kamerleden? Wat is het aantal dat wij over vier jaar hopen te bereiken? In dit verband wil ik via u, voorzitter, de Voorzitter van de Kamer deze stukken overhandigen over de mogelijkheden van het Haagse SW-bedrijf de Haeghe Groep, inclusief de businesscard van de accountmanager dienstverlening. Hij kan het Presidium helpen dat te realiseren. Dat geldt niet alleen voor het WSW-bedrijf van deze regio, maar voor alle WSW-bedrijven in het land.

De **voorzitter**: Bij dezen overhandig ik het aan de Voorzitter.

Mevrouw **Van Nieuwenhuizen-Wijbenga** (VVD): Voorzitter. Ik wil op dezelfde manier beginnen als mijn buurman, maar daarna zullen onze bijdrages behoorlijk uiteenlopen: mijn complimenten in de richting van het Presidium en het ambtelijk apparaat. Wij worden hier allemaal voortreffelijk bediend en kunnen met elkaar vaststellen dat het meestal aan de Kamerleden ligt wanneer hier in huis dingen misgaan. De

complimenten dus. Een kleine indicator daarvoor is het ziekteverzuim, dat bijzonder laag is. Dat geeft aan dat medewerkers het prettig vinden om hier te werken. Ik hoop ook van harte dat dat zo blijft. Ik sluit mij dus aan bij de complimenten.

Ik ga meteen door naar de bezuinigingen. De VVD-fractie is van mening dat, in deze tijd waarin zo veel bezuinigd moet worden, wat op heel veel plaatsen echt pijn doet, de Kamer daar zelf het goede voorbeeld in moet geven. Het kan niet zo zijn dat de Kamer zegt: wij zijn zo belangrijk, hier is het allemaal net even iets anders, wij doen er niet aan mee. Gelukkig staat er in de stukken een inspanningsverplichting, maar ik voel mij geroepen om die wat zwaarder aan te zetten dan mijn buurman van de PvdA-fractie net deed. Hij zei er al nadrukkelijk bij dat het geen resultaatsverplichting is. Aan de ene kant is het wat ons betreft ook geen resultaatsverplichting in die zin dat het echte werk van de Kamer er niet onder mag lijden, maar aan de andere kant mag het gegeven dat er nu slechts «inspanningsverplichting» staat, ook geen excuus zijn in die zin dat het een makkelijke exercitie wordt, waarbij wij alles nog even een keer langslopen en zeggen: nee, het kan toch eigenlijk niet.

De percentages die er staan, willen wij gewoon halen. Dat moet gewoon lukken. Wij van de VVD-fractie willen ook graag worden betrokken bij de eerste besprekingen, die na het reces plaatsvinden zoals ik in de stukken las, over hoe de bezuinigingen vorm zouden kunnen krijgen. «Resultaatsverplichting» is een te zwaar woord; er moet in ieder geval sprake zijn van een maximale inspanningsverplichting. Wij vinden dat het onverkoopbaar is aan de mensen, die allemaal de bezuinigingen gaan voelen, als wij hier niet het goede voorbeeld zouden geven.

Dan sluit ik mij meteen aan bij wat mijn buurman net zei over de inbreng van onze fractievoorzitter, Stef Blok, bij het verantwoordingsdebat. Die had betrekking op het grote aantal schriftelijke vragen, spoeddebatten en gewone debatten dat wordt aangevraagd. In de loop der tijd is dat aantal almaar groeiende. De oproep die Stef Blok toen heeft gedaan, is natuurlijk ook gericht op de «wijze zelfreflectie», zoals dat zo mooi heet, die er in het verleden ook al is geweest. Natuurlijk staat een en ander ieder Kamerlid vrij; hij heeft recht op informatie. Daar wil de VVD absoluut niet aankomen, maar het aantal schriftelijke vragen bijvoorbeeld, blijft almaar groeien.

Wij willen dus onszelf – dat geldt net zo goed voor de VVD'ers – een spiegel voorhouden en nog eens drie keer nadenken voordat we schriftelijke vragen stellen, een spoeddebat aanvragen et cetera, juist in het licht van de bezuinigingen. Het helpt vaak al als je weet welke kosten ermee zijn gemoeid. Het kabinet heeft tijdens het verantwoordingsdebat toegezegd dat het die kosten op het huidige niveau inzichtelijk zal maken. De laatste gegevens over schriftelijke vragen dateren alweer van een aantal jaren geleden. Toen ging het om € 1750 voor één setje schriftelijke vragen. Onze eigen berekeningen laten zien dat dit nu om en nabij € 2000 zal zijn. Voor spoeddebatten gelden echter veel grotere bedragen. Het kabinet heeft toegezegd die inzichtelijk te maken. Wij vinden dat ook in het jaarverslag van de Tweede Kamer tot uiting moet komen hoeveel kosten wij gemaakt hebben. Als het standaard wordt opgenomen, hoeven wij er niet elke keer om te vragen.

De heer **Van Raak** (SP): De belangrijkste reden waarom mensen van de oppositie vragen stellen, is dat zij kulantwoorden krijgen van de ministeries. De oproep om drie keer na te denken neem ik ter harte; ik doe dat eigenlijk altijd al. Zullen wij ook samen een oproep doen aan de ministers en de ambtenaren om drie keer na te denken voordat ze een kulantwoord geven? Dat is namelijk een belangrijke reden waarom wij nadere vragen moeten stellen. Als je in een coalitiepartij zit, heb je misschien wat meer ingangen – ik zal daar in mijn bijdrage ook op ingaan – maar journalisten kunnen gewoon even met het ministerie bellen om feitelijke informatie te

krijgen, terwijl ik als Kamerlid te horen krijg: nee, mijnheer Van Raak, dat kunnen we niet zeggen; u moet maar vragen stellen. Ook het ministerie zegt dus gewoon, als ik even bel voor concrete informatie: stelt u maar vragen! Ik vraag mevrouw Van Nieuwenhuizen dus om haar kritiek dus niet alleen aan ons te adresseren, maar vooral ook aan de ministeries.

Mevrouw **Van Nieuwenhuizen-Wijbenga** (VVD): Ik denk dat we het nooit helemaal met elkaar eens zullen worden over wat de heer Van Raak «kulantwoorden» noemt. Het zal regelmatig voorkomen dat hij antwoorden krijgt die hem niet bevallen. Dat wil niet zeggen dat de ambtenaren die ermee bezig zijn geweest niet serieus hebben gepoogd om een goed antwoord te geven. Natuurlijk mag je van de ministeries verwachten dat ze alle vragen zo goed mogelijk beantwoorden. Die oproep deel ik natuurlijk van harte; dat staat buiten kijf. Het is ook niet zo dat wij als coalitie geen vragen hebben. Die stellen wij ook en dan wil ik ook een goed antwoord. Dat ben ik dus helemaal met de heer Van Raak eens.

Ik heb nog een voorstel over de dertigledendebatten. In de staatjes bij de beantwoording van de vragen zien we dat er daarvan veel worden geannuleerd. Het feit dat er zo veel geannuleerd worden, geeft al aan dat een groot deel van die debatten overbodig is. Ik vraag het Presidium dus of het bereid is om met ons criteria op te stellen voor het dertigledendebat. Als er bijvoorbeeld al een WGO of een plenair overleg gepland staat over een bepaald onderwerp, zouden we daarover niet ook nog een dertigledendebat moeten voeren. Dat is meerdere malen voorgekomen.

De heer **Van Raak** (SP): We kunnen lekker afspraken maken. We gaan dan samen naar de minister. Ik zal mevrouw Van Nieuwenhuizen ook antwoorden laten zien op vragen die ik heb gesteld. Dan zullen we het er snel over eens zijn dat het flauwekulantwoorden zijn.

Maar nu de dertigledendebatten. Vaak wil je als oppositie een onderwerp ter sprake brengen. Dan vraag je een dertigledendebat aan en kijk je naar de agenda. De SP-fractie heeft altijd als uitgangspunt: als de agenda vol zit, proberen wij een dertigledendebat om te zetten in een AO. Dan gaan wij naar de commissie en zeggen: we hebben een dertigledendebat, maar gezien de plenaire agenda zouden wij er heel tevreden mee zijn om in een van de zaaltjes een overleg te houden. In sommige commissies gaat dat goed, maar in heel veel commissies zeggen de coalitie en de gedoogpartner: nee, nee, nee, dat doen we niet! Kunnen wij nu ook afspreken dat als iemand die een dertigledendebat heeft aangevraagd, dat wil omzetten in een AO, de coalitie niet gaat dwarsliggen?

Mevrouw **Van Nieuwenhuizen-Wijbenga** (VVD): De coalitie zal natuurlijk nooit dwarsliggen om dwars te liggen. Ik kan een voorbeeld geven. Vorige week nog hebben wij een dertigledendebat gehouden, dat door een oppositiepartij was aangevraagd. Het ging over een wetsvoorstel dat nog in internetconsultatie is. De coalitie heeft ernstig nagedacht over de vraag wat je daar nu mee moet. In dat debat heb ik dat ook gezegd. Hoe vaak wil je spreken over hetzelfde onderwerp? Het wetsvoorstel is in internetconsultatie; vervolgens kan het ministerie het nog aanpassen; dan moet het nog naar de Raad van State, waarna het weer kan worden aangepast. Het heeft geen zin om in ieder stapje van het proces zo'n debat te voeren. Het enige wat ik vraag, is: bent u bereid om mee te denken over criteria om een en ander een beetje in te perken? Ik denk dat u er ook niet blij mee bent dat heel veel spoeddebatten of dertigledendebatten netjes moeten worden ingepland door de Griffie en vervolgens weer worden ingetrokken.

De heer **Van Raak** (SP): Als wij in casuïstiek gaan denken, kunnen wij de hele lijst wel nalopen. Dan zit er bij de VVD-fractie ook vast iets bij. Ik ga

geen afspraken maken met de VVD-fractie over de vraag wanneer wij wel of geen debat aanvragen; dat zal never nooit niet gebeuren. Wat wel kan gebeuren, is dat wij de werkwijze van de Kamer vergemakkelijken. Als er bijvoorbeeld een minderheidsdebat is, zouden wij steun kunnen krijgen van de coalitie om dit om te zetten in een algemeen overleg om de plenaire vergadering te ontzien. Als wij die afspraak maken, zijn wij al een heel eind op dreef.

Mevrouw **Van Nieuwenhuizen-Wijbenga** (VVD): Volgens mij functioneert het in de praktijk gewoon zo. Ik snap het probleem eigenlijk niet. Als een meerderheid in de Kamer een gewoon debat wil of als voldoende oppositieleiden een dertigledendebat willen – het is helemaal niet zo ingewikkeld voor oppositiepartijen om aan steun van dertig leden te komen – dan zullen wij dat natuurlijk gewoon steunen. U ziet echter toch ook dat er heel veel debatten worden aangevraagd die vervolgens afvallen? U kunt er toch ook het belang van inzien dat je een onderwerp niet in een spoed-AO bespreekt als het over twee of vier weken al in een ander debat gepland staat?

De heer **Heijnen** (PvdA): Ook in de vorige kabinetsperiode, toen de PvdA deel uitmaakte van de regering, waren er partijen – ik denk met name aan die van mevrouw Verburg – die het dertigledendebat onmogelijk wilden maken door de drempel te verhogen. De VVD-fractie liet zich er toen niet zo heel nadrukkelijk over uit. Nu zit de VVD in de regering en zoekt zij het niet in het afschaffen van het dertigledendebat, maar in het bedenken van aanvullende criteria. Tot nu toe heb ik slechts één criterium gehoord, namelijk dat het de voorkeur verdient om een debat om te zetten in een AO, als dit binnen een gegeven termijn mogelijk is. Als wij dat in de Kamer kunnen besluiten, biedt dat wellicht uitkomst. Graag krijg ik hierop een reactie van het Presidium. Voor de rest heb ik nog geen criteria gehoord. Ik zou mij daar ook tegen verzetten, omdat het recht van dertig leden om een debat aan te vragen, voor ons van belang is, hoe het ook uitpakt. Kan mevrouw Van Nieuwenhuizen daarop reageren?

De **voorzitter**: We gaan niet eindeloos zo door.

Mevrouw **Van Nieuwenhuizen-Wijbenga** (VVD): Ik proef hier het gevoel «zo de waard is, vertrouwt hij zijn gasten». Wij hebben helemaal niet voorgesteld om aan het getal van dertig leden te tornen. Dat noemt de heer Heijnen ook wel. Hij gaat er echter bij voorbaat van uit, dat mijn vraag erop gericht is om hem in zijn rechten aan te tasten. Dat is helemaal niet de bedoeling. Wij zien allemaal dat er debatten op de agenda worden geplaatst die vervolgens worden ingetrokken. Dat doe je, denk ik, alleen als deze overbodig zijn; waarom zou je het anders doen? Is het dan niet verstandig – ik vraag u mee te denken, meer niet – om te kijken of er heel simpele criteria aan te leggen zijn? Een criterium kan bijvoorbeeld zijn om de aanvraag niet te honoreren als er binnen een maand over dit onderwerp al een AO of ander debat is gepland. Dat geldt dan voor iedereen. U hoeft hierin niets te besluiten, maar ik mag toch op zijn minst vragen of u daarover wilt meedenken? Ik vind dit echt gek.

De heer **Heijnen** (PvdA): Ik begrijp nu dat de VVD-fractie één criterium opvoert, namelijk de vraag of er binnen afzienbare tijd een AO over het onderwerp plaatsvindt. Daarover valt met ons te praten, maar alleen en voor zover dat in de Kamer plenair wordt vastgesteld.

Mevrouw **Van Nieuwenhuizen-Wijbenga** (VVD): Ik ben blij dat ik in ieder geval één klein haakje heb gevonden, waar de PvdA-fractie over mee wil praten. Wie weet kunnen wij nog meer criteria bedenken die zij nog niet zo'n gek idee vindt.

Dan kom ik op de kosten. We maken financieel zware tijden door. Als we in alle wijsheid minder debatten voeren – daar is echt veel geld mee gemoeid – en minder vragen stellen, zou dat tot een bezuiniging kunnen leiden. Het is nuttig om te weten wat iets precies kost, dus dat zou ik graag in de verslagen opgenomen zien.

Graag wil ik nog even stilstaan bij het Huis voor democratie en rechtsstaat. Eigenlijk is dit hier het huis voor de democratie natuurlijk. We zijn ontzettend blij dat het zo goed loopt, er steeds meer mensen komen en dat men zo tevreden is. We stemmen van harte in met de plannen om hier beneden een coffee corner te maken. Toen ik zelf regelmatig op de publieke tribune zat, heb ik zoiets vaak gemist. Je zag de Kamerleden lekker koffie drinken en op de tribune had je niets. Je moest eindeloos wachten bij een klein vervelend automaatje. Bovendien mocht je je portemonnee niet mee naar binnen nemen. Het was allemaal erg onhandig. Het was helemaal erg als je tijdens een schorsing buiten moest gaan eten, maar te laat terug was voor het vervolg van de vergadering omdat je bij de beveiliging eindeloos in de rij had gestaan. De VVD-fractie juicht van harte toe dat we dit soort ongemakken voor bezoekers wegnemen. Een beetje klantvriendelijkheid mag wel vooropstaan. Wij willen stoppen met de plannen voor een nieuwe locatie voor het Huis voor democratie en rechtsstaat. Die plannen stammen uit andere tijden, toen we er financieel anders voorstonden. We vinden dat het nu geen pas geeft daar nog mee door te gaan. Wij vinden de wijze waarop het nu functioneert bij De Haagse Tribune boven Dudok en hier in huis, zeker als we de verbouwing rond hebben, voldoende. Het gaat niet alleen om ons geld, maar ook om middelen van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, OCW en Justitie. Als dat geld vrij kan vallen, kan dat anders worden ingezet door die ministeries. Graag krijg ik hierop een reactie van het Presidium.

De heer **Heijnen** (PvdA): Dit verbaast mij. Bij Dudok zie je aan de ene kant een fantastisch functionerend Huis voor democratie en rechtsstaat met een mooie nagebouwde Tweede Kamer, maar aan de andere kant zie je twee veel te kleine liften die uiterst langzaam naar de betreffende verdieping gaan. 's Ochtends om negen uur staan er busladingen leerlingen aan de Hofweg te wachten tot iemand de deur opendoet. De capaciteit is niet toereikend. Als je die ooit wilt uitbreiden en de doelstelling wilt halen om elke middelbare scholier voor zijn achttiende in het Huis voor democratie en rechtsstaat te krijgen, dan schiet deze huisvesting fundamenteel tekort. Nu zijn we berekend op slechts 20 000 tot 30 000 mensen. Neemt de VVD-fractie afstand van de ambitie om iedere jongere langs het Huis voor democratie en rechtsstaat te krijgen?

Mevrouw **Van Nieuwenhuizen-Wijbenga** (VVD): Wij vinden dat de huidige middelen toereikend kunnen zijn als we daar op een creatieve manier mee omgaan. Dit hier is het huis van de democratie. Hier kunnen we ook heel goed groepen ontvangen. Ze worden niet alleen boven Dudok ontvangen, maar ook rechtstreeks hier. Het hoeft echt niet per se boven Dudok te gebeuren. Wij zien mogelijkheden om hiervoor een soberder vorm te kiezen en ons eigen huis maximaal open te stellen. De coffee corner waarover ik het zojuist had, zou hierin ook een verbetering betekenen. We kunnen daar prima mee toe. Het past niet in deze tijd om dit helemaal op te blazen met nieuwbouw. We moeten de bestaande voorzieningen maximaal benutten. De VVD-fractie wil soberheid betrachten. Dat geldt ook voor de coffee corner. We zijn blij dat die er komt, maar we willen geen fratsen. Er mogen koffie en koekjes zijn, maar niet veel meer dan dat. Er moet ook geen sprake zijn van een soort valse concurrentie met de horeca en andere voorzieningen in deze omgeving, zoals een stomerij. We vinden dat er echt terughoudend mee omgegaan

moet worden. De Tweede Kamer moet het huis voor de democratie blijven, dus geen commercieel circus hier.

De heer **Heijnen** (PvdA): Ik ben blij dat mevrouw Van Nieuwenhuizen geen afstand neemt van de ambitie om in ieder geval iedere scholier, voordat hij eindexamen doet, langs het huis van de democratie te leiden. Het maakt mij niet uit of hij de Kamer rechtstreeks bezoekt of via het Huis voor democratie en rechtsstaat, zolang mevrouw Van Nieuwenhuizen die ambitie maar deelt. Ik hoor straks graag van het Presidium onder welke condities dat kan.

Mevrouw **Van Nieuwenhuizen-Wijbenga** (VVD): Ik bevestig dat we die ambitie delen; ik denk dat de heer Heijnen dat graag hoort. Fracties hebben hiervoor echter ook hun eigen verantwoordelijkheid. Ik weet niet hoeveel schoolklassen ik hier al persoonlijk heb ontvangen. Als alle Kamerleden dat doen, ben je ook al een heel eind.

De heer **Van Raak** (SP): Voorzitter. De leden van de SP bedanken alle medewerkers voor het vele goede werk dat zij het afgelopen jaar hebben verricht. Het is vooral aan hen te danken dat dit huis voor velen ook een thuis is geworden.

De Tweede Kamer moet de komende jaren flink bezuinigen op haar medewerkers en op de medewerkers van de fracties, maar niet op de vergoedingen van Tweede Kamerleden. Die vergoedingen liggen wettelijk vast. Als het nodig is, wil de SP-fractie best bezuinigen op haar medewerkers, maar niet als de Tweede Kamerleden zichzelf ontzien. Wij begrijpen dat daarvoor de wet moet worden veranderd. Dat moet dan maar. Is de Voorzitter het er in principe mee eens dat als er bezuinigd moet worden op de medewerkers van de Kamer, wij ook op onszelf zouden moeten bezuinigen?

Voorstellen voor bezuinigingen gaan wij vanaf volgend jaar bespreken. Ik heb echter al wel wat suggesties. Laten wij geen dingen doen die weinig toevoegen aan ons parlementaire werk. We geven elk jaar veel geld uit aan interparlementaire betrekkingen. Daar valt heel veel goeds onder, zoals de Raad van Europa. Er vallen echter ook veel onnodige zaken onder, zoals de Interparlementaire Unie. Wat doet deze unie zoal en wat heeft de Tweede Kamer daaraan? Klopt het dat de contributie voor de Interparlementaire Unie fors is verhoogd? Hoeveel zijn we daaraan kwijt? Het wordt steeds gezelliger in de Kamer. De SP vroeg een aantal jaren geleden om een wat gezelligere ruimte om gasten te ontvangen, bijvoorbeeld voor het aanbieden van petitie's of voor mensen die hun ongenoegen of zorgen willen uiten. Er komt nu een coffee corner; dat klinkt heel gezellig. Maar het wordt nog veel gezelliger in de Kamer. We krijgen verder een stomerijservice, een was- en strijkservice, een schoenenreparatieservice, een kledingreparatieservice, een digitalefoto-service, een bloemenservice, een cadeaushop, een vestiging van Multivlaai, computerhulp aan huis en een klusservice aan huis. Naast al dat gezelligs komt er ook een informatiebalie voor bezoekers. Wat moeten wij ons voorstellen bij een klusservice aan huis? Wie moeten daar gebruik van maken? Vorig jaar spraken we nog over ruimtegebrek in de Kamer. De SP heeft toen het voorstel gedaan om Nieuwspoort op te heffen, omdat dit in wezen een commercieel zalencentrum is. Nu blijkt er echter ineens voldoende ruimte voor maar liefst tien commerciële services in dit Kamergebouw, van stomen tot strijken en van vlaaien tot klussen. Waar moeten al die winkels komen? Hoever gaan wij met de commercialisering van deze Kamer? Moet ik straks op mijn voorstellen zetten dat ze mede mogelijk zijn gemaakt door Multivlaai? Overigens heb ik altijd geleerd dat bedrijven moeten betalen om ergens te gaan boeren, maar in deze Kamer lijkt het omgekeerd te zijn. Lees ik het goed dat de Tweede Kamer deze bedrijven gaat betalen om hun commerciële diensten aan te bieden?

De Tweede Kamer heeft de afgelopen jaren veel diensten uitbesteed, zoals de schoonmaak. Die wordt nu verricht door CSU. Wij vroegen of de medewerkers tevreden waren met dit schoonmaakbedrijf. De Voorzitter zegt dat de samenwerking met CSU de tevredenheid van de eigen medewerkers niet negatief heeft beïnvloed. Maar ik bedoelde natuurlijk niet de tevredenheid van onszelf, maar die van de schoonmakers. Is CSU een goede werkgever voor de mensen die ons het werk mogelijk maken? De SP-fractie wil veel liever de schoonmakers in eigen dienst hebben. Niet alleen omdat wij hen op die manier van een fatsoenlijk loon en fatsoenlijke arbeidsomstandigheden kunnen verzekeren, maar ook omdat de Tweede Kamer een zeer bijzondere organisatie is. Onze schoonmakers komen overal en op tijden dat er weinig andere mensen in het gebouw zijn. Zij zien alles en kunnen overal bij. Is het ook vanuit het oogpunt van veiligheid niet logischer om deze mensen in eigen dienst te hebben? Wij bezuinigen op de afdeling repro, die het met minder mensen moet doen. Het werk is echter bepaald niet minder geworden. Er is al voor gekozen dat die afdeling 's avonds niet meer open is, maar de debatten gaan natuurlijk gewoon door. Bodes moeten zelf de nodige documenten, zoals moties, printen. Vakantieroosters zijn een stuk moeilijker in te vullen. De SP-fractie vreest dat eerst fors op deze diensten wordt bezuinigd, waardoor ze nauwelijks nog hun werk kunnen doen, en dat vervolgens wordt geconcludeerd dat het werk maar beter kan worden uitbesteed. Graag hoor ik van de Voorzitter waarom wordt bezuinigd op de repro en ook op de postkamer. In hoeverre worden de werknemers bij deze bezuinigingen betrokken?

Dan het Huis voor democratie en rechtsstaat. De SP-fractie vindt het heel belangrijk dat mensen de Tweede Kamer bezoeken. Wij doen daar zelf heel veel aan. Wij hebben bijvoorbeeld onze eigen SP-touringcar, die overal in het land mensen ophaalt om ze naar de Tweede Kamer te brengen en ze het echte «huis voor democratie en rechtsstaat» te laten zien.

Elk initiatief om mensen naar de Kamer te halen, juichen wij van harte toe, maar wij vrezen ook een klein beetje dat het Huis voor democratie en rechtstaat een speeltje wordt voor politiek en publiek. Moeten wij de bezoeken aan onze Kamer en de uitleg over ons werk uitbesteden, of is het iets wat wij toch vooral zelf zouden moeten doen? Ik ben het met mijn collega van de VVD-fractie eens dat wij dat vooral zelf moeten doen. Ik ben het met mijn collega van de PvdA-fractie eens dat daar ook ruimte voor moet zijn. Ik stel nogmaals voor, Nieuwspoort naar elders te verplaatsen. Het is een commercieel zalencentrum en zou een prachtige ontvangstruimte zijn voor het Huis voor democratie en rechtstaat. Niet aan de overkant met een gammele lift, maar gewoon in ons eigen gebouw: een Huis voor democratie en rechtstaat in het huis voor de democratie.

De SP-fractie is tevreden over de opzet van de staat van de Tweede Kamer. Het is een overwegend feitelijk relaas geworden. Ik wil het vandaag vooral hebben over de informatievoorziening aan de Kamer. Wij krijgen elke dag stapels informatie van de ministers. Wij krijgen meer dan genoeg informatie, maar is dat altijd wel de goede informatie? Wij discussiëren in de Kamer vooral over de problemen zoals die zijn geformuleerd door de ministeries. Wij discussiëren op basis van de informatie die wij hebben gekregen van de ministeries en over de oplossingen zoals die zijn bedacht op de ministeries. De SP-fractie stelt daar haar eigen informatie tegenover, verkregen door veel werkbezoeken, symposia met experts en vooral door grootschalige enquêtes. Op die manier zetten wij tegenover de werkelijkheid van de ministeries de waarheid van de werkvloer, van al die mensen die onze wetten en regels moeten gaan uitvoeren en daarmee moeten gaan werken.

Daarnaast stellen wij ook veel vragen, zowel mondeling als schriftelijk. De belangrijkste reden waarom wij zo veel vragen stellen, is dat wij zulke

slechte antwoorden krijgen. Zeker voor oppositiepartijen is het grondwettelijke recht om vragen te stellen vaak de enige manier om aan informatie te komen en ons controlerende werk te kunnen doen. Veel gemakkelijker is het natuurlijk, even contact op te nemen met het ministerie of met een aan de overheid gerelateerde organisatie. Dat valt voor leden van de oppositie echter lang niet altijd mee.

Ik geef een voorbeeld. Twee weken geleden vroeg ik via de minister informeel feitelijke informatie bij de AIVD, om te kijken of eerdere afspraken met de Kamer waren nagekomen. Ik kreeg tot tweemaal toe geen gehoor. Twee weken heb ik vergeefs gewacht. Toen besloot ik maar eens contact op te nemen met een journalist. Hij belde de AIVD en had binnen twee uur antwoord. Nemen wij onszelf als Kamer wel serieus? Laten wij het gebeuren dat wij geen informatie krijgen van de overheid, terwijl journalisten maar even hoeven te bellen?

De Kamer houdt steeds vaker hoorzittingen om direct informatie te krijgen van deskundigen. Nu gebeurt het steeds vaker dat ministers weigeren, ambtenaren naar hoorzittingen te sturen. Laten wij onszelf als Kamer ook hierin serieus nemen. In een parlement en in een parlementaire democratie mag een minister nooit bepalen wie wij als Kamer te spreken krijgen. Als leden van het parlement ergens een gesloten deur vinden, is het aan hen om die deur te openen. Ik heb nog wel een goede tip van Remi Poppe. Hij leert: waar je ook komt, je moet altijd de achteringang nemen.

Mevrouw **Verburg** (CDA): ... en een voet tussen de deur ...

De heer **Van Raak** (SP): Ja, precies, een voet tussen de deur.

Mevrouw **Verburg** (CDA): Ik luister met veel belangstelling. Kan de heer Van Raak echter iets meer naam en toenaam noemen, ook van de ministeries en de gebeurtenissen? Het blijft mij namelijk te abstract.

De heer **Van Raak** (SP): Ik kan wel heel veel voorbeelden hiervan noemen. Ik heb een voorbeeld van mijzelf genoemd, namelijk dat ik via de minister informatie vroeg aan de AIVD. Die informatie kwam er niet; het was allemaal te kort en te smal en het kon niet. Ik heb twee weken gewacht, maar die informatie kon ik niet krijgen. Dan moest ik maar schriftelijke vragen stellen, maar dat duurt mij te lang. Tegenwoordig duurt het antwoord daarop zes weken. Ik heb toen een journalist gebeld en hij belde even met de AIVD – maar dit had ook met de afdeling voorlichting van een ministerie kunnen zijn – en had binnen twee uur een antwoord. Zo zijn er heel veel voorbeelden. Ik kan ze wel allemaal noemen.

Mevrouw **Verburg** (CDA): Dit voorbeeld noemde de heer Van Raak al in zijn inbreng. Ik wil graag iets weten over de hoorzittingen. Welke minister weigert om iemand naar een technische briefing of naar een hoorzitting te sturen? Kan het iets meer to the point, mijnheer Van Raak? Anders blijven wij in algemeenheden hangen.

De heer **Van Raak** (SP): Een interessant punt was de hoorzitting over de Paspoortwet. Wij hebben destijds gevraagd om met een aantal deskundigen van het ministerie Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, van minister Donner, te kunnen spreken, omdat er ontzettend veel kritiek was op het betreffende agentschap binnen het ministerie. Wij kregen die mensen echter niet te spreken. Dit gebeurt ook bij andere hoorzittingen en andere ministeries. Vervolgens zitten wij met een aantal deskundigen die vernietigende opmerkingen maken over het betreffende agentschap, zonder dat de deskundigen van het ministerie erbij zitten. Ik zou zeggen dat minister Donner het niet moet laten gebeuren dat wij zo eenzijdig

geïnfomeerd worden. De Kamer heeft toen besloten om de minister onder druk te zetten en het agentschap flink door te lichten. Waarom zijn er geen mensen van het ministerie aanwezig bij zo'n hoorzitting, zodat wij het verhaal van alle kanten kunnen horen? Dat lijkt mij ook voor de ministers veel beter.

Mevrouw **Van Nieuwenhuizen-Wijbenga** (VVD): Ik ben het met de heer Van Raak eens. Voor de nuance wil ik aangegeven dat de heer Van Raak bij dit specifieke laatste voorbeeld de steun van de coalitie heeft gehad om dit alsnog te regelen. Als de Kamer door welke minister dan ook onvoldoende wordt geïnfomeerd, geldt altijd dat wij daar met zijn allen tegenin gaan, zodat wij alsnog de informatie krijgen. Dat is ook in dit voorbeeld uiteindelijk wel gelukt. Ik hoop dat de betrokken mensen op het ministerie daarvan geleerd hebben.

De heer **Van Raak** (SP): Bij de hoorzitting zat niemand van het agentschap en niemand van het ministerie. Wij hebben wel steun van de coalitie gekregen, maar pas naderhand. Dat is een beetje laat. Ik vind het heel aardig; de complimenten en veel dank daarvoor, maar het was te laat. Laten wij er de volgende keer op tijd bij zijn.

Mevrouw **Van Nieuwenhuizen-Wijbenga** (VVD): Misschien kan de heer Van Raak er ons ook eerder bij betrekken. Dat zou misschien ook helpen.

De heer **Van Raak** (SP): Ik neem dat de fractie van de VVD ook betrokken was. Dat weet ik wel zeker. Collega Hennis-Plasschaert was wel degelijk betrokken bij de opzet van de hoorzitting. De regering heeft de grondwettelijke plicht om ons te informeren, maar op die informatie moeten wij ook kunnen vertrouwen. Ik kom hiermee op mijn laatste punt. Aan veel beleidskeuzes ligt onderzoek ten grondslag. Dat onderzoek wordt steeds meer gedaan in opdracht. Ministeries huren wetenschappers of consultants in. Wij zetten vaak vraagtekens bij die onderzoeken, bij de vraagstelling, de onderzoeksopzet en de conclusies. Beleidsmakers weten dat journalisten en Kamerleden vaak niet meer lezen dan de conclusies. Wij merken dat die conclusies vaak politiek zijn en soms nauwelijks in verband staan met het onderzoek. Mede op verzoek van de SP heeft de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW) onderzoek gedaan naar onderzoek in opdracht. De conclusies van de KNAW waren schokkend. Zij onderzocht onderzoek in opdracht van bedrijven, instellingen en overheden, ministeries. Nu blijkt dat het onderzoek vooral bij de overheid het meest gemanipuleerd wordt. Ik citeer kort: «De meest concrete voorbeelden van ongewenste druk op de onderzoeker worden gemeld bij opdrachten door de overheid. Ambtenaren van enkele departementen gaan te werk alsof zij kant-en-klare producten kopen bij het uitzetten van onderzoekopdrachten of adviezen.» Ministeries kopen uitkomsten bij onderzoekers die afhankelijk zijn van vervolgoopdrachten. De opzet van het onderzoek, de verzameling van gegevens en de interpretatie van gegevens, wordt soms aangepast, of een onderzoek wordt gewoonweg niet openbaar gemaakt maar verdwijnt in de kast. Bij bouwprojecten, ICT-projecten of stelselwijzigingen blijkt steeds vaker dat de Kamer niet goed is geïnfomeerd of dat informatie is verdraaid, verkleurd of achtergehouden. Op basis van verkeerde informatie neemt de Kamer dan verkeerde beslissingen, met grote financiële en maatschappelijke consequenties en grote gevolgen voor het aanzien van de politiek. De KNAW heeft een oplossing bedacht. Zij heeft een gedragscode opgesteld waarin vrij basale afspraken zijn opgenomen om de onafhankelijkheid van onderzoek in opdracht te bevorderen. Het is een verklaring van wetenschappelijke onafhankelijkheid. Die verklaring geef ik graag aan

de voorzitter, met de vraag of zij die aan de leden van de commissie en het Presidium wil uitdelen.

De verklaring omvat negen punten, die vrij basaal zijn. Een van de punten is dat onderzoek niet op de richting van een gewenste uitkomst toegespitst mag zijn. Een ander punt is dat het formuleren van de onderzoeksopdracht samen met de onderzoekers moet gebeuren. Ook mogen beloningen en andere blijken van waardering de uitkomst van het onderzoek niet beïnvloeden. Een onderzoek moet daarnaast in ieder geval openbaar worden gemaakt, worden gepubliceerd. Tevens moeten de belangen en adviesrelaties van onderzoekers openbaar worden. Het betreft dus heel basale uitgangspunten voor onderzoek.

Wij hebben de regering eerder gevraagd of ministeries deze verklaring wilden ondertekenen, maar dat weigerden zij. Daarom vraag ik of het Presidium bereid is, de ministeries te vragen of zij deze gedragscode, de Verklaring van wetenschappelijk onafhankelijkheid, willen ondertekenen. Op die manier heeft de Kamer meer zekerheid dat de informatie die zij krijgt, ook deugt.

De **voorzitter**: Ik neem aan dat er geen bezwaar tegen bestaat dat dit stuk ter inzage wordt gelegd bij het Centraal Informatiepunt van de Kamer.

(Ter inzage gelegd bij het Centraal Informatiepunt van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.)

Mevrouw **Van Nieuwenhuizen-Wijbenga** (VVD): Mijnheer Van Raak, bent u het met mij eens dat het eerst en vooral de eigen verantwoordelijkheid van de desbetreffende onderzoekers is om naar eer en geweten te handelen en zich niet voor een karretje te laten spannen? Als je jezelf als onderzoeker respecteert, heb je daar toch niet zo'n papiertje voor nodig?

De heer **Van Raak** (SP): Dat zou je zeggen, maar mede door het prachtige beleid van deze regering is er ook in de wetenschap sprake van commercialisering. Onderzoekers zijn namelijk heel gevoelig voor vervolgoopdrachten. Dat heb ik niet bedacht, maar dat heeft de KNAW bedacht. Mevrouw Van Nieuwenhuizen, ik kan u de brochure aanraden die ik hier voor me heb. Die brochure heeft de titel Wetenschap op bestelling – Over de omgang tussen wetenschappelijk onderzoekers en hun opdrachtgevers. Daarin staat dat de ministeries, met name de hoge ambtenaren op de ministeries, héél ver gaan in het beïnvloeden van uitkomsten van onderzoeken. Dat gaat gewoon om geld. Universiteiten, maar vooral commerciële onderzoeksbureaus, de Berenschotten en PwC's van deze wereld, willen vervolgoopdrachten. Als de uitkomst niet bevalt, krijg je geen vervolgoopdracht. Dat is niet alleen een verantwoordelijkheid van de individuele onderzoeker, maar ook een verantwoordelijkheid van universiteiten en de consultancybureaus. Het is echter vooral een verantwoordelijkheid van deze Kamer, omdat het in haar belang is dat zij goed geïnformeerd wordt.

Mevrouw **Van Nieuwenhuizen-Wijbenga** (VVD): Ik benadruk nogmaals dat het vooral een kwestie van moraliteit van de onderzoekers is. Zij maken zichzelf en het bureau waarvoor zij werken, onsterfelijk belachelijk als zij onderzoeksresultaten die niet met de werkelijkheid stroken, presenteren. Volgens mij ben je dan als bureau geen lang leven beschoren.

De heer **Van Raak** (SP): Ik vraag mevrouw Van Nieuwenhuizen om voorbij de naïviteit te treden. De gang van zaken is nu zoals geschetst door de KNAW. In de praktijk blijkt dat onderzoekers onder grote druk staan, van de opdrachtgever maar ook van hun bazen. Ik doel op alle consultancybureaus en baasjes op de universiteiten; die willen geld zien!

Mevrouw **Van Nieuwenhuizen-Wijbenga** (VVD): Het is dus een kwestie van moraliteit.

De heer **Van Raak** (SP): Daarom moeten wij bij de bron beginnen. De bron van het kwaad zit op de ministeries. Ik heb nog één opmerking. Mevrouw Van Nieuwenhuizen wil graag weten wat een debat kost, wat een dertigledendebat kost en wat mondelinge en schriftelijke vragen kosten. Ik wil daar nog iets aan toevoegen. Ik wil namelijk graag weten wat een wetsvoorstel kost, wat een AMvB kost en wat een Koninklijk Besluit kost. Wat kosten alle activiteiten van de regering, alle wetsvoorstellen die wij moeten behandelen? Staan de kosten van het maken van een wetsvoorstel een beetje in verhouding tot het geld dat voor de controle bestemd is?

De heer **Elissen** (PVV): Voorzitter. Laat ik ook beginnen met het uitspreken van mijn complimenten voor het Presidium, de werkorganisatie en de hele ambtelijke ondersteuning. Wat ons betreft doen zij uitstekend werk. Nogmaals: complimenten. Het is goed om dat regelmatig uit te spreken. Dit jaar heb ik de eer om namens de PVV deel te nemen aan de beraadslaging over de raming van de Tweede Kamer en ik heb begrepen dat we kijken naar de financiën en naar ons eigen functioneren. Laat ik beginnen met bezuinigingen en kostenbesparingen. Als we willen bezuinigen op de Tweede Kamer, kunnen we onszelf een aantal vragen stellen. Kunnen we efficiënter werken? Kunnen we taken afstoten? Hierbij moeten we ons realiseren dat de Tweede Kamer een organisatie is die vooral uit mensen bestaat, mensen die zich keihard inzetten en goed werk afleveren. Ik bedank die mensen dus nogmaals voor hun inzet. Kunnen onze werkprocessen efficiënter? Ik denk dat er winst te behalen valt wanneer we bijvoorbeeld de bedrijfsvoering, de werkorganisatie van de Tweede Kamer en de Eerste Kamer zouden samenvoegen. In ieder geval is het interessant om die mogelijkheid te onderzoeken. Dat is volgens mij ook mogelijk zonder dat de onafhankelijke positie van de Eerste Kamer wordt aangetast, terwijl het kosten zou besparen. Het Ierse parlement heeft bijvoorbeeld één secretaris-generaal voor beide kamers. Een ander punt: het is mooi dat de Tweede Kamer zo toegankelijk is, maar één of twee ingangen sluiten kan wellicht ook een optie zijn om kostenbesparingen te realiseren. Het lijkt me goed om dat te onderzoeken. Ik heb begrepen dat we nu zes ingangen hebben. Ik heb deze week bijvoorbeeld ontdekt dat op Binnenhof 1 en Binnenhof 1a toch echt twee ingangen naast elkaar zitten. Dat vind ik raar. De toegankelijkheid moet gewaarborgd blijven, maar zes ingangen, waarvan twee direct naast elkaar, dat is overdreven.

De heer **Heijnen** (PvdA): In mijn waarneming zijn er maar twee ingangen voor het publiek: Lange Poten en Plein. Bij ons is het zo erg dat ik mijn gasten bij een afspraak moet verzoeken om een kwartier eerder te komen omdat het enige tijd duurt voor ze door de beveiliging zijn. Ik neem aan dat de PVV de toegankelijkheid van het Kamergebouw niet verder wil aantasten?

De heer **Elissen** (PVV): Dat is een interessante opmerking. Ik ben langs de ingangen gelopen en heb bij alle zes ingangen beveiligingsmensen zien staan. Misschien moeten we er eens over nadenken of daar niets aan kan worden veranderd. De toegankelijkheid voor het publiek vind ik wel belangrijk en ik deel de zorg over de enorme wachtrijen.

De heer **Heijnen** (PvdA): Ik ben blij dat u mij steunt in de vraag aan het Presidium om eens te kijken of het niveau van beveiliging hier en daar geen tandje minder kan.

De heer **Elissen** (PVV): Daarin steun ik u.

Ik had het zo-even over de werkorganisatie van de Eerste en Tweede Kamer en heb terzijde nog een opmerking naar aanleiding van het fantastische betoog van de heer Van Raak over al die servicevoorzieningen. Het klonk werkelijk fantastisch. Aan de overkant is volgens mij nog een heleboel ruimte. Misschien moeten we naar een mobiel systeem met marktkramen, die we dan in elk geval één dag per week moeten ontruimen. Maar dat terzijde.

Ik citeer uit het gedoog- en regeerakkoord: «Het kabinet beëindigt het diversiteits-/voorkeursbeleid op basis van geslacht en etnische herkomst.» Dat brengt me op taken die we kunnen afstoten, namelijk alle activiteiten op het gebied van diversiteitsbeleid. Daarom vind ik het opmerkelijk dat ik in de begrotingstoelichting bij de raming van de Kamer in 2012 toch een paragraaf aantref die specifiek over het diversiteitsbeleid gaat. Dat lijkt me niet op zijn plaats.

De heer **Heijnen** (PvdA): In hoeverre geldt het gedoog- en regeerakkoord voor de Kamer als instituut?

De heer **Elissen** (PVV): Als wij met elkaar vaststellen dat het diversiteitsbeleid in feite achterhaald is omdat wij vinden dat man en vrouw gelijk zijn, geef je hiermee volgens mij verkeerde signalen af. Ik kan me voorstellen dat de Kamer er weliswaar niet formeel aan gehouden is, maar toch zo veel mogelijk handelt in lijn met.

De heer **Heijnen** (PvdA): Volgens mij gaat de Kamer over haar eigen raming, begroting, werkwijze en ondersteuning. Een regeer- of gedoogakkoord gaat over afspraken die gelden voor een regering en regeringsfracties, maar niet voor de Kamer en haar ondersteuning, werkwijze en toerusting. Wij staan voluit achter het beleid, in het bijzonder om hier extra arbeidsgehandicapten in dienst te nemen. Ik wil daar een tandje bij. Ik zie ook geen enkele reden om bij gelijke geschiktheid geen voorrang te geven aan een vrouw zolang vrouwen ondervertegenwoordigd zijn op tal van plaatsen. Als de heer Elissen dat anders wil, moeten we daarover afzonderlijk de discussie voeren, maar hij moet niet verwijzen naar akkoorden die op een andere tafel berusten.

De heer **Elissen** (PVV): Wij spreken in het kader van zelfreflectie over de vraag welke prioriteiten wij stellen. Wat ons betreft is het diversiteitsbeleid op het gebied van geslacht in elk geval absoluut niet prioritair. Wij ondersteunen u echter in het streven om een tandje bij te zetten voor arbeidsgehandicapten.

Dan wil ik nu toch even reflecteren op de uitspraken van de heer Heijnen. Hij liet een kritisch geluid horen ten aanzien van de kosten van buitenlandse reizen. Het zal niemand verbazen dat ik ook daarin de heer Heijnen wil ondersteunen. In dit kader verwijs ik ook even naar de IPU, de Inter-Parliamentary Union. De heer Van Raak had het er ook al over. De kosten van het lidmaatschap voor 2011 bedroegen meer dan twee ton. Dat is veel geld. Deze interparlementaire club, bekostigd met gemeenschapsgeld, maakt zich met name druk over CO₂-uitstoot en diversiteitsbeleid. De IPU organiseert bijvoorbeeld jaarlijks een speciale dag voor vrouwelijke parlementsleden. Mannen en vrouwen zijn gelijkwaardig. Ik begrijp niet dat ik dit steeds moet herhalen, het moet toch een keer indalen. Zo'n dag doet hier dus afbreuk aan en benadrukt juist de verschillen. Daar willen wij vanaf. Klimaatneutrale diversiteitssprookjes, veelal afgedrukt met behulp van milieubelastende full colour druktechnieken – het moet er immers wel mooi uitzien – hebben we inmiddels genoeg gehoord. Wat ons betreft wordt de bijdrage aan deze unie per direct opgezegd en wordt het hele lidmaatschap opgezegd. Dat lijkt mij een prima bezuiniging.

Dan kom ik bij het functioneren van de Kamer. Ik denk dat de hectiek in de Tweede Kamer, die we vaak zelf veroorzaken, wel eens wat minder kan. Er stonden zo veel spoeddebatten op de rol, dat sommige ervan pas maanden later konden worden behandeld. Dat is natuurlijk een ernstig symptoom. Ik vind het verontrustend dat we het probleem niet aanpakken, maar er eigenlijk een ander label op plakken. We noemen het nu een dertigledendebat, omdat we bang zijn dat we anders in ons hemd staan. Gezien de taak van de Tweede Kamer past het niet om regels te stellen die maken dat een debat veel moeilijker kan worden. Ik ben het er dus mee eens dat we geen drempels moeten opwerpen, maar we kunnen wel kritischer kijken – ik trek het ook naar mezelf toe – of we die dertigledendebatten of spoeddebatten wel moeten aanvragen. Als de sense of urgency voorbij is, moeten we dit soort zaken misschien ook wat sneller van de lijst afhalen en waar mogelijk aansluiten bij bestaande AO's. Anderen hebben dit ook al gezegd.

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD): Het is al in een eerder interruptiedebatje met een van de coalitiepartijen aan de orde gekomen, maar ik vind het toch een obligaat praatje. De hoeveelheid spoeddebatten, die we nu dertigledendebatten noemen, kan niet los worden gezien van de opstelling van coalitiepartijen in procedurevergaderingen als er een normaal AO wordt aangevraagd. Ik wil best mee met de PVV en ik wil ook best de voorzitter tegemoetkomen om de plenaire agenda niet zo zwaar te belasten, maar het is wel van tweeën een. Als coalitiepartijen in procedurevergaderingen voortdurend de voet dwars zetten, is dit wel het enige instrument om ook recht te doen aan de positie van de kleinere partijen en de minderheid in de Kamer.

De heer **Elissen** (PVV): Ik mis de vraag. Volgens mij was het meer een statement.

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD): De vraag is of de PVV bereid is, als zij zich werkelijk zorgen maakt over het grote aantal spoeddebatten, om de daad bij het woord te voegen in de procedurevergaderingen. Hierin kunnen we de agenda goed bepalen, maar ik zie dat de PVV zich vaak terugtrekt.

De heer **Elissen** (PVV): De kwalificatie «vaak» kan ik even niet plaatsen. Volgens mij ben ik begonnen met te zeggen dat ik het ook naar mezelf toetrek. Daaruit volgt volgens mij voldoende dat we het met zijn allen moeten proberen efficiënter in te richten. Wat kan ik daaraan nog toevoegen? Volgens mij ben ik duidelijk genoeg geweest.

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD): Dat is een mooi signaal dat we meenemen voor het komende parlementaire jaar.

De heer **Elissen** (PVV): Ik kom bij de Kamervragen. Ik sluit me ten dele aan bij de opmerkingen die zijn gemaakt door andere collega's. Ik vind namelijk dat het wel goed gaat. Wanneer minister Donner aangeeft dat hij vindt dat er te veel vragen worden gesteld, mag hij wat mij betreft nog één vraag beantwoorden, namelijk de vraag hoe het komt dat er zoveel vragen worden gesteld. Als een vraag heel eenvoudig is of voor de hand ligt, zal de beantwoording ook niet lang op zich laten wachten. In andere gevallen is de regering blijkbaar niet voldoende duidelijk geweest of is er aanleiding om de regering openheid van zaken te laten geven. Ik schenk mijzelf een slokje water in, want de service van de Kamer is nog niet zo dat dit voor mij wordt gedaan.

De **voorzitter**: Ik neem aan dat dit een grapje is.

De heer **Elissen** (PVV): Absoluut. De antwoorden op Kamervragen helpen mij om mijn rol als controleur van de regering beter te vervullen. Het al dan niet stellen van vragen is aan de Kamer. Een Kamerlid bepaalt wat mij betreft zelf hoe vaak hij of zij vragen stelt. Dit moet natuurlijk wel met een eigen kritisch vermogen, maar volgens mij hoeven we er niet aan te twijfelen dat we dit allemaal hebben.

Mevrouw **Van Nieuwenhuizen-Wijbenga** (VVD): Ik ben het eens met de heer Elissen dat ieder Kamerlid hier naar en eer en geweten een afweging in moet maken. Is hij het met mij eens dat het wel kan helpen als je beseft hoeveel geld ermee gemoeid is en dat je er dan nog wat kritischer naar kijkt?

De heer **Elissen** (PVV): Dat ben ik met mevrouw Van Nieuwenhuizen eens, maar dit geldt over de hele bandbreedte. Het geldt ook voor procedurevergaderingen en de regeling van werkzaamheden. Het geldt voor het hele gebeuren, want het kost allemaal heel veel geld. Volgens mij ben je dan van huis uit kritisch. Het basisprincipe moet echter zijn dat wij gewoon vragen stellen als wij dat nodig vinden. En de vraag wat nodig is, moeten wij zelf kritisch beantwoorden.

Ook de begroting van de Kamer is aan de Kamer. Dit is toch wel belangrijk. Ook hierover heeft minister Donner kennelijk een andere opvatting. Minister Donner heeft bij slechts een van de Hoge Colleges van Staat de loonbijstelling van het personeel niet doorgevoerd, namelijk bij de Tweede Kamer. Dit is opmerkelijk. Wil de regering de Tweede Kamer hiermee laten voelen dat zij de baas is? Als dit zo is, zou dit een kwalijke zaak zijn. In weerwil van de beheersafspraken heeft de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties geweigerd de loonbijstelling structureel in de begroting van de Staten-Generaal te verwerken. Dat de minister ook 6% wil bezuinigen op de schadeloosstelling voor Kamerleden, is wat de PVV-fractie betreft prima. We moeten tenslotte allemaal de broekriem aanhalen. Ook hebben wij een voorbeeldfunctie. Dit is echter niet uitvoerbaar op korte termijn, omdat hiervoor een wetswijziging noodzakelijk is. Een dergelijke bezuiniging houdt dus in dat er ongeveer 10% op de rest bezuinigd moet worden. De vraag is of dit niet buitenproportioneel is.

Ik heb ook een praktisch punt over moties en amendementen. Tijdens debatten worden regelmatig amendementen en moties ingediend. De bodes reiken deze uit aan de verschillende Kamerleden. De Kamerleden brengen deze vaak naar de eigen medewerkers, hetgeen veel heen-en-weergeloop veroorzaakt. Het is goed om een beetje beweging in het debat te houden, maar dit leidt wel eens af van de inhoud. Daarom stel ik voor dat de moties en amendementen die aan de Kamerleden worden uitgereikt, ook aan de medewerkers achter in de zaal worden verstrekt. Dit is een praktisch punt. Als hier geen formele bezwaren tegen zijn, verzoek ik hierom.

Een ander punt is de veiligheid en de beveiliging van de Tweede Kamer. Er heeft zich een aantal incidenten voorgedaan die volgens mij voorkomen hadden kunnen worden. Ik heb het over de incidenten met de beveiliging van telefoons op het netwerk van Vodafone. Je kunt natuurlijk zeggen dat het vanzelfsprekend is dat je je pincode verandert, wanneer je gebruik maakt van voicemail. De afdeling die zich bezighoudt met het beveiligingsbeleid van de Tweede Kamer had in samenspraak met de provider ook na kunnen denken over een andere systematiek. Inmiddels kun je pas gebruik maken van de voicemail, als je de code verandert. Dit had in eerste instantie ook zo kunnen zijn.

Daarnaast was er het incident van de spoofing met telefoonnummers. Het netwerk was niet beveiligd tegen diensten waarmee je onder een ander nummer kunt bellen. Dit is echt een tekortkoming die bekend had moeten zijn. Zo zijn er vast nog meer zaken op het gebied van informatieveiligheid

en technologie waarvan we ons onvoldoende bewust zijn. Misschien is het daarom een goed idee dat de Tweede Kamer een cursus informatieveiligheid organiseert voor ambtenaren, fractiemedewerkers en Kamerleden. Dit helpt waarschijnlijk ook om de Kamer iets meer kennis te laten nemen van ICT, aangezien steeds meer onderwerpen een ICT-component hebben en het belangrijk is dat de Kamer steeds de juiste beslissingen blijft nemen.

Een ander punt op het gebied van veiligheid dat mij van het hart moet, betreft de veiligheid 1.0, de beveiliging van onze Kamers. Voor een politieke partij is informatie de belangrijkste handelswaar, als ik het zo mag uitdrukken. Al die handelswaar ligt dag en nacht open en bloot voor het grijpen. Ik vind dat bijzonder. Daarom stel ik voor dat we afspreken dat leden en fracties die daar prijs op stellen, de gelegenheid krijgen om desnoods op eigen kosten sloten aan te laten brengen.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): U hebt toch gewoon een kast met een slot?

De heer **Elissen** (PVV): Dat vind ik onvoldoende. Je bent continu in beweging. Als je je kamer even moet verlaten, laat je daar je colbert met je portemonnee en je telefoon achter. Het aanbrengen van sloten is een kleine moeite. Ik heb bovendien tijdens een rondje door het gebouw gezien dat op diverse plekken wel sloten in de deuren zitten. Ik heb afgelopen vrijdag gezien dat een aantal deuren wel op slot zat. Ik ben voor bewegingsvrijheid in het gebouw, maar vind het ook belangrijk dat ik mijn kamer even op slot kan doen als ik weg ben. En omdat ik het desnoods op eigen kosten wil doen, lijkt me dit niet bezwaarlijk.

Mijn laatste onderwerp is Europa, en dan met name de Europese vlag. De PVV is groot voorstander van internationale samenwerking op basis van de soevereiniteit van de verschillende staten. Het uit handen geven van ons zelfbeschikkingsvermogen aan Europa vinden wij een slechte zaak. Wetten maken omdat het moet van Brussel is altijd slechter dan wetten maken omdat we dit als Nederland zelf belangrijk vinden. Het verzet tegen Europa groeit, nu steeds meer burgers en politici zich realiseren dat de Europese droom in werkelijkheid helemaal niet zo mooi is. Het meest recente voorbeeld, namelijk het debacle met Griekenland, heeft het vertrouwen verder verzwakt. Griekenland heeft zijn paard van Troje weer van stal gehaald en op zeer calculerende wijze misbruik gemaakt van het gebrek aan controle op de werking van Europa. Europa doet inmiddels een beetje denken aan het zogenaamde onzinkbare schip dat in 1912 zijn eerste en meteen ook laatste reis beleefde. Te veel aannames, te veel vertrouwen, te weinig controle en de ramp voltrekt zich. Misschien kan James Cameron, de regisseur die hierover later de film Titanic maakte, over een aantal jaren een vergelijkbare rampenfilm over Europa maken. Met een liefdesdrama op de voorgrond wordt dat wellicht nog een aardige film!

De PVV vindt het ook onterecht dat de Europese vlag elke Kamerdag op het gebouw van de Tweede Kamer wappert. Wij zien dan ook graag dat deze vlag vanaf nu slechts wordt gehesen als er een duidelijke ceremoniële aanleiding is, bijvoorbeeld een bezoek van een Europese delegatie. Tot slot reageer ik op collega Van Nieuwenhuizen op het punt van het huis der democratie. Ik deel de ambitie van de heer Heijnen, maar steun ook de kritiek van mevrouw Van Nieuwenhuizen. Ik ben het ook eens met de heer Van Raak. Het is onvoorstelbaar waar wij het allemaal mee eens kunnen zijn vandaag! Daar moeten we dus een goede balans in zien te vinden. Waar we dus in godsnaam ook op bezuinigen: zo veel mogelijk in eigen huis en het ambitieniveau overeind houden.

Mevrouw **Verburg** (CDA): Voorzitter. Het is voor mij vandaag een maidenspeech. In deze commissie, maar ook vanwege de raming, die ik

vandaag voor het eerst mag doen. Ik heb me dan ook geheel vrijwillig gemeld toen de woordvoerder die hier als eerste voor is aangewezen, niet bleek te kunnen. Het is me een groot genoegen, want ik hoor hier veel interessante dingen.

Ik wil allereerst alle medewerkers danken die in en rond de Tweede Kamer iedere dag, zowel in het weekend als 's avonds laat en 's morgens vroeg, hun werk met heel veel plezier doen en dat ook laten merken. Ik vraag de voorzitter en haar ondersteuning om dat door te geleiden. Ik hoor brede waardering, maar het is wel eens goed om het te zeggen. Kamerleden trekken zich daar niet altijd veel van aan. De medewerkers zijn altijd bereid om je te helpen en dat doen ze op een uitermate prettige manier. Heel veel waardering daarvoor, want, zoals door collega's terecht is gezegd, als het werk achter de schermen niet zou gebeuren, zouden wij hier 's morgens om kwart over tien niet eens het plenair debat kunnen opstarten. Ik kan mij zeer goed voorstellen dat wij de komende tijd kijken naar de eventuele bezuinigingstaakstelling voor de begroting van 2013. Ons past als parlement ook de nodige soberheid. Als het overal een tandje minder moet, mogen we geen concessies doen aan de kwaliteit van het democratische debat en alles wat daarvoor nodig is, zoals de ondersteuning, maar is het wel goed om te bekijken of we het zonder verlies van effectiviteit ietsje soberder kunnen doen. Ik vraag om een zorgvuldig proces een zorgvuldige afweging; dat zou zo maar kunnen beginnen bij de ambtelijke secretarissen.

Ik kom bij de audiovisuele faciliteiten. Er is veel belangstelling, met name voor het vragenuurtje. De afgelopen tijd is de waardering daarvoor ietsje minder geworden, maar daar wil ik het nu niet over hebben; er wordt nog steeds gezocht naar een goede formule om die belangstelling in het land overeind te houden of zelfs te versterken. Niet in alle commissiezalen zijn de debatten echter even goed te volgen. Het doet mij een beetje pijn dat met name de zalen op de begane grond, nota bene de vrouwenzalen, soms zelfs niet te beluisteren zijn. Dat is jammer. Is het niet mogelijk om ten minste een geluidsverbinding te maken waarmee debatten zowel intern als extern gevolgd kunnen worden? Intern zou hiervoor wellicht intranet gebruikt worden.

Over de website is al het een en ander gezegd. Eerder is door leden van mijn fractie opgemerkt dat we eens zouden moeten kijken naar hoe de Eerste Kamer het heeft gedaan. Hier is het namelijk buitengewoon ingewikkeld. Wij hebben Parlis, Parlendo en VIP. Dan moet je nog heel veel zoeken. Medewerkers hebben een poosje nodig en Kamerleden soms heel veel tijd om dat allemaal uit elkaar te kunnen halen. Maar bij de Eerste Kamer ziet dat er allemaal buitengewoon overzichtelijk uit. Nu staat er dat de Tweede Kamer de opgedane expertise op het gebied van Parlis heeft gedeeld met de Eerste Kamer. Dat was nou net niet de bedoeling. Het was de bedoeling van degene die namens mijn fractie de vraag stelde, om te kijken wat wij op dit punt kunnen leren van de Eerste Kamer. Ik krijg op dat punt graag een toezegging.

Wij weten dat de ontwikkelingen op het gebied van ICT heel snel gaan. Kamerleden klagen al snel over te trage internetsnelheid. Valt daar nog iets aan te doen? Waar ik ook heel veel klachten over krijg, is de complexiteit van het thuis inloggen. Als dat niet lukt, dan wil je bellen met iemand in de Kamer, die dan even virtueel je hand vasthoudt, maar dan is er niemand te bereiken omdat wij blijkbaar op die service hebben bezuinigd. Ik weet niet of dat de goede vorm van bezuinigen is. Graag krijg ik daar een reactie op.

De iPads gaan er komen. Ik dacht dat er weer een beetje vertraging was, maar een goede stap mag best ietsje langer duren. Ik vraag wel aandacht voor de toenemende mogelijkheden om direct zaken te beïnvloeden. Ik maak hier debatten mee in commissies waarbij soms mensen op de publieke tribune zitten die onmiddellijk input leveren. Vroeger ging er nog wel eens heel heimelijk een briefje naar een Kamerlid dat er niet helemaal

uit leek te komen of dat iets vergat. Tegenwoordig wordt er heel veel ge-sms't, maar met de iPad zal dat alleen nog maar meer worden. Ik heb een beetje zorgen over het feit dat wij straks alleen nog maar gebogen over de iPad debatten voeren in plaats van met een beetje front en zelfredzaamheid. Ik realiseer mij dat de Voorzitter daar niet zo gek veel aan kan doen, maar ik wilde het vandaag toch even gezegd hebben; je moet zo je mogelijkheden pakken.

Duurzaamheid. Het restaurant koopt duurzaam in. Daar zijn wat mitsen en maren bij en dat begrijp ik, maar één ding begrijp ik niet zo goed. Wij hebben in het Kamerrestaurant water uit Frankrijk, water uit Wales, water uit Duitsland dat echter is geproduceerd in Engeland, en water uit de Verenigde Staten, meer precies Arizona. Daar is op zichzelf niks mis mee, maar ik vind met kraanwater ook niet zo gek veel mis. Iemand die even een kikker in de keel heeft, redt zich daar toch heel snel mee. Met andere woorden – u begrijpt waar ik naar toe wil – kan dat niet iets eenvoudiger? Het zal allemaal heel gezond zijn, maar ik weet toevallig dat Nederlands water ook heel gezond is. Sterker nog, wij gaan onze expertise op het gebied van water zelfs via het topgebiedenbeleid exporteren. Daar willen wij een kernproduct van maken. Kortom, kijk daar eens eventjes naar, want dit is gesleep met water, waarvan ik denk: dat is water naar de zee dragen.

Over streekproducten is ook al een en ander gezegd. Wij moeten met onze goede bedoelingen oppassen niet in herhaling te vervallen, maar eerder dit jaar zijn er heel breed, door coalitie en oppositie, moties ingediend over streekproducten. Is het niet aardig om eens te kijken of wij een streekweek kunnen organiseren met Twentse, Groningse, Limburgse, Brabantse en Utrechtse producten? Het lijkt mij geweldig om dat weer een keer te doen en zo de smaakpapillen van Kamerleden en medewerkers te verwennen.

Een laatste punt wat betreft duurzaamheid is onze afvalscheiding. Ik heb twee bakken op mijn kamer staan: een voor papier, die snel gevuld raakt als ik een poosje op mijn kamer zit, en een voor de rest. Maar burgers thuis scheiden veel meer. Ik doe dat ook. Restafval doe ik nooit bij plastic en ander afval. Is het de moeite van het overwegen waard om op het moment dat dit weer wordt aanbesteed, iets breder te kijken naar het scheiden van afval? En kan dan ook worden gegarandeerd dat het afval gescheiden wordt verwerkt? Daar hoor ik soms rare verhalen over: burgers scheiden het afval en de afvalophalers storten het weer bij elkaar. Dan zijn we even ver en dat is niet de bedoeling.

De heer **Elissen** (PVV): Ik vind afvalscheiding een fantastische doelstelling, maar wil mevrouw Verburg ook het aantal afvalbakken limiteren dat in je kamer komt te staan? Ik zie er een hele rits staan. Of denkt mevrouw Verburg meer aan een soort intern verzamelpunt waar een clubje mensen bezig zal zijn om het afval in de juiste bakken te stoppen?

Mevrouw **Verburg** (CDA): Voor mij is het criterium dat ik zelf nog de kamer in moet. Ik wil niet zo'n lange rij bakken hebben dat ik zelf de kamer niet meer in kan. Ik moet nog mensen fatsoenlijk kunnen ontvangen. Om te beginnen zou een verdubbeling wat mij betreft kunnen. We hebben er nu twee: papier en de rest. Er kan ook nog iets gebeuren met de vorm van de bakken. Bekijk nu eens gewoon wat effectief kan zijn. Rondsjouwen met afval om het op een punt te deponeren, gaat niet lukken. Dat zie ik niet gebeuren. Maar denk er eens verstandig over na. Alles wat wij zelf kunnen doen aan duurzaamheid en verduurzaming is mooi meegenomen, hoe je ook over het klimaatdebat denkt.

Ik heb twee opmerkingen over de fractiekosten en de budgetten voor de fracties. De eerste opmerking gaat over onszelf. Onze kopieerkosten zijn onevenredig gestegen. Dat kan te maken hebben met de komst van

ondergetekende in de Kamer, ruim een halfjaar geleden, maar wij kunnen dat niet nagaan. En willen we er iets aan kunnen doen, dan moet er toch een specificatie van de kopieerkosten beschikbaar zijn. Op dat punt krijg ik graag een toezegging, en niet alleen voor onze fractie. Wat ik voor onze fractie vraag, moet natuurlijk mutatis mutandis voor alle fracties gelden. De tweede opmerking betreft de reservepositie van fracties. We hebben te maken met grote verschuivingen in aantallen leden en zetels per fractie. De regel is dat je reservepositie niet hoger mag zijn dan 50% van het jaarbudget. Met zo veel verschuivingen, waarbij je de ene keer mensen moet aannemen en je de andere keer veel mensen moet ontslaan, hoe verdrietig dat ook is, heb je van tijd tot tijd toch een wat grotere reservepositie nodig. Ik vraag het Presidium dus om daar iets flexibeler mee om te gaan en te overwegen of de reservepositie van 50% van het jaarbudget stevig kan worden verhoogd.

Er is al veel gezegd over het Huis voor democratie en rechtsstaat. Het gaat heel goed, wat ons betreft. In 2011 worden er zo'n 70 000 scholieren door het parlement geleid. Zij maken kennis met het werk van de Tweede Kamer. Dat aantal zou echter bijna moeten verdriedubbelen als we alle scholieren hier willen hebben. Het cohort is namelijk ongeveer 200 000. Wat gaan we doen om dat te realiseren? Ik heb het niet over «big spending»-activiteiten of huisvesting, maar hoe kunnen we de inspanningen zodanig maken dat het contact er is? Dat is namelijk wezenlijk. Leerlingen en studenten die hier zijn geweest en hebben gezien wat hier gebeurt, zijn onder de indruk geraakt van dit gebouw, net als ik nog elke dag ben. Je treedt het gebouw binnen en je bent in het huis van de democratie, in het parlement. Dat doet iets met je, of je nu 15 jaar bent of de 50 bent gepasseerd.

Mijn volgende punt is de beveiliging. De heer Heijnen heeft al verteld dat wij op bezoek zijn geweest in de parlementen van Kosovo, Albanië en Servië. Dat was geen probleem, en dat had ermee te maken dat wij zo'n vertrouwenwekkende combinatie vormen met de rest van de delegatie. De heer Heijnen heeft echter wel een punt. Ik mag hier van tijd tot tijd ambassadeurs ontvangen, die kennis komen maken met mij in mijn hoedanigheid van voorzitter van de vaste commissie voor Europese Zaken. Die ambassadeurs moeten bij hun bezoek werkelijk alles uittrekken. Ze klagen niet, want ze krijgen alles weer netjes terug, maar ze vinden het wel heel gek. Is er niet iets te doen aan de begeleiding en de respectvolle bejegening van mensen? Veiligheid moet er zijn, maar het kan ook een beetje te dol worden. Is er iets te doen aan de procedure voor mensen die hier vanwege hun diplomatieke functie komen? Is er iets te doen aan de procedure voor mensen die hier bekend zijn en hier vaker moeten zijn? Het is nu wel erg streng en heel weinig gastvrij.

De heer **Van Raak** (SP): Het is inderdaad weinig gastvrij. Ik schaam me ook als ik mensen ontvang, bijvoorbeeld politieagenten of mensen van de WSW. Ze moeten hun riem afdoen, hun schoenen en jassen moeten uit, en alles moet door de scanner. Moeten we echter onderscheid gaan maken tussen ambassadeurs en politieagenten, WSW'ers of mensen uit de thuiszorg? Waarom zouden we verschil moeten maken?

Mevrouw **Verburg** (CDA): Ik zou willen dat we helemaal geen beveiliging zouden hebben. Dat meen ik serieus. Toen ik dertien jaar geleden in de Kamer kwam, hadden we dat niet nodig. Nu is het blijkbaar wel nodig, maar toch moeten we maatwerk leveren. Het zou me dierbaar zijn als we die politieagenten en WSW'ers niet zouden hoeven scannen. Je moet je echter wel realiseren dat sommige dingen, gelet op de huidige situatie, niet kunnen. Toch pleit ik voor zo min mogelijk en zo respectvol mogelijk, zonder afbreuk te doen aan de veiligheid.

Tot slot wil ik ingaan op de Kamer als werkgever. In de eerste plaats noem ik de maatschappelijke stage. Mijn collega Jack Biskop heeft in een motie

gevraagd of het mogelijk is om zo'n 100 leerlingen per jaar de mogelijkheid te bieden in de Kamer een maatschappelijke stage te lopen. In de tweede plaats vind ik dat de overheid, en dus ook de Tweede Kamer, een voorbeeldrol moet vervullen in het werkgeverschap van WSW'ers en Wajongers. Hoeveel mensen uit deze groeperingen werken er nu bij de Tweede Kamer? Wat is het actuele beleid hiervoor? Ik heb de indruk dat er qua voorbeeldfunctie nog wel een tandje bij kan. Ik heb overigens gemerkt dat er een interessante meerderheid is om dit eventueel per motie te verzoeken, maar het Presidium gaat hierover ongetwijfeld een toezegging doen.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): Voorzitter. Het is al door alle sprekers gezegd, maar ook ik wil mijn bijdrage beginnen met veel dank en lovende woorden voor alle medewerkers van de Kamer; van de fracties en het restaurant tot de beveiliging. Zonder al deze mensen kunnen wij ons werk inderdaad niet doen. Ik verzoek de Voorzitter dit ook door te geven aan iedereen die daarvoor in aanmerking komt. Heel veel dank nogmaals. We bespreken de raming in een bijzonder tijdsgewricht. De overheid bezuinigt fors en het kabinet heeft daar plannen voor ontwikkeld. De politieke partijen verschillen behoorlijk met elkaar van mening over de manier waarop die bezuinigingen vorm moeten krijgen. Je ontkomt echter niet aan de conclusie dat de meeste partijen vinden dat vooral de overheid het zuiniger aan moet doen. Daarom is ook de Kamer in beeld gekomen. Daarmee raken we aan een gevoelig punt: in hoeverre valt er te bezuinigen op de democratie? We begrijpen allemaal dat, als heel Nederland het met minder moet doen, wij ook naar onze eigen organisatie moeten kijken. Tegelijkertijd zijn we hier in de Kamer de stem van het volk tegenover de regering. Die stem moet krachtig klinken, kwaliteit hebben, toegankelijk zijn en niet bij voorbaat vatbaar zijn voor druk vanuit het kabinet. Dat besef lijkt soms niet helemaal door te dringen tot de minister van BZK, die feitelijk de Kamer niet als een zelfstandige begrotingsautoriteit lijkt te willen erkennen.

Tegelijkertijd vinden wij het ook wel goed dat er een inspanningsverplichting op ons rust om te bekijken of het wat soberder kan. Daar moeten we zeker serieus naar kijken. Het gaat om een flinke opgave. De kwaliteit van ons werk kan daar gemakkelijk onder lijden. Goede communicatie met en overeenstemming met en tussen de fracties en de Kamer als geheel is daarom geboden. Een oriënterende fase tussen fracties en MT voorafgaand aan Presidiumvergaderingen op ambtelijk niveau kan zeker een meerwaarde hebben en ligt ook in lijn met het protocol. Graag krijg ik op dit punt een nadrukkelijke toezegging.

Ik kom op een aantal praktische punten, waaronder het vandaag veelbesproken dertigledendebat. Ook mijn fractie ziet het probleem van het dertigledendebat. Uit het feit dat het spoeddebat is vervangen door het dertigledendebat, blijkt al dat het instrument bot aan het worden is. Het duurt maanden voordat wij kunnen overleggen over zaken die we in eerste instantie wel urgent vinden. Er is gesproken over het aanleggen van extra criteria. Ik loop hier nog niet zo lang rond, maar ik heb al wel van verschillende kanten gehoord dat er in het Presidium heel vaak is gesproken over de criteria die zouden moeten worden aangelegd. We belanden eigenlijk weer in dezelfde discussie als we hier opnieuw over gaan spreken. Iedereen heeft zijn eigen ideeën hierover en criteria gaan altijd gepaard met een grote mate van subjectiviteit. Mijn fractie verwacht daarom dat deze discussie weer zal verzanden. Daarom stellen wij voor om het over een andere boeg te gooien, namelijk door naast een dertigledendebat een zestigledendebat in te stellen. Dit zestigledendebat krijgt dan qua agendering voorrang op de dertigledendebatten. Daaraan kun je de eis toevoegen dat ten minste drie of vier fracties dit debat ondersteunen. Het zestigledendebat zou de garantie moeten hebben dat het binnen drie weken wordt geagendeerd.

Mevrouw **Van Nieuwenhuizen-Wijbenga** (VVD): Ik wilde al interrumpen voordat het zestigledendebat ter sprake kwam. Mevrouw Schouten maakt duidelijk dat de urgentie er is, maar zegt daarnaast dat de criteria altijd zo subjectief zijn. Zij zou toch open kunnen staan voor een objectief vast te stellen criterium, bijvoorbeeld voor het criterium dat er binnen twee maanden na de aanvraag van het debat al een AO of een andere sessie staat gepland? Dat is toch redelijk objectief.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): De fractie van de ChristenUnie is die discussie ook nooit uit de weg gegaan. Zij denkt altijd heel graag mee over allerlei criteria. Ik constateer alleen dat wij het al zo lang hebben geprobeerd. Mijn collega mevrouw Wiegman zal de discussie graag nog een keer aangaan in het Presidium. Onze suggestie is om te kijken naar de effectiviteit van het middel. De effectiviteit van dertigledendebatten vermindert omdat er zo veel van zijn. Ik heb net het lijstje nog even nagekeken. Wij hebben zeventien dertigleden- of spoeddebatten en nog tien overige debatten staan, die we eigenlijk voor het reces hadden willen afronden. Dat gaat gewoon niet lukken.

Mevrouw **Van Nieuwenhuizen-Wijbenga** (VVD): Wat zou een zestigledendebat dan toevoegen? Nu geldt dat er maar twee partijen zijn, de PvdA en de VVD, die op eigen kracht een dertigledendebat kunnen aanvragen. De rest moet altijd steun zoeken. Zal dit nu zo heel veel verschil gaan maken, zeker omdat het al heel dicht tegen een gewoon debat aan zit?

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): Ik wacht op de dag dat de PvdA en de VVD samen een zestigledendebat zouden gaan aanvragen. Het punt is dat je van tevoren meer draagvlak moet gaan zoeken voor het debat. Nogmaals, wij doen dit voorstel als kleine fractie. Wij hebben als kleine fractie eigenlijk veel meer belang bij de mogelijkheid van een dertigledendebat. Immers, het is voor ons eenvoudiger om dat debat te krijgen. Wat ons betreft zou er, vanuit een stuk verantwoordelijkheidsgevoel voor de agenda en vanuit de efficiency van het werk dat hier wordt gedaan, vooraf al breder draagvlak gezocht moeten worden voordat iets op de agenda wordt gezet.

De heer **Van Raak** (SP): Als je een zestigledendebat invoert, verdwijnt het dertigledendebat. Het nieuwe dertigledendebat wordt dan het zestigledendebat. Dat is een heel slechte zaak. Er zijn veel makkelijkere oplossingen mogelijk. Misschien is mevrouw Schouten het daarmee eens. Kunnen we de Voorzitter niet de taak geven om te kijken welke debatten snel worden gehouden en welke debatten in een AO moeten worden omgezet? Of kunnen we afspreken dat als een fractie het verzoek doet om een dertigledendebat om te zetten in een algemeen overleg, dat altijd wordt gehonoreerd in plaats van dat dit door de coalitie wordt tegengehouden?

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): Volgens mij los je daarmee een ander probleem op, namelijk het probleem dat hier al vaker over tafel is gegaan, dat dit soort zaken niet goed lopen in de procedurevergadering. Dat probleem moet worden opgelost, maar dat doe je niet door in de regeling een AO aan te vragen. Dat lijkt mij een heel omslachtige procedure.

De heer **Van Raak** (SP): Dat bedoel ik niet. Het probleem is – dat is ook wel enigszins technisch – dat als je met dertig leden een debat aanvraagt en je dat in een algemeen overleg wilt omzetten om de agenda te ontzien, je daar een meerderheid voor nodig hebt in de commissie. Dat wordt nog steeds regelmatig geblokkeerd, zeker in sommige commissies. Dat moeten we oplossen. Het is misschien meer een cultuurprobleem dan een

structuurprobleem. We moeten met zijn allen afspreken dat we dit gewoon gaan doen.

De **voorzitter**: Uw punt is duidelijk.

De heer **Van Raak** (SP): Als we daarnaast afspreken dat we niet over alles wat van de regering komt, een AO hoeven te houden, kunnen we ook de groei van het aantal AO's tegenhouden.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): Mijns inziens ligt het allereerst aan de zelfbeheersing van de partijen. U zegt: bij de procedurevergadering moeten we een meerderheid hebben, maar bij een dertigledendebat niet. U stelt daarom voor dat een dertigledendebat wordt aangevraagd, waar dan vervolgens een AO van wordt gemaakt. Volgens mij zet je dan zeer omslachtige procedures in om een probleem op te lossen dat bij de procedurevergadering ligt. Wij moeten eerst kijken hoe wij dat probleem kunnen oplossen.

De heer **Elissen** (PVV): Mevrouw Schouten zegt zelf al dat de oplossing van het probleem vooral zit in de zelfbeheersing van de partijen. Ik heb dat zojuist ook al gezegd. Ik denk dat wij elkaar moeten aanspreken als er weer een spoeddebat, dat nu een dertigledendebat wordt genoemd, wordt aangevraagd. Het onderwerp kan wellicht worden gekoppeld aan een algemeen overleg. Het is een kwestie van interne discipline. Wij maken het ingewikkelder en ongedisciplineerder door er weer een andere variant bij te halen. Wat vindt u daarvan?

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): Ik ben nooit tegen zelfbeheersing. De ChristenUnie-fractie kan niet worden verweten dat zij geen zelfdiscipline heeft op dat punt. Ik heb het nog even opgezocht, maar mijn fractievoorzitter heeft de afgelopen tien jaar één spoeddebat aangevraagd en toen kreeg hij commentaar van de SP-fractie, die zich afvroeg waarom het spoeddebat moest worden aangevraagd. Dat was wel heel opmerkelijk. Het punt is dat het instrument bot is geworden. Dat is een conclusie die wij met elkaar delen. Wij proberen noodverbanden aan te leggen om het onderwerp via een algemeen overleg geagendeerd te krijgen. Dit is een manier die recht doet aan de oppositie, omdat het niet bij meerderheid kan worden weggestemd. De oppositie kan altijd nog in haar geheel besluiten om een spoeddebat door te laten gaan, waarvan de Voorzitter weet dat het snel moet worden geagendeerd. Dertigledendebatten blijven wat ons betreft bestaan. Als er niet genoeg draagvlak in de Kamer is voor een snel debat, komt dat debat er niet binnen drie weken. Het wordt dan echt wel een paar maanden. Wat ons betreft, doet het recht aan beide discussies.

De **voorzitter**: Ik stel voor dat mevrouw Schouten haar betoog vervolgt.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): Sinds 10 oktober 2010 vertegenwoordigt de Tweede Kamer ook drie nieuwe Nederlandse gemeenten in de Cariben, ook al hebben zij nog niet deelgenomen aan de verkiezing van deze Kamer in de huidige samenstelling. Bij de volgende verkiezing zullen zij dat wel doen. Of dit nu spoedig aan de orde is of niet, het punt van de representativiteit van onze Kamer naar deze drie eilanden toe, speelt nu al een rol. Zij kunnen worden gehoord in het parlement. Wij hebben daar in ons land nog geen goede oplossing voor gevonden, ondanks onze representatieve democratie. Andere landen kennen wel bijzondere voorzieningen voor soortgelijke situaties, zoals gereserveerde of extra zetels. Bij de behandeling van de raming kunnen wij dit alles natuurlijk niet een-twee-drie regelen. Wel kunnen wij erover nadenken hoe de representativiteit van de Kamer jegens de drie BES-eilanden binnen de

kaders van onze mogelijkheden hier en nu meer aandacht kan krijgen. Te denken valt aan een soortgelijke constructie als de Kamer zelf heeft jegens de EU; een permanente vertegenwoordiging derhalve. Ik verzoek het Presidium, zich te buigen over deze optie.

Ik kom over een punt te spreken dat volgens mij binnen het Presidium is besproken, maar waarover wij graag meer informatie willen hebben. Het gaat om de site rijksoverheid.nl, waar onlangs een merkwaardig bericht van het ministerie van Defensie op stond. Er was een notaoverleg geweest en hiervan heeft het ministerie een zeer gekleurd verslag op de site rijksoverheid.nl gezet. Dat lijkt mij niet de feitelijke informatie waarop onze burgers zitten te wachten. Er werd zelfs gezegd wat bepaalde partijen vonden van het debat en wie voor en wie tegen was. Ook wat minister Hillen had gezegd, stond erop. Wij willen graag zien dat de site puur voorlichtende en zakelijke informatie bevat. Ik heb begrepen dat dit onder de aandacht van het ministerie van Defensie is gebracht en wij horen graag welke afspraken zijn gemaakt.

Wij leven in een tijd van scherpe politieke debatten en van snelle berichten op vele fronten. Juist dan kan de vraag hoe wij deze debatten willen voeren, nuttig zijn. Onze voormalige collega Anker heeft hieraan een bijdrage geleverd door een meerderheid van de Kamer achter de introductie van de hoffelijkheidstrofee te krijgen. Wij zijn benieuwd wie de eer krijgt deze trofee, na onze eerdere zeer gewaardeerde prijswinnaars, de heer Van Beek, die ik al zie glimmen, en de heer De Wit, uitgereikt te krijgen.

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD): Voorzitter. De Partij voor de Dieren wenst ook haar enorme waardering uit te spreken voor het ondersteunend personeel in de Kamer. Zonder hen kan het parlement zijn belangrijke taak van het controleren van de regering niet uitvoeren; dank dus!

Hoewel de discussie nog gevoerd zal worden, spreek ik op voorhand toch al onze zorgen uit over de aangekondigde bezuinigingen. Het is mijns inziens een heel erg slecht idee om ook maar iets weg te bezuinigen van de ondersteuning van de Kamerleden. Nederland loopt daarin niet voorop; Kamerleden moeten het met weinig ondersteuning doen. Ik roep even in herinnering dat ik laatst aan de staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie heb gevraagd hoeveel ambtenaren zich bezighouden met het mestdossier. Dat bleken er tien te zijn. Voor een slechts klein onderdeelje van het landbouwdossier heeft de staatssecretaris dus tien mensen, maar de Kamerleden die zijn beleid moeten controleren hebben slechts ongeveer een halve medewerker daarvoor. Wij moeten die ondersteuning echt niet schrappen, want anders komt de kwaliteit van het werk van het parlement in gevaar. Nogmaals, die discussie komt nog. Ik wilde slechts onze zorg hier op tafel leggen, zodat die in elk geval kan worden meegenomen als wij de discussie aangaan. Er zijn veel goede vragen gesteld door de collega's van de andere partijen en daardoor ben ik in staat om mijn bijdrage vooral te gebruiken voor het voorbeeld dat de Tweede Kamer volgens mij moet stellen bij de enorme duurzaamheidsopgave in ons land. Wij hebben in dit kader gelukkig reeds goede stappen gezet. Mevrouw Verburg sprak er al over dat wij hier gewoon water uit de kraan drinken en geen flessenwater gebruiken. Dit heeft er alles mee te maken dat het Presidium positief heeft gereageerd op een eerder verzoek van de Partij voor de Dieren. Flessenwater is immers vijftig keer meer milieuvervuilend dan gewoon water uit de kraan. Laten wij dit soort kleine, simpele dingen vooral doen. Het klimaatbeleid ziet er ook goed uit. Er zijn zonnepanelen. De lichten gaan eerder uit, maar als je nog aan het werk bent, kunnen die gewoon weer aan. Dat is prima, maar er moet natuurlijk altijd nog meer.

De belangrijkste component in het milieubeleid is voedsel. Met name de Kamerleden van CDA-huize weten heel goed dat vlees en dierlijke productie de grootste milieuvuilers van ons voedselpakket zijn. In dat

licht vind ik het positief dat mevrouw Verburg zegt dat alles wat wij zelf kunnen doen aan duurzaamheid, mooi meegenomen is. Dat gaat de goede kant op.

Het goede voorbeeld dat de Kamer in dit kader eerder heeft afgegeven, had ook te maken met het feit dat een aantal organisaties geen bedreigde vissoorten meer serveerde. De Tweede Kamer is toen gevolgd. Ik vind dat wij hetzelfde moeten doen met de campagne van Wakker Dier. Wakker Dier heeft namelijk een kantinechecker gelanceerd waarmee je kunt bekijken hoe milieuvriendelijk het aanbod in je eigen restaurant is. De Partij voor de Dieren heeft goed contact met de koks en het hoofd inkoop; alle complimenten voor hen. Wij hebben zelfs nog reclame gemaakt voor het inkoopbeleid hier, omdat de vriendelijke koks zo aardig zijn om in de winter ook een vegetarische erwtensoep te maken. Bij de KRO vonden ze dat zelfs zo leuk dat ze het op de radio wilden vertellen. Er moet echter meer! Wij zagen het experiment van de VPRO: zodra je echt een keuze maakt voor een duurzaam aanbod in je restaurants, krijgen de vriendelijke kantine medewerkers heel wat emoties over zich heen, bijvoorbeeld als er wordt gesneden in het vleesaanbod.

Daarom denk ik dat wij met elkaar moeten besluiten welke kant wij op willen. Ik volg in dit kader even de lijst van de kantinechecker van Wakker Dier. Wij hebben een uitgebreid en verleidelijk vegetarisch aanbod. Daarover hebben wij niets te klagen, want dat gaat goed, maar wij moeten er wel aandacht voor houden. Het volgende item op de lijst is: vlees met een welzijnskeurmerk. Wat wij hier serveren moet mijns inziens in elk geval afkomstig zijn van dieren die de mogelijkheid hebben gehad om buiten te lopen. Kan het Presidium toezeggen dat wij op die manier gaan inkopen? Hetzelfde geldt voor de eieren. Er wordt hier gewerkt met scharreleieren, maar die zijn afkomstig van dieren die nooit buiten komen. Eigenlijk zou je die schuureieren moeten noemen. Kunnen wij overschakelen op eieren die afkomstig zijn van kippen die buiten hebben kunnen scharrelen? Dit geldt ook voor melk- en zuivelproducten van koeien in de wei. Wij zien dat verschillende supermarkten en organisaties in dit verband een statement maken. Zij serveren alleen nog melk en zuivel van koeien die in de wei mochten lopen. Ik vind dat de Tweede Kamer dit ook moet doen.

Ik kom op het meest heikele punt: geen reclame voor oneerlijke maaltijden. In het Kamerrestaurant wordt niet echt reclame gemaakt, maar het is ons opgevallen dat de schepshotels die in de Kamer worden geserveerd, eigenlijk een onbeperkt eetbuffet inhouden. Ik meen dat je voor € 7 de dagelijkse schepmaaltijd op je bordje mag scheppen, maar als je honger hebt mag je dat twee keer doen. Als je trek hebt in vier stukken kip, in plaats van één portie, dan is dat ook geen probleem. In het kader van milieu en diervriendelijkheid, maar ook in het kader van de bezuinigingen, is dit een beetje gek. Daarom stel ik voor om het beleid in te voeren dat de schepshotel één portie behelst. Als je meer wilt, moet daarvoor een vergoeding betaald worden.

De **voorzitter**: Dat roept reacties op.

De heer **Elissen** (PVV): Ik schrok al toen mevrouw Ouwehand over erwtensoep zonder een heerlijk stukje rookworst begon. Ik hecht namelijk zeer aan keuzevrijheid – daar moeten wij vooral aan vasthouden – en aan diversiteit van aanbod. Ik krijg echter het idee dat mevrouw Ouwehand ons ook nog eens op rantsoen wil zetten. Dat gaat volgens mij een beetje te ver.

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD): Ik kan de PVV-fractie geruststellen. De koks bieden namelijk altijd een keuze. Misschien weet de PVV-fractie dat het voor vegetariërs niet heel gemakkelijk is om erwtensoep te eten, want dat wordt bijna nooit gemaakt. De koks maken echter speciaal voor vegeta-

riërs een aparte pan met vegetarische erwtensoep. Dat lijkt mij alleen maar een applaus waard.

De heer **Elissen** (PVV): Wat dat betreft alle lof voor het restaurantwezen in de Kamer. U moet echter wel een beetje vertrouwen in het restaurantwezen hebben. Volgens mij heeft het restaurantwezen al moeite genoeg om er budgetneutraal uit te komen; er moet weer geld bij. Ik begrijp uw ambities en uw wensen, maar u moet het vooral aan de mensen zelf overlaten om het op een nette manier te doen. Dan kunnen wij allemaal tot ons recht komen. Ik hoop dat de rookworst niet verdwijnt. Ik wens u smakelijk eten met uw erwtensoep; die gun ik u van harte.

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD): Ik begrijp dat de PVV-fractie ons steunt als wij zeggen: de schepschotel moet niet als een «onbeperkt eten»-variant dienen. Nogmaals, op basis van eigen waarneming en gesprekken kan ik melden dat je vijf keer een stuk kip van 140–160 gram op je bord kunt gooien, als je dat wilt. Daar hoeft je echter niet extra voor te betalen. Op het punt van bezuinigingen vraag ik daarom steun van de PVV-fractie.

De **voorzitter**: Dat is uitlokking. De heer Elissen mag nog even reageren, omdat u hem zo expliciet om een reactie vraagt.

De heer **Elissen** (PVV): Ik vraag me af hoe ver onze bemoeizucht moet gaan, want daar neigt het nu naar. Ik heb alle vertrouwen in het gezonde verstand van de mensen die verantwoordelijk zijn voor het restaurantwezen en in de afwegingen die zij maken. Daar laat ik het bij.

Mevrouw **Van Nieuwenhuizen-Wijbenga** (VVD): Mevrouw Ouwehand, ik vraag mij ook af hoe ver u qua keuzevrijheid wilt gaan. U schets namelijk een beeld dat heel raar overkomt. U doet het voorkomen alsof hier in de restaurants een soort «all you can eat»-mentaliteit heerst en dat mensen zich met de schepschotel helemaal klem eten of iets dergelijks. Ik wil heel graag dat iedereen zelf de vrijheid heeft om de ene dag misschien twee stukken of, als je helemaal uitgehongerd bent, drie stukken vlees te eten. Je moet ook de vrijheid hebben om de andere dag, of misschien een hele week, geen vlees te eten. Dat is een individueel recht dat iedereen moet behouden. Wilt u ons dat recht ontzeggen?

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD): Ik begrijp dat niet van partijen die vooroplopen met het pleidooi om te bezuinigen. Het enige dat wij voorstellen, is dat je moet betalen voor een extra portie. Het is namelijk een beetje raar dat mensen die zich gematigd opstellen – zij betalen netjes één keer voor één portie – eigenlijk moeten meebetalen aan de kosten van mensen die voor hetzelfde geld vijf keer opscheppen. Dat is het enige punt. De keuzevrijheid, hoe vaak je wilt opscheppen, blijft gewoon bestaan.

Mevrouw **Van Nieuwenhuizen-Wijbenga** (VVD): Nogmaals, ik distantiër mij van het beeld dat geschetst wordt. Ik heb namelijk nog nooit gezien dat Kamerleden zich helemaal volvreten omdat het niet meer kost. Ik ben het nog nooit tegengekomen en volgens mij moet u dat beeld ook niet willen schetsen.

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD): Als het niet voorkomt, is het ook geen enkel probleem om zo'n maatregel in te voeren. Dan heeft niemand er namelijk last van.

De heer **Heijnen** (PvdA): Ik heb waardering voor de Partij voor de Dieren, die vanuit haar beginselen «duurzaamheid» toevoegt aan dit debat over een heleboel belangrijke zaken voor de Kamer. Maar je kunt ook doorslaan. Als u de stelling verdedigt dat het schepgebeuren ertoe leidt

dat mensen twee tot drie keer opscheppen, dat zij zichzelf ongezondheid aandoen en daarmee de duurzaamheid in het geding brengen, dan moet u ook namen en rugnummers noemen. Het beeld dat u nu schetst, komt op geen enkele manier overeen met de werkelijkheid die ik af en toe zie. Daarmee maakt u niet alleen uzelf, maar ook ons belachelijk. U zou dit niet moeten doen. Duurzaamheid: prima! Voorbeeldfunctie van de Tweede Kamer: uitstekend! Maar overdrijf niet.

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD): Ik nodig heel graag het hoofd bedrijfsvoering uit om dit verhaal te bevestigen. Ik heb het niet zelf verzonnen. Dit komt voor en het lijkt me alleszins redelijk om dat te benoemen en af te spreken: de schepschotel geldt voor ongeveer deze portie, en grote eters mogen wat meer opscheppen, maar wie dubbel wil opscheppen, moet dubbel betalen. Men mag dan nog steeds zo veel eten als men zelf wil, maar dit lijkt me ook in het kader van de bezuinigingen een goede maatregel.

Ik heb nog een paar afrondende opmerkingen, maar laat het hier verder bij en zal volgend jaar wel beginnen over de adviezen van het Voedingscentrum over wat we het beste zouden kunnen eten voor een goede verdeling over de voedselschijf. Niet zo lang geleden heeft het Voedingscentrum een gezonde lunch voor Kamerleden aangeboden. Ik vond dat een leuk initiatief. We kregen allemaal een boekje mee omdat uit onderzoek kennelijk blijkt dat het leven in het parlement niet altijd even gezond is. Ik vond dit een mooi initiatief van het Voedingscentrum; misschien kunnen we er volgend jaar over verder spreken. Ik ben dus door de lijst van Wakker Dier heen. Ik sluit af met een toevoeging van de PvdD zelf. Over vis hebben we het eerder al gehad. De PvdD maakt zich samen met andere fracties ook grote zorgen over de bijensterfte. Het zou goed zijn om onze groenten en fruit, en eventuele bloemen, in te kopen bij bedrijven die geen supergiftig bestrijdingsmiddel hebben gebruikt. De voorzitter heeft de akelig technische naam al vaker voorbij horen komen: imidacloprid. Het voedsel hoeft niet eens per se biologisch te zijn, maar als we kunnen uitsluiten dat dit middel is gebruikt voor onze groente en fruit en eventueel bloemen, zou dat mij een lief ding waard zijn. Ik heb gesprekken gehad met het hoofd inkoop; ik heb een goed contact met het restaurant. Zo radicaal zijn de voorstellen niet. Ik nodig het Presidium uit om een stapje verder te zetten om aan heel Nederland te laten zien dat men, als het aan ons ligt, dierenwelzijn en milieu serieus moet nemen.

Mevrouw **Verburg** (CDA): Ik zal de verleiding weerstaan om mevrouw Ouwehand te vragen om te specificeren wat ze hier namens Wakker Dier heeft uitgesproken en wat namens de Partij voor de Dieren. Wel heb ik nog een vraag over de schepschotels. Ik heb in de interrupties al gehoord dat mevrouw Ouwehand een oplossing aandraagt voor een niet of nauwelijks bestaand probleem, maar ik zie in de schepschotels ook een mogelijkheid om voedselverspilling tegen te gaan. Verspillen doen we hier namelijk net zo goed als thuis, zo'n 20%. De schepschotel geeft juist de mogelijkheid om een schepschoteltje te maken. Dat kan ook helpen voor mensen die niet van hele grote porties houden. Wat vindt mevrouw Ouwehand daarvan?

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD): Prima idee! Ik ben blij dat mevrouw Verburg er ook nog even over begint. Ik had namelijk ook nog willen zeggen dat de schepschotel vanwege hygiënevoorschriften niet te lang warm mag worden gehouden en dat het dus zaak is dat we op tijd de vergadering schorsen, opdat er zo min mogelijk hoeft te worden weggegooid. Ik heb in een debat al eerder tegen de voorzitter gezegd: zullen we nu schorsen omdat de schepschotel dan niet de prullenbak in hoeft?

Daarover was iedereen enthousiast. Laten we onszelf eraan houden; dat lijkt me een prima maatregel tegen voedselverspilling.

De **voorzitter**: Volgens mij is het tijd voor de lunch. We gaan schorsen en in de tussentijd kan het Presidium zich voorbereiden op de antwoorden.

De vergadering wordt van 12.00 uur tot 13.00 uur geschorst.

De **voorzitter**: We zetten het wetgevingsoverleg over de raming 2012 van de Tweede Kamer voort. Aan de orde is nu de eerste termijn van het Presidium. Ik geef het woord aan de voorzitter van het Presidium van de Kamer.

Mevrouw **Verbeet**: Voorzitter. Ik zal mijn verhaal als volgt opbouwen. Ik begin met een kort algemeen stuk. Dan ga ik in op de beheersafspraken, de bezuinigingen en alles wat met Kamerwerkzaamheden samenhangt. Vervolgens ga ik in op burgers en communicatie, ICT, audiovisuele zaken en de website. Dan kom ik bij alles wat kan worden gevat onder het interieur van de Kamer. Daarbij komen dus ook het koffiegedoe en andere dingen, zoals ingangen en beveiliging. Als laatste ga ik in op het personeel, omdat een aantal van u daarover begon.

Allereerst wil ik de leden natuurlijk hartelijk danken voor hun bijdrage. Ieder jaar bij de raming blijkt hun betrokkenheid bij de Kamer. De behandeling van de raming is het jaarlijkse moment – ik zou haast zeggen hoogtepunt – waarop we niet alleen de begroting, maar ook het functioneren van de Kamer bespreken en evalueren. De raming is een stuk van onszelf, van het Presidium en van de Tweede Kamer als geheel. Samen bekijken we onze werkwijze en plannen.

Dit is de eerste ramingsbehandeling na de verkiezingen van vorig jaar. De impact van verkiezingen is enorm. Er zijn bij iedere verkiezingen grote electorale bewegingen te zien. Als in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw een partij drie zetels won of verloor, spraken de kranten de volgende dag van een electorale aardverschuiving. Tegenwoordig lijkt het normaal dat vijftien of meer zetels van partij wisselen. Dat heeft grote gevolgen voor het werk van de Kamer en van de fracties. Er gaat immers heel veel ervaring en kennis van het politieke handwerk verloren. Dat kan gevolgen hebben voor de kwaliteit van het Kamerwerk en het vraagt om goede en consistente ondersteuning van de Kamerorganisatie als geheel en van de fracties.

Veel leden spraken – ik voeg mijn waardering daarbij – hun waardering uit voor de medewerkers. Ik weet dat zij dit oprecht menen en dat de medewerkers dit zeer waarderen. Ook voor de ambtelijke organisatie zijn verkiezingen en de uitkomst daarvan een grote opgave. De ontvangst van de nieuwe leden op het nieuwe ledenplein was een succes en meer dan ooit spant de Kamer zich in om de nieuwe leden zo snel mogelijk vertrouwd te maken met de procedures in de Kamer en met de regels voor controle en wetgeving.

Ik zal de beantwoording in een aantal specifieke gevallen overlaten aan de leden van het managementteam, maar voorlopig ben ik nog niet zover. Ik kan er nog wel mee uit.

Dan kom ik bij de beheersafspraken. Als er rijksbreed moet worden bezuinigd, kan de Kamer niet achterblijven. Daarover is Kamerbreed consensus, maar het is wel iets waarover de Kamer zelf beslist. Hierover is in het verleden de nodige strijd gevoerd. Ik heb wel eens eerder verteld dat een van mijn voorgangers de brieven die hij ontving van de minister over de begroting van de Kamer, ongeopend retourneerde. Die tijden waren er ook. Het gaat nu digitaal, dus is niet openen er niet meer bij. Er is zelfs enkele jaren geleden een breed samengestelde ambtelijke commissie geweest met vertegenwoordigers uit de Eerste en Tweede Kamer en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

die zich over het vraagstuk van de parlementaire autonomie heeft gebogen. Daarin en later ook in de Kamer zelf is ook de mogelijkheid van een grondwetswijziging aan de orde geweest om dit goed te regelen. Uiteindelijk is geconcludeerd dat dit te ingrijpend zou zijn en ook niet nodig, omdat er in de praktijk altijd overeenstemming werd bereikt. Achtereenvolgende ministers hebben het primaat van de Staten-Generaal erkend. Dat kan ook niet anders, als het over het instituut gaat dat deze ministers en het kabinet als geheel dient te controleren. In 2001, tien jaar geleden, is de Comptabiliteitswet zo gewijzigd dat de regering erkent dat de Kamer altijd over haar eigen doen en laten gaat en dus ook over de middelen die zij daarvoor denkt nodig te hebben. Het vorige kabinet heeft besloten algemene efficiëncytaakstellingen voortaan niet meer zonder meer te vertalen naar de begrotingen van beide Kamers. Begin dit jaar heeft de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties nog eens bevestigd dat deze afspraken recht overeind staan. Een aanzienlijk deel van de begroting van de Kamerorganisatie bestaat uit posten die niet beïnvloedbaar zijn. Deze kosten zijn alleen door wetwijziging te veranderen. Tot slot moet worden opgemerkt dat de Kamer maar heel beperkt haar eigen werklast kan bepalen. De wetten komen naar ons toe, om het zo eens uit te drukken. Onze eigen initiatiefwetten zijn hier een uitzondering op, maar het is het recht van de leden om deze in te dienen. Dit kun je dus ook niet beïnvloeden.

Veel van de werkzaamheden en dus van de kosten wordt bepaald, c.q. veroorzaakt door wat de regering aan de Staten-Generaal voorlegt. Dat laat onverlet dat de Tweede Kamer zichzelf een voorwaardelijke inspanningsverplichting wil opleggen om in 2013 en latere jaren aan de bezuinigingstaakstelling bij te dragen, voor zover het de door de Kamer te beïnvloeden uitgaven betreft. Een ambtelijke werkgroep, de stuurgroep inspanningsverplichting, kortweg de SIV, maakt momenteel een analyse van de huidige dienstverlening en brengt besparingsmogelijkheden in kaart. Ik vind de afkorting SIV trouwens heel ongelukkig. De stuurgroep inspanningsverplichting zal via het Managementteam rapporteren aan het Presidium. Daarna kunnen voorstellen voor de invulling van de voorwaardelijke inspanningsverplichting begin 2012 en uiteindelijk via de Raming voor 2013 aan de Kamer worden voorgelegd. De bereidheid is in die zin voorwaardelijk, dat het Presidium in de aanloop naar het opstellen van de Raming voor de Kamer voor 2013 met de Kamer zelf zal overleggen of en, zo ja, hoe en in welke mate een dergelijke inspanningsverplichting kan worden gerealiseerd, zonder dat deze de medewetgevings- en controle-mogelijkheden van de Kamer aantast. Ik stel dan ook voor om begin 2012, over een halfjaar dus, in een speciale bijeenkomst met de commissie voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties met elkaar de verschillende voorstellen voor het invullen van de inspanningsverplichting te bespreken, zodat de voorstellen uiteindelijk kunnen worden verwerkt in de Raming voor 2013 en in de meerjarencijfers voor daarna. Dan kunnen we ook een zorgvuldige afweging maken. Ik stel voor om alle voorstellen die de Kamerleden vandaag hebben gedaan, over bijvoorbeeld ingangen en dossiers, voor te rijden bij de ambtelijke club. Anders gaan we hier over allemaal kleine elementen discussiëren. Ik denk dat het goed is om het in zijn geheel te doen.

De heer **Heijnen** (PvdA): Mag ik ervan uitgaan dat de stuurgroep inspanningsverplichting, alvorens zij met een advies bij het Presidium komt, zich ook vergewist van het advies van de ambtelijk secretarissen?

Mevrouw **Verbeet**: Absoluut. Volgens mij had ik dit al gezegd, maar anders zeg ik het bij dezen.

Mevrouw **Verburg** (CDA): Ik kan mij voorstellen dat de financiële kant van de voorstellen over beveiliging en dergelijke langs de werkgroep gaat,

maar ik ga er wel van uit dat de Kamervoorzitter nog inhoudelijk zal reageren op wat wij hebben aangedragen.

Mevrouw **Verbeet**: Absoluut.

Mevrouw **Van Nieuwenhuizen-Wijbenga** (VVD): Ook ik wil graag nog een opmerking maken over het proces. Ik ben het met de Voorzitter eens dat «SIV» een wat suffe afkorting is. Dit is niet zo erg, zolang het maar geen sof wordt. De Voorzitter roept de fracties op om van begin af aan betrokken te zijn bij de stuurgroep. Ik hoop dat dit zo blijft en dat niet alleen de ambtelijk secretarissen en de ambtelijke staf erbij betrokken zijn. Dan kunnen ook de fracties hierin na het reces nog een inbreng leveren.

Mevrouw **Verbeet**: De ambtelijk secretarissen vormen de klankbord-groep. De Kamerleden hebben geen vermoeden hoe moeilijk het is om hen bij elkaar te krijgen en te houden. Ik vraag ze daarom om mij een genoeg te doen. Ik wil één club en wil dat deze verantwoordelijk is voor het contact houden met de eigen fractie. Anders wordt het een duiventil en daarvan worden de voorstellen niet beter. Zo gaan we het dus doen. We hebben al gezegd dat we van de fracties verwachten dat zij naar rato bijdragen aan de invulling van de inspanningsverplichting. Vorig jaar hebben we al geconstateerd – en dat doe ik nu weer – dat bij de Kamerorganisatie het vlees van de botten is. Verdere bezuinigingen zullen pijn doen. Dit geldt voor de Kamerorganisatie, maar bezuinigingen kunnen en zullen ook de leden raken. Ik noem bijvoorbeeld maar het zelf inschenken van water. Daar kunnen wij niet meer aan beginnen. Ook een hoestfunctie hebben we hier niet; dat moet u allen allemaal zelf doen. In dit verband wil ik benadrukken dat de ambtelijke organisatie grote inspanningen pleegt om gedwongen ontslagen te voorkomen. De Tweede Kamer hecht veel belang aan goed werkgeverschap. We mogen trots zijn op de status van erkend leerbedrijf. Zo geven wij veel jongeren een kans op een goede stage en een goede werkervaring. Ook bijvoorbeeld de nieuw in te richten coffee corner zal werken met leerlingen van het roc.

Mevrouw **Verburg** (CDA): Dat is een heel mooie zinsnede, maar kan die ook gekwantificeerd worden?

Mevrouw **Verbeet**: Absoluut.

Mevrouw **Verburg** (CDA): Wilt u dat doen?

Mevrouw **Verbeet**: Wilt u dat op dit moment?

Mevrouw **Verburg** (CDA): Komt u daar nog op?

Mevrouw **Verbeet**: Ja, ik kom daar nog op. Dit is nog steeds mijn algemene inleiding.

Het is goed om aan te geven dat de Kamer met bestaande middelen en bij gelijk blijvend aantal vergaderuren de afgelopen jaren haar controlerende taak heeft geïntensiveerd. Het proces van parlementaire zelfreflectie is uit eigen middelen gefinancierd, evenals de aanbevelingen die voortkomen uit dit proces, zoals de intensivering van onderzoek en de versterking van de positie van de fracties. Ook heeft de Kamer het afgelopen jaar intensiever gebruikgemaakt van het individuele vragenrecht, hoewel wel sprake is van een stabilisering. Er zijn echter veel meer commissieoverleggen, VAO's, schriftelijk overleggen tussen commissies en regering, en rondetafelconferenties. Het aantal activiteiten neemt dus enorm toe, en dat doen wij allemaal op hetzelfde budget. Het enige waar de Kamer soms extra budget voor vraagt, is een parlementaire enquête. Verder doen wij het, ook als er veel meer overleggen en veel meer plenaire vergaderingen

zijn, volgens hetzelfde met u allen afgesproken budget. Daarnaast pakt de Kamer haar rol van toezichthouder op de opstelling van onze regering in Europa steeds actiever op. Ook is er het afgelopen jaar meer aandacht besteedt aan de uitvoerbaarheid van wetten. Dat gebeurt door samenwerking met adviesorganen en intensief voorbereide hoorzittingen. Meer kwaliteit van de parlementaire democratie met dezelfde middelen dus. Nieuw bij de raming is de bijlage «de staat van de Tweede Kamer». Velen van u hebben hier vanmorgen over gesproken. Het is de eerste keer dat de bijlage is opgesteld. Ik ben blij met de kritische vragen van de leden, want die maken dat het stuk volgend jaar nog meer aan de behoefte beantwoord. De staat van de Tweede Kamer gaat over de Tweede Kamer als geheel en niet over de afzonderlijke fracties. Dat heeft als nadeel dat bijvoorbeeld al die activiteiten die fracties zelf verrichten om jonge kiezers en jongeren in het algemeen hiernaartoe te halen, niet in de staat voorkomen. Dat is wel een nadeel, maar ik zou niet zo goed weten hoe we dat zonder een vergroting van de bureaucratische last voor u zouden kunnen doen.

De Tweede Kamer is zich bewust van het belang om haar taak uit de dragen in de samenleving. Het toenemend aantal bezoekers en de toegenomen belangstelling van mensen om via de website of televisie debatten te volgen, is positief.

Tot slot is het goed om te vermelden dat na een dip, acht jaar geleden, het vertrouwen van de bevolking in het instituut Tweede Kamer weer stijgt.

Momenteel is dat met 65% op het niveau van de jaren negentig.

Kijkend naar het buitenland, zien we dat de kosten per plenair vergaderuur in Nederland veel lager zijn dan in de ons omringende landen. Dat geldt ook voor de kosten van de Kamer per inwoner.

Dan beantwoord ik nu een aantal specifieke vragen. Mijnheer Van Raak vroeg mij naar mijn standpunt over de schadeloosstelling. De voorzitter van het Presidium heeft daarover geen ander standpunt dan het standpunt van de meerderheid van de Kamer, in dit geval zelfs tweede derde, en ook nog in de Eerste Kamer.

De ambtelijk secretarissen zullen zeer betrokken worden bij de totstandkoming van de voorstellen voor bezuinigingen. We zullen regelmatig, precies volgens protocol, met hen overleggen. Dat is ook zeer in ons eigen belang. We hopen dat ze er ook allemaal altijd zijn. De betrokkenheid van de leden van de fracties is op dezelfde manier voorzien. Dat geldt ook voor het Presidium, voor de Commissie voor de Werkwijze der Kamer en voor wie dan ook die zijn bijdrage eraan kan leveren. Mijn bedoeling is iedere keer met iedereen te overleggen. Het is soms niet makkelijk om van alle fracties iemand aan tafel te krijgen.

Wij hebben aanstaande maandag ook een overleg over de reserveposities van de fracties met de ambtelijk secretarissen. Het is voor fracties die krimpen, absoluut een groot probleem dat ze zaken moeten financieren. Ik wil dus best kijken of die regeling gemoderniseerd kan worden, maar er is een probleem. Het is ongetwijfeld bekend dat de overheid niet mag sparen. De overheid spaart niet. Als ik dus rekening moet houden met grotere claims van fracties in latere jaren, dan moet je op de begroting van de Kamer in feite een post «onvoorzien» handhaven die heel omvangrijk is. Als daar dan geen beroep op wordt gedaan, voel je je aan het eind van het jaar gestimuleerd om toch nog een aantal dingen te doen omdat je anders de Kamer tekortdoet. Dat bedrag is er immers niet voor niks. Dan ga je halsoverkop uitgaven doen, waarvan je eigenlijk liever een goede voorbereiding en planning had gezien. Het is dus een dilemma om veel geld niet te bestemmen, maar dat probleem kent u allemaal. Ik wil er echter naar kijken. Aanstaande maandag gaan wij voor de eerste keer een gesprek daarover voeren.

De kosten van interparlementaire betrekkingen wil ik op een later moment behandelen. Dat papiertje heb ik ergens zien liggen.

Wij zijn niet voor een fusie tussen de Eerste en de Tweede Kamer, maar dat bedoelde u ook niet, mijnheer Elissen. U zei: meer samenwerking. Daar zijn wij zeer voor. De stenografische dienst, de beveiliging, de automatisering, de informatievoorziening en herdenkingen doen wij allemaal samen. De Griffier delen met de Eerste Kamer wil ik niet, want wij hebben echt gescheiden verantwoordelijkheden en ook soms tegengestelde belangen. Wij willen goed ons werk kunnen doen en de tijd voor dingen nemen. De Eerste Kamer vindt het soms ontzettend vervelend dat wij soms pas laat allerlei wetsvoorstellen aanleveren, die ook nog moeten worden behandeld in de Eerste Kamer. Dan is het goed dat mijn Griffier die belangen met de Griffier van de Eerste Kamer kan afstemmen.

De heer **Elissen** (PVV): Even voor alle duidelijkheid, ik heb het niet gehad over een fusie. Ik heb slechts gezegd dat het het onderzoeken waard is of je op onderdelen wellicht zaken zou kunnen delen. Maar ik begrijp uw betoog, Voorzitter.

Mevrouw **Verbeet**: Dat was een grapje van mij, een ongepast grapje ongetwijfeld. Ik begrijp goed dat de leden het niet zo bedoelen. Het staat ook allemaal in de Grondwet, dus wij kunnen daar ook niet eens zo veel mee.

Ik kom op de Kamerwerkzaamheden. De heer Heijnen maakt zich zorgen over Bureau Wetgeving. Wij vinden dat zelf ook een probleem. Vorig jaar, in de periode dat het kabinet demissionair was, kwam er weinig wetgeving op Bureau Wetgeving af, maar dan worden er gelukkig wat meer initiatiefwetsvoorstellen bedacht. Je moet er altijd voor zorgen dat je geen mensen hebt die te weinig werk hebben. Je moet zoeken naar een goede balans daarin. Het zou ons ontzettend helpen als u het à la minute meldt aan de griffier als u het signaal krijgt: wij kunnen geen amendement maken want wij hebben te weinig menskracht. Dan kan ik er echt wat mee doen. Dan kunnen wij het ook in beeld krijgen. Ik hoor het signaal en neem het ook zeer serieus, maar op dit moment kan ik niet beoordelen hoe groot dat probleem is. Wij moeten weten hoe vaak dat voorkomt. Dat geldt ook voor alle andere dingen waar u tegen aanloopt in de Kamer. Meldt het aan degenen die erover gaan. Wat u ons niet zegt, weten wij immers niet.

De heer **Heijnen** (PvdA): Het gaat iets verder dan incidenten die ik aan u, Voorzitter, of mevrouw Biesheuvel zou moeten melden, wat ik vanzelfsprekend graag doe. Het punt is dat zich al een aantal van deze incidenten heeft voorgedaan. Dat maakt het algemener en structureler. Daarom breng ik het bij deze raming op. Laten we het andersom benaderen: bent u het met mij, en wellicht met mijn collega's, eens dat het voor het publieke debat van belang is dat amendementen tijdig kunnen worden voorbereid? Als u dat vindt, wilt u er dan met de griffie en anderen voor zorgen dat het voor Bureau Wetgeving mogelijk wordt om capaciteitspieken op te vangen, eventueel door tijdelijke inhuur?

Mevrouw **Verbeet**: Wij werken op dit moment al met tijdelijke inhuur. De heer Heijnen wijst zeer terecht op het effect op de publieke discussie van amendementen die op het laatste moment worden ingediend. Als dat late indienen het gevolg is van onvoldoende menskracht bij Bureau Wetgeving is het een reëel punt. Ik heb het idee dat het ook vaak een kwestie is van voortschrijdend inzicht bij de fracties; men gaat vaak pas op het allerlaatste moment amenderen. En dan kan ik er weinig aan doen dat men geen debat heeft met het publiek en dat het amendement voor de collega's ook onverwacht komt. Wij zullen het signaal goed oppakken. Dit moet ook betrokken worden bij de taakstelling voor volgend jaar. Iedereen vindt dat de wetgevende taak op geen enkele manier door de taakstelling

mag worden bedreigd. Ik heb dat in ieder geval niemand horen bepleiten. We zullen het goed in de gaten houden; ik deel de zorg van de heer Heijnen. Overigens levert de Academie voor Wetgeving nu al tijdelijk een extra wetgevingsjurist.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): Ik sluit me aan bij wat de heer Heijnen zegt. Wetgeving is een heel belangrijke taak. Ik zie de mensen bij Bureau Wetgeving ook ontzettend hard werken. Veel complimenten daarvoor. Zij verzetten enorm veel werk. Kan misschien bekeken worden of er ondersteuning vanuit de ministeries kan komen? Dat gebeurt nu af en toe al. Bestaat de mogelijkheid om dat nog intensiever te laten plaatsvinden?

Mevrouw **Verbeet**: Heel vaak werken de mensen van Bureau Wetgeving als een soort makelaars tussen Kamerleden en het ministerie. Sommige leden willen geen ondersteuning van een departement; die zijn er ook en dat moeten we respecteren. Dan moeten we het zelf doen. Soms heeft men het idee dat bij bepaalde amendementen het departement zegt dat iets niet kan omdat men het niet wil. En als Kamerlid heb je er recht op dat alleen juridische argumenten gelden bij het maken van een amendement, en geen politieke. Bureau Wetgeving moet zich houden aan de wensen van de leden, maar departementen worden ook heel nadrukkelijk ingeschakeld. Ik beloof de Kamer echter dat we er nog een keer heel goed naar zullen kijken. We zullen bij de volgende Raming, en eerder in het Presidium, laten weten of er noodzaak is om uit te breiden. Ik ga nu in op de hartenkreet van de heer Heijnen over de politisering van de procedure. Daar is sprake van, maar ik vraag me zeer af of het meer is dan in eerdere jaren. De regeling van werkzaamheden is het wekelijkse moment waarop de leden zich kunnen presenteren aan de samenleving, aan hun kiezers. Dat doen zij op een scherpe manier. Ik heb wel het idee dat de situatie anders is nu de coalitie en de gedoogpartner maar een krappe meerderheid hebben. Er zijn nu 74 leden die op een andere manier aandacht vragen bij de regeling. Dat maakt het proces al actiever dan in een periode waarin de regering op meer dan 100 zetels rust. Er zijn tijden geweest dat dit het geval was. Dat is nu anders. We hebben dit in het Presidium uitvoerig besproken en partijen willen dit eigenlijk niet. Iedereen wil dat de regeling echt ertoe dient om het werk van de Kamer zo goed en zo soepel mogelijk te laten verlopen. De individuele leden van het Presidium hebben ook gezegd dat zij, als leden van de oppositie het idee hebben dat de coalitiefracties een blok vormen en niet willen meewerken, altijd bereid zijn om in te springen en contacten te leggen, om te voorkomen dat het werk van de Kamer onnodig gepolitiseerd wordt. Dat zie je bij de regeling plaatsvinden. We moeten elkaar daar steeds weer op attenderen. Ook in de commissie voor de Werkwijze der Kamer en in het overleg dat ik met de commissievoorzitters heb, vraag ik een- en andermaal aandacht voor het feit dat we met elkaar een zo sterk mogelijke Kamer moeten vormen. Dat doe je door elkaar te steunen in het krijgen van informatie van de regering, het debatteren op hoofdlijnen en het organiseren van debatten die door een grote minderheid van belang gevonden worden. Dan kom ik op het fenomeen dertigledendebat. We hebben inderdaad een overvolle agenda. Dat geldt voor de plenaire vergadering, maar zeker ook voor de commissievergaderingen. Het aantal commissievergaderingen is misschien nog wel sterker toegenomen dan het aantal plenaire vergaderingen. Het aantal te houden plenaire vergaderingen wordt uiteraard begrensd door het feit dat we in principe tot 23.00 uur vergaderen en acht dagdelen in de week ter beschikking hebben. Daarin kun je een vaste hoeveelheid debatten inplannen. Op dit moment heb ik negen gewone debatten op voorraad. Voor drie daarvan wachten we nog op een brief. Eén onderwerp wordt in een AO besproken. Ik moet dus nog vijf debatten

plannen. Er staan dertien spoeddebatten op de agenda. Voor vier daarvan zijn we in afwachting van een brief. Twee onderwerpen worden in een AO besproken. Eén onderwerp kan, denk ik, vervallen omdat een bepaald rapport wel degelijk naar de Kamer zal komen. We hebben onlangs een schrijven laten uitgaan aan de aanvragers van de debatten. Verschillende leden hebben laten weten dat het inmiddels wel van de agenda af kan. Een enkel lid was zelfs vergeten dat het een debat had aangevraagd; dat komt ook voor. Overigens worden bijna al die spoed- en dertigledende-batten de facto door 60 leden gesteund, zeg ik in reactie op mevrouw Schouten. Het komt maar weinig voor dat een debat door minder dan 60 leden wordt gesteund. Ik wil naar ieder voorstel kijken en ik zal het meenemen naar de commissie voor de Werkwijze der Kamer, maar ik weet niet of het veel soelaas zal bieden. De term «spoeddebatten» is trouwens aan het verdwijnen, want ik hoop alle spoeddebatten voor het reces afgehandeld te hebben.

De heer **Van Raak** (SP): De SP-fractie is altijd heel kritisch op haar eigen dertigledende-batten. We proberen die vaak in een AO om te zetten. Het is vaak ook al besproken met de voorzitters van de commissies. Als we het echter hebben over samenwerking en over de coalitie die de oppositie probeert te frustreren ... Er staat bijvoorbeeld een dertigledende-bat op de agenda over de bezuinigingen bij patiëntenorganisaties. We hebben meermaals geprobeerd dit in de commissie om te zetten in een algemeen overleg, maar de coalitie – PVV, CDA en VVD – houdt dan de poot stijf en wil niet. Dat soort gedrag van de coalitie leidt tot tegengedrag van de oppositie. Dat leidt weer tot politisering van de procedures. Wat moeten we daar nu mee? De Voorzitter heeft al meermaals met de voorzitters gesproken. Wat moeten wij nu met de commissieleden uit de coalitie die niet mee willen werken en de oppositie de schuld geven?

Mevrouw **Verbeet**: Ik denk dat je er toch iedere keer over moet spreken en elkaar elke keer weer moet aanspreken op redelijkheid. Ik denk niet dat procedures hiervoor een oplossing vormen.

De heer **Elissen** (PVV): Ik begrijp de opmerking van de heer Van Raak, maar volgens mij is het toch een beetje een kwestie van de kip of het ei. De redenering kan net zo goed de andere kant opgaan. Het gaat gewoon om redelijkheid, lijkt mij.

De **voorzitter**: We voeren nu het debat met het Presidium, en niet onderling. Ik begrijp dat de neiging bestaat om met elkaar het gesprek aan te gaan, maar daarvoor moet u uw interrupties even bewaren tot in de tweede termijn.

Mevrouw **Verburg** (CDA): Ik word de opmerkingen van de heer Van Raak toch een beetje zat. De Voorzitter heeft gezegd wat er in het Presidium en met de commissievoorzitters is afgesproken als dat spelletje – ik heb niet meer dan één of twee voorbeelden, en dan ook nog vage – structureel gespeeld zou worden. Dan is het van tweeën één. Of de heer Van Raak zit al de hele ochtend en een deel van de middag te overdrijven, of er wordt niet goed geregistreerd. Daarover zou ik wel een vraag aan de Voorzitter willen stellen. Houdt u het aantal meldingen bij waarin gezegd wordt dat sprake is van parlementaire obstructie?

De **voorzitter**: Mijnheer Heijnen, een aanvullende vraag.

De heer **Heijnen** (PvdA): Ik heb heel goed geluisterd naar de Voorzitter. Zij zei enerzijds dat zij niet herkent dat het zwaarder en meer gepolitiseerd wordt. Zij zei anderzijds dat er nu een andere situatie is vanwege de 74/76-verhouding tussen oppositie en coalitie. Daarnaast onderschrijft zij

dat er te veel spoed- c.q. dertigledendebatten in de wachtrij staan. Mijn vraag ligt in het verlengde van die van mevrouw Verburg en van de heer Van Raak. Ik begrijp dat het Presidium die zorg deelt en dat de Voorzitter, gesteund door het Presidium, in de positie is om met haar gewicht een beroep te doen op commissievoorzitters en fracties om een AO te laten plaatsvinden als niet snel tot een dertigledendebat in de Kamer kan worden gekomen. Is de Voorzitter, gesteund door het Presidium, daartoe bereid?

Mevrouw Verbeet: Het Presidium is buitengewoon eensgezind over het belang van een sterke Kamer. Dat bereik je alleen als er goede onderlinge verhoudingen zijn. Ik heb het idee dat het in de Kamer zelf op een enkele uitzondering na – ik denk dat ik als ik mijn best zou doen de voorbeelden nu nog allemaal kan noemen – geen probleem is. Ik zeg heel vaak: er is al een AO gepland; kan het er niet bij? Dan krijg ik natuurlijk vaak tegengehouden dat het betreffende onderwerp echt iets anders is en aparte aandacht verdient. De facto komt het erbij en krijg ik na een week te horen dat het spoeddebat niet meer nodig is.

U moet zich niet fixeren op het aantal aangevraagde spoeddebatten. Ik heb ook lang nagedacht over de vraag hoe het kan dat er veel minder spoeddebatten en dertigledendebatten gehouden worden, veel minder dan vorig jaar om dezelfde tijd. Er worden er alleen evenveel aangevraagd, maar ongeveer de helft wordt niet gehouden. Dan kun je zeggen dat ze eigenlijk niet aangevraagd hadden moeten worden, maar blijkbaar is er de behoefte om als fractie een aantal keren aanwezig te zijn in de regeling. We hebben een periode gehad waarin lijsten met brieven aangevraagd werden. Nieuwe leden kunnen zich dat niet herinneren, omdat zij er indertijd nog niet waren. Mevrouw Verburg en de heren Heijnen en Van Raak kunnen zich het wellicht nog herinneren. We zijn daarmee gestopt. Brieven worden nu aangevraagd in de procedurevergadering. Ik geef geen toestemming meer om een brief in de regeling aan te vragen. Blijkbaar voldeed dat wel aan de behoefte om gezien te worden bij de regeling. Nu dat niet meer kan, vraagt men een debat aan, om vervolgens tevreden van het rostrum af te stappen met een brief. Ik kan mij dat ook voorstellen. Je zit niet voor jezelf in de Kamer, je staat er voor je kiezers, voor je achterban. Je wilt laten zien dat je je zorgen maakt over dezelfde dingen waar de mensen zich zorgen over maken. Dat is de reden dat men iets aanvraagt. Het was een brief en het is nu een dertigledendebat. Dat is mijn psychologische analyse van wat er gebeurt.

De heer Van Raak (SP): Dat is bijna dieptepsychologie. Ik kan daar nooit van zeggen dat het niet waar is. Ik heb daar nog wel een opmerking en een vraag over. Mijn opmerking is dat je voor een brief een meerderheid nodig hebt in de commissie en dat een dertigledendebat een dertigledendebat is; daar heb je 30 leden voor nodig. Dat is een belangrijk verschil. Los van de psychologie is het ook vrij kwantitatief. Bij sommige commissies gaat het echt heel goed. Ik zit in de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken. Of ik nu een verzoek doe om een dertigledendebat om te zetten in een AO of dat ik het verzoek doe om een AO te houden of juist af te voeren van de agenda, ik heb nog nooit met iemand ergens een probleem over gehad. Dat is fantastisch. In de vaste commissie voor VWS kun je echter afspraken maken wat je wilt, maar niemand houdt zich eraan. Het lijkt verdorie de politietop wel! Kunnen we afspreken dat de Voorzitter namens het Presidium een keer wat strenger spreekt met de voorzitters van de commissies waar het misloopt om te zorgen dat het daar ook beter gaat?

Mevrouw Verbeet: Ik heb heel regelmatig contact met de voorzitter van de vaste commissie voor VWS. Dit aanbod is ook een keer gedaan. Maar uiteindelijk moet de commissie dat wel willen. De Voorzitter heeft geen

macht over commissies. Dat is maar goed ook. De commissies en de commissievoorzitters zijn bijdehand genoeg om hun eigen zaakjes te kunnen regelen. U hebt een punt wat betreft het dertigledendebat en de brieven. Toch denk ik dat als het helemaal perfect zou gaan in de procedurevergaderingen van commissies, men weer naar andere manieren gaat zoeken om het geluid van de fracties te laten horen. Dat is niet slecht; dat is goed. Er zijn tien partijen en een minder grote variatie in het aantal zetels. Kamerleden zijn heel eager. Als een fractie via de regeling van werkzaamheden vier of vijf spoeddebatten aanvraagt, dan moet zij zich toch realiseren dat het een tijdje duurt voordat die allemaal kunnen worden gehouden. Dat kan niet anders.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): Ik kom nog even terug op het zestigledendebat. Er moeten ten minste drie of vier partijen instemmen. Ik denk wel dat dit een wezenlijk verschil maakt, want het verhoogt de drempel. Mevrouw Verbeet gaf een vergelijking met vorig jaar, maar dat was wel een bijzonder jaar. Het was een verkiezingsjaar en dan zijn er sowieso al minder vergaderweken. In de huidige periode krijgen wij veel meer met wetgeving te maken, omdat er een nieuw kabinet is aangetreden. Dat was vorig jaar ook minder, omdat het kabinet nog in de maak was. Ik ben benieuwd in hoeverre het gewone wetgevingsproces in de knel komt, doordat mevrouw Verbeet elke keer weer met de agenda zit te schipperen.

Mevrouw **Verbeet**: Dat is zeker niet het geval. Ik heb de spoeddebatten of de dertigledendebatten altijd aan het eind van de vergadering gepland, hoewel sommige leden daar niet zo blij mee zijn. De wetgeving heeft prioriteit en wij zullen alle spoedwetgeving – dat is wetgeving waarvan of de Kamer of het kabinet heeft gezegd dat het voor het reces een stempel moet krijgen – behandelen. Slechts eenmaal heb ik de Kameragenda veranderd en dat was voor een spoeddebat van mevrouw Verdonk. Wij hebben dat meteen aansluitend aan de regeling van werkzaamheden en de stemmingen gehouden. Dat is de enige keer geweest. Overigens kan een Kamermeerderheid iets met voorrang willen bespreken en dan kan de agenda worden veranderd.

Ik leef mijn leven lang al met de uitspraak dat een probleem waarin je veel investeert, alleen maar groter wordt. Dat gaat echt op voor het spoeddebat. Wij maken het probleem groter dan het is.

De **voorzitter**: Ik geef de laatste keer het woord aan mevrouw Schouten. U bent al aan de zoveelste interruptie bezig over hetzelfde onderwerp.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): Nee, dit is pas mijn eerste interruptie op dit onderwerp.

De **voorzitter**: Mijn excuus, dan ligt het aan mij.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): Is mevrouw Verbeet het met mij eens dat het instrument inmiddels wel bot begint te worden? Het aantal partijen dat meedoet aan een spoeddebat of aan een dertigledendebat wordt steeds kleiner, omdat het probleem niet meer zo urgent is.

Mevrouw **Verbeet**: Nee, dat ziet mevrouw Schouten niet goed. Het gaat hier om het recht van minderheden en dat is bij uitstek bij een voorzitter van welk parlement dan ook belegd. Dat niet alle leden deelnemen aan zo'n debat, dat haalt je de koekoek. Het gaat hier om de behoefte van een minderheid, anders had de meerderheid het wel geagendeerd. Het gaat niet om wetgeving of om de mening van de Kamer over een notitie van het kabinet. Het gaat hier om iets waaraan de minderheid behoefte heeft.

Dat niet alle leden daaraan deelnemen, vind ik niet onlogisch. Voor de een is het onderwerp wat belangrijker dan voor de ander. Heel vaak heeft het onderwerp geen spoed en daarom hebben wij gezegd dat het een dertigledendebat kan zijn. Spoed was en is geen criterium. Daarom vond ik die term ook zo ongelukkig, want deze suggereert dat het erg is als het wat langer duurt. Er zijn grote debatten die jaar na jaar terugkomen. Je kunt zo'n conclusie niet trekken. Ik ben het niet eens met mevrouw Schouten.

Er staan nog acht VAO's op de agenda en drie daarvan wachten nog op een brief. Dat is een van de redenen voor de wachttijd. Heel veel debatten worden wel aangevraagd, maar worden dan voorzien van het verzoek om meer informatie. Daardoor worden deze debatten niet gepland.

De heer Heijnen heeft ook een vraag gesteld over de achtergrond dossiers bij dertigledendebatten. Hij zei: die informatie heb ik meestal wel. Nu is de PvdA-fractie een grote fractie; andere fracties zijn kleiner. Mijn voorstel is om dit punt te betrekken bij de taakstelling. Wij kunnen nagaan of dat kan helpen.

De Handelingen worden door de Dienst Verslag en Redactie vanaf de invoering van VLOS, het VerslagLegging Ondersteunend Systeem, over een paar maanden digitaal ter correctie voorgelegd. Tot nu toe kon dat nog niet. Dat zal inderdaad wat papier kunnen schelen. Dit geldt ook voor de conceptverslagen van wetgevingsoverleggen. Er wordt aan gewerkt om de uitrol naar de commissiezalen zo spoedig mogelijk te laten plaatsvinden.

Ik kom op de buitenlandse werkbezoeken. De kosten die de Tweede Kamer maakt voor buitenlandse werkbezoeken worden zo beperkt mogelijk gehouden. De hiervoor beschikbare budgetten worden al jaren lang niet overschreden. De vergoedingen van Kamerleden en ambtenaren passen volledig binnen de daarvoor geldende regeling, die weer in de pas loopt met de regelingen binnen de overheid. Al enkele jaren wordt er binnen Europa geen business class meer gevlogen; dat is helemaal geen probleem, voor niemand.

Ik ga in op het burgerinitiatief. Dit bestaat nu vijf jaar. In 2008 is het geëvalueerd. Toen zijn alle elementen de revue gepasseerd. Als een meerderheid van de Kamer opnieuw een evaluatie wil, stel ik voor dat een opdracht in die zin naar de Commissie voor de Verzoekschriften en de Burgerinitiatieven gaat, want wij kunnen dit nu eenmaal niet in de Raming veranderen.

De IPU is een parlementair wereldforum met meer dan 150 deelnemende landen. Het is te beschouwen als de parlementaire counterpart van de VN. Het is een belangrijk forum voor uitwisseling van informatie. De contributie is de afgelopen jaren inderdaad sterk verhoogd. Daarover bestaat binnen de IPU veel discussie. De Kamer verzet zich tegen een verdere verhoging. Ik heb zelf, na de vorige bijeenkomst met de voorzitters van de EU-landen, een beetje actie bij hen gevoerd. Wij betalen immers wel wat meer dan anderen. Er is een internationale staffel en Nederland zit aan de bovenkant. Ik heb gezegd: ik vind het wel mooi; wij moeten allemaal bezuinigen. Dat was iedereen zeer met mij eens. Wij zijn dus tegen een verdere contributieverhoging. Wij betalen voor dit soort reizen wel de reis- en verblijfkosten voor onze leden, maar verder geven wij geen bijdrage.

De heer **Elissen** (PVV): Zou u zich dan wellicht willen inzetten voor een contributieverlaging? Als je de bedragen bekijkt, zie je dat wij ontzettend hoog scoren. Ik pleit ervoor om in te zetten op contributieverlaging.

Mevrouw **Verbeet**: Daar wil ik mij best voor inzetten.

De heer **Van Raak** (SP): Ik steun dit voorstel van harte. Vooral in het kader van de komende bezuinigingen zou dit goed zijn. Wij doen het ook wel

vaker. Landen doen dat ook bij de VN en Europa. Dan zeggen zij: het wordt nu toch te gek; de verhouding tussen wat wij betalen en wat wij eraan hebben, is een beetje zoek. Laten wij dit serieus nemen. Laten wij nagaan hoe wij ervoor kunnen zorgen dat wij dit bijvoorbeeld halveren.

Mevrouw **Verbeet**: Ik hoor wat u zegt. Ik stel voor dat wij daar bij de inspanningsverplichting naar kijken. Ik moet eerlijk zeggen dat ik zelf nog nooit op zo'n vergadering ben geweest, dus ik zal moeten nagaan hoe dit werkt. Ik weet dat een aantal mensen dit weet.

Er is ook nog een vraag gesteld over de aparte bijeenkomsten van vrouwelijke parlementariërs. Het klopt dat dit het geval is. U moet zich wel realiseren dat er veel landen zijn waarin de aanwezigheid van vrouwen in de politieke vertegenwoordiging geen vanzelfsprekendheid is. Het wordt in het algemeen gezien als een vorm van moderniteit als vrouwen, als mens, ook meedoen in alle mogelijke volksvertegenwoordigende posities. Het zou toch zomaar kunnen dat er bij hen ook goede dingen vandaan komen. Ik weet niet zo goed hoe ik dit moet zeggen, maar het zou toch kunnen; dat kunnen wij niet uitsluiten. Er zijn echt landen waar dit zo bijzonder is, dat het belangrijk is voor de vrouwen daar om af en toe te bezien wat je van elkaar kunt leren om een effectief volksvertegenwoordiger te zijn. Toen ik in Afghanistan op bezoek was bij onze militairen, heb ik ook een ontmoeting gehad met vrouwelijke leden van het Afghaanse parlement. Ik kan zeggen dat het voor hen niet meevalt. Je kunt die vrouwen soms waarachtig een beetje een steun in de rug geven door te laten zien dat het op den duur beter gaat. Wij zijn hier immers ook met één vrouw begonnen. Het is mooi als het beeld van de Kamer het beeld van de samenleving is. Aan het opleidingsniveau van vrouwen kan het niet meer liggen in Nederland, maar ook in andere landen niet. Je moet er dus gewoon voor zorgen dat je streeft naar een normaal beeld van de Kamer, want vrouwen vormen nu eenmaal 50% van de samenleving.

De heer **Elissen** (PVV): Voor alle duidelijkheid: de gelijkheid van man en vrouw in Nederland is voor ons een vanzelfsprekendheid. Ik ben het met mevrouw Verbeet eens dat er landen zijn waarin die gelijkheid nog steeds niet bestaat. Mevrouw Verbeet noemde het voorbeeld Afghanistan. Als je in dat soort landen de gelijkheid van man en vrouw kunt bevorderen, is dat voor ons inderdaad een prima punt.

Mevrouw **Verbeet**: Ik ga nu naar de vraag van mevrouw Van Nieuwenhuizen over de kosten van schriftelijke vragen en spoeddebatten. Ik heb die vraag eigenlijk al een beetje beantwoord. Naarmate er meer spoeddebatten gehouden worden, worden ze relatief goedkoper. Wij doen het namelijk allemaal voor hetzelfde geld. Wat is duur? Dat is een heel filosofische vraag; dat realiseer ik mij.

Mevrouw **Van Nieuwenhuizen-Wijbenga** (VVD): Dat geldt natuurlijk voor het geval dat je het aantal spoeddebatten steeds laat toenemen. Het zou echter ook heel goed kunnen dat er überhaupt minder spoeddebatten zijn. Voor al de debatten die niet doorgaan, zijn er wel kosten gemaakt. De ambtenaren zijn er namelijk mee bezig geweest om die in te plannen en te checken of ministers beschikbaar zijn. Als je al die inspanningen kunt vermijden, zou dat voor iedereen veel prettiger zijn, want dan houd je meer tijd over voor ander werk. Zou het niet zo kunnen zijn dat het tot een zelfbeperking leidt, als mensen weten hoe veel iets dat ze aanvragen, kost? Dat weten wij nu namelijk niet.

Mevrouw **Verbeet**: Dan heeft de geachte afgevaardigde Van Nieuwenhuizen mij niet goed begrepen. De Kamer maakt een begroting. Onze medewerkers worden voor een hoeveelheid uren betaald. Ongeacht het aantal debatten, ongeacht het aantal schriftelijke vragen dat zij moeten

beoordelen en ongeacht de hoeveelheid wetgeving, krijgen ze die uren betaald. Wij nemen in principe niet meer mensen in dienst, alhoewel, misschien wel bij Bureau Wetgeving, maar mevrouw Van Nieuwenhuizen is er waarschijnlijk niet op tegen dat de werkdruk daar niet hoger wordt. Verder gebeurt dit niet. Met de medewerkers die wij hebben, managen wij alle behoefte aan debatten. Als er minder debatten zijn, wordt het noch goedkoper, noch duurder.

Mevrouw Van Nieuwenhuizen noemt ook de kosten van de departementen, maar die vraag heeft zij al gesteld aan de ministers. Ik heb zelf gewerkt op een departement, maar ik vind het volgende zelf wel een heel bijzondere afweging die ik nu mooi eens een keer kan uitspreken. Als de kranten ergens vol mee staan, met misstanden of wat dan ook, zou ik vinden dat de minister altijd moet willen weten hoe dat zit, of er nu een vraag gesteld of niet. Dat zou een minister gewoon moeten willen weten. Spoeddebatten worden soms niet in de vorm van spoeddebatten gehouden, maar wel ondergebracht bij andere debatten. Die voorbereiding is dus niet voor niets. Ik zie daarom het probleem niet zo.

Mevrouw **Van Nieuwenhuizen-Wijbenga** (VVD): Gezien de hoeveelheid vragen die iedere dag gesteld wordt, denk ik dat de Kamervoorzitter het met mij eens is dat er daarbij heel veel vragen zijn die in geen enkel medium ooit verder terug te vinden zijn. Het gaat dus niet altijd om hoogoplopende kwesties in de samenleving. Het kabinet heeft toegezegd de kosten inzichtelijk te maken. De VVD-fractie hecht daar zeer aan. Is het Presidium bereid tot dezelfde transparantie omdat de Kamerleden vinden dat zij er recht op hebben om de kosten te kennen? Wij denken dat er misschien toch een matigend effect van uit zou kunnen gaan.

De heer **Heijnen** (PvdA): Voordat de Kamervoorzitter de indruk zou krijgen dat deze vraag breder leeft, neem ik er even afstand van. Stel nou dat er in de ogen van de fractie van de VVD een verschrikkelijke regering is, dan zou mevrouw Van Nieuwenhuizen toch niets liever willen dan alle parlementaire instrumenten te gebruiken, zonder er zich voortdurend van bewust te moeten zijn wat het kost. Democratie is niet te koop.

De **voorzitter**: Mijnheer Heijnen, onderlinge debatten moet u maar in tweede termijn voeren. Dat geldt ook voor de heer Van Raak als hij nog van plan was om iets tegen zijn buurvrouw te zeggen.

Mevrouw **Verbeet**: Ik kan de kosten van een vergaderuur geven, maar dat is op de manchet uitgerekend. In Nederland wordt een kleine 1200 uur per jaar vergaderd. Als je dat deelt door het budget van de Kamer, kost een vergaderuur in Nederland een ton. Dat is het bedrag voor de gehele Kamer; alles bij elkaar gerekend. In Finland zijn er zo'n 700 vergaderuren per jaar, maar dat kost bijna twee ton. In België wordt 227 uur per jaar vergaderd, maar komt men op bijna vijf ton.

Mevrouw **Verburg** (CDA): Met of zonder regering?

Mevrouw **Verbeet**: Wij kunnen het allemaal voor u uitrekenen, maar dat is een verschrikkelijk gedoe. Voordat wij het weten, suggereren wij een werkelijkheid die niet bestaat. De cijfers die ik net heb opgelezen, doorstaan namelijk vast niet de toets der kritiek van objectieve vergelijking. Wij hebben het uitgerekend op basis van begrotingen van andere parlementen.

Wij moeten ons ook afvragen wat het toevoegt. Ik merk het volgende op over transparantie. U hebt de begroting, u weet het aantal AO's en u weet het aantal plenaire vergaderingen. Alles wat wij doen, is om uw werk mogelijk te maken. Ook de beveiliging moeten wij toerekenen aan de vergaderingen. Wij zijn ook open als er niet vergaderd wordt, met

evenveel beveiligers. Ik weet namelijk niet van tevoren hoeveel vergaderingen er in een week gehouden worden. De Kamerorganisatie moet dus altijd in staat zijn om te accommoderen en op te schalen als daar aanleiding voor is. Dat is nu eenmaal de aard van deze organisatie; die is anders dan die van een melkfabriek.

Mevrouw **Van Nieuwenhuizen-Wijbenga** (VVD): De voorzitter van het Presidium gaat er nu een beetje badinerend mee om. Wij vragen om het inzichtelijk te maken en niet meer. Dat hoeft echt niet tot drie cijfers achter de komma. Wij vragen om transparantie te betrachten: wat kost een schriftelijke vraag en wat kost een dertigledendebat? Op basis daarvan kan iedere fractie een eigen afweging maken om te beoordelen of dat het waard is. Als u zegt: «het maakt allemaal niet uit, want wij hebben een vaststaand budget», dan is dat een rare manier van redeneren. Als wij ons allemaal beperken, kunnen wij op termijn misschien wel besluiten om acht dagdelen te vergaderen of anderszins aanpassingen te maken. Het is niet goed om blijvend van een bepaald budget uit te gaan en een vergelijking met andere parlementen is ook niet op zijn plaats.

Mevrouw **Verbeet**: Het spijt me dat ik daarmee de indruk wek badinerend te zijn. Dat is niet zo. Ik wil wel de indruk vestigen dat het Nederlandse parlement in vergelijking met andere parlementen heel goedkoop is. Het is prettig om dat te kunnen zeggen. Wij hebben namelijk wel eens een benchmark gemaakt. Daar ben ik trots op. In vergelijking met bijvoorbeeld het Franse parlement wordt er minder onderzoek gedaan, maar Kamervragen worden in vergelijking met andere parlementen veel sneller door de regering beantwoord. Het Belgische parlement heeft wel eens geweigerd om te vergaderen zolang de regering bepaalde vragen niet beantwoordde. De Belgische regering had namelijk een werkvoorraad van meer dan duizend onbeantwoorde vragen.

De Griffier zegt mij net dat het een hoop tijd en energie kost om het allemaal uit te zoeken. U bespeurt terecht enige onwilligheid om het uit te zoeken, omdat het volgens mij raakt aan het principe dat ieder individueel Kamerlid recht heeft op de informatie waaraan hij of zij behoefte heeft. U zegt dat de Kamer hierin dan per fracties keuzes kan maken, maar niks daarvan! Individuele leden hebben individuele rechten om eigen vragen beantwoord te krijgen, mondelinge vragen te stellen en brieven te vragen. Ik wil niet de kant op dat we bij elke vraag gaan sputteren: maar dat kost een hoop geld! We moeten een beetje zelfbewust zijn.

Mevrouw **Van Nieuwenhuizen-Wijbenga** (VVD): Mij wordt in de mond gelegd dat het om een fractiestandpunt gaat. Ik ben het er echter volledig mee eens dat elk Kamerlid individuele rechten heeft. Toch kan het voor ieder individueel Kamerlid heel nuttig zijn om te weten wat het kost wat hij of zij aanricht.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Raak, u mag een vraag stellen, maar niet in reactie op de woorden van uw buurvrouw. Dat debat voert u in tweede termijn met elkaar.

De heer **Van Raak** (SP): Mijn buurvrouw had het over het aanrichten van schade als je een vraag stelt. Is de voorzitter het met mij eens dat zulke lijstjes met cijfers subversief zijn? Dat is net zoiets als dat er, wanneer je ziek bent, op je pillendoosje € 250 staat, zodat je jezelf als zieke schuldig gaat voelen dat je ziek bent. Ik ga mij als volksvertegenwoordiger niet schuldig voelen als ik de regering controleer. De voorzitter van het Presidium zegt dat het Nederlandse parlement een goedkoop parlement is. Is zij het met mij eens dat het subversief is om uit te gaan rekenen hoeveel een vraag kost en hoeveel een debat kost? En vindt zij ook dat we van de regering een lijstje moeten vragen met hoeveel een wet kost,

hoeveel een AMvB kost en hoeveel een Koninklijk Besluit kost, als dit toch inzichtelijk moet worden gemaakt? Dan gaan we ook het hele bestuur financieel doorrekenen. Ik weet zeker dat het parlement heel gunstig afsteekt tegenover de ministeries.

Mevrouw **Verbeet**: Ik heb mijn punt ruim gemaakt. Het gaat om een sterke Kamer. Iedereen moet zelf selectief zijn in wat hij wil vragen. Ik kom straks nog op een belangrijk punt: ik denk dat een telefoontje naar het departement efficiënter en goedkoper is. Kamervragen hebben echter ook vaak de functie om op het net te verschijnen en te laten zien dat de fractie met een onderwerp bezig is. Ook dat kan functioneel zijn. Een telefoontje heeft die functie niet. Dat is ook een afweging die een Kamerlid kan laten meespelen: wat wil ik aan de samenleving presenteren en wat kan ik in de beslotenheid van mijn Kamer doen? Soms heb je die telefonische informatie ook nodig om een reeks vragen te kunnen stellen.

Als een Kamermeerderheid wil dat we hier energie in gaan steken, doen we dat natuurlijk, maar ik vind het onverstandig. De Kamer zou zo zelfbewust moeten zijn dat zij ook vindt dat zij haar vragen moet kunnen stellen. Je moet niet voorgeworpen kunnen krijgen: o, dus dat heeft ook weer zoveel duizend euro gekost! Dat vind ik een verkeerde discussie. Als de Kamer dit wil, ga ik het doen, maar met tegenzin. Als het moet, hoor ik het wel.

Ik kom bij de informatievoorziening. De heer Van Raak had een interessante casus. Ik weet niet hoe vaak zo iets voorkomt, maar wij willen graag weten wanneer Kamerleden geen antwoord krijgen en journalisten wel. Ik hoor dit bericht nu, maar ik weet niet of het vaak voorkomt en of het dan alleen de heer Van Raak treft of ook anderen; sommige mensen roepen dingen natuurlijk over zich af. Als zo iets zich weer voordoet, hoor ik het graag. Ik zal met de minister-president bespreken dat het, ook met het oog op de kosten, voorkeur verdient om zo veel mogelijk en zo snel mogelijk te reageren op verzoeken om informatie. Recent hebben we hierover een brief van de minister-president gekregen. Men zou een vraag toch binnen een of twee dagen moeten proberen te beantwoorden, en nog sneller als het een spoedeisende vraag is. Met liefde zal ik dit met de minister-president bespreken als er een reëel probleem is.

De heer **Heijnen** (PvdA): Er is een brief van de minister-president van 15 april en er is een brief van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 10 mei. In die laatste neemt de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties eigenlijk het stokje van de minister-president over. Het is een brief van maar liefst vijf pagina's over externe contacten van ambtenaren, dus met Kamerleden. Het is een typisch Donneriaanse brief, als ik dat zo mag zeggen: hij is heel lang, maar je moet heel erg naar de kern zoeken. In de kern komt het erop neer dat de minister zegt: er zijn geen contacten van ambtenaren met Kamerleden over beleidsopvattingen, alleen met betrekking tot feiten. Nu is dat onderscheid hartstikke moeilijk te maken. Ik nodig mevrouw Verbeet dan ook van harte uit te spreken met minister Donner. Wellicht moet dit ook gebeuren op basis van een gedachtewisseling met minister Donner over beide brieven, die volgens mij uitstaat in de commissie voor Binnenlandse Zaken. Als dit de vertaling is van wat de minister-president heeft geroepen over het soepel omgaan met de oekaze-Kok, vrees ik dat het eerder minder soepel is geworden dan dat het soepeler is geworden.

De heer **Van Raak** (SP): Misschien kan de Voorzitter, als zij gaat praten met de heer Donner, wat overigens altijd een belevenis is, zeggen dat het niet in de krant hoeft als Kamerleden feitelijke antwoorden vanuit het ministerie krijgen. Als het echter via een journalist moet, komt het groot in

de krant. Dat is de keuze voor ministers: als zij Kamerleden niet van feitelijke informatie voorzien, zijn wij gedwongen het via de krant te spelen.

Mevrouw **Verbeet**: De heer Heijnen zei net al dat deze commissie zelf het gesprek aangaat met minister Donner over de brief die hij heeft geschreven. Als er aanleiding voor is, zal ik het stokje graag overnemen, maar het voortouw ligt in dit geval bij de commissie.

Dan kom ik bij het opdrachtonderzoek. Ik denk dat het een mooie gedragscode is. Ik pleit voor meer vrouwen die onderzoek doen, want volgens mij zijn die buitengewoon onafhankelijk van karakter, maar ik mag dat soort dooddoeners natuurlijk niet zeggen. Ik zal het via het Presidium voorleggen aan de commissie voor de werkwijze en er daarna op terugkomen. Het is bekend dat wij met het KNAW en andere wetenschapskoepels in overleg zijn om de inzet van wetenschappelijke kennis en ook de inzet en betrokkenheid van adviesraden te bevorderen. Ik denk dat het heel belangrijk is dat de Kamer haar eigen adviespositie opbouwt en niet iedere keer met dezelfde onderzoekers spreekt met wie de regering spreekt. Dat proces is in gang gezet en ik zal het Presidium die gedragscode voorleggen.

Dan kom ik bij de representativiteit van de Kamer als het gaat om de behartiging van de belangen van de BES-eilanden. Eigenlijk gaat het over een oplossing voor het democratisch deficit. Daarover hebben we het vaker gehad. Er is veel over nagedacht en gesproken, met name in de commissie voor Koninkrijksrelaties en nu ook in de vakcommissies. De BES-eilanden vallen eigenlijk als openbaar lichaam van bestuur onder de vakcommissies. Ik neem aan dat de suggestie van mevrouw Schouten er ook in wordt meegenomen. Het is een heel lastige kwestie, omdat het om kleine aantallen bewoners gaat. Er zijn andere delen van Nederland die ook niet rechtstreeks worden gehoord. We moeten daarvoor een oplossing verzinnen. Ik hoop dat de commissie voor Koninkrijksrelaties ook met een oplossing komt, want ik vind ook, net als mevrouw Schouten, dat we veel contact moeten hebben. De fractievoorzitters zullen een bezoek afleggen. Deze mensen zullen straks ook stemmen op het Nederlandse parlement. De aantallen zijn echter zo klein, dat een zichtbare vertegenwoordiging nog niet zo simpel is te regelen.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): Ik snap de problematiek en we hebben er zelf ook over nagedacht. Kan de voorzitter van het Presidium nog expliciet ingaan op ons voorstel om bijvoorbeeld te kijken of er een vorm van permanente vertegenwoordiging mogelijk is?

Mevrouw **Verbeet**: Mevrouw Schouten vergeleek het met Brussel, waar de regering een permanente vertegenwoordiging heeft bij het Europees Parlement. Wij hebben wel een ambtenaar die alles volgt wat er in het parlement gebeurt, maar we doen het op een andere manier. Het is dus niet helemaal te vergelijken. Ik signaleer het probleem echter ook. Ik beloof graag dat we onze hersens daarop zullen kraken. Deze vraag kunnen we echter beter in de Kamercommissie moeten bespreken dan nu, ter gelegenheid van de Raming.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): Ik stel het hier aan de orde omdat het in de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken allang besproken is. Mijn fractiegenote mevrouw Ortega-Martijn heeft zelfs al moties ingediend op dit onderwerp.

Mevrouw **Verbeet**: Ik geef het woord aan de heer Van Beek. O, dat mag ik niet doen, pardon, dat moet u doen, voorzitter.

De **voorzitter**: Dat mag inderdaad niet. Toch vind ik het een goed idee.

De heer **Van Beek**: De samenwerkende parlementen in het POK hebben indertijd een opdracht verleend aan een drietal wijzen uit de drie landen. Dit drietal heeft over juist dit onderwerp, het democratisch deficit, een rapport gemaakt. Op dit moment is dit rapport in discussie tussen inmiddels vier parlementen. Men hoopt op basis daarvan tot aanbevelingen te komen.

Mevrouw **Verbeet**: Mijn volgende punt betreft burgers en communicatie. In dit verband noem ik het project Parlis, uniek in zijn volledigheid. De Eerste Kamer heeft veel belangstelling voor Parlis. De website van de Eerste Kamer lijkt misschien veel aantrekkelijker dan die van de Tweede Kamer, maar er staat ook veel minder op. Doordat de website van de Eerste Kamer minder inhoud heeft, is de overzichtelijkheid ervan groter. We kijken naar best practices tussen Eerste en Tweede Kamer. Het is onze eigen dienst die het ook voor de Eerste Kamer doet. Het is precies wat de heer Elissen wil: één club die beide websites maakt. Zeg ik het goed?

De heer **Branger**: Er is in ieder geval heel veel samenwerking om de sites op elkaar aan te sluiten. De Eerste Kamer kijkt nadrukkelijk naar wat de Tweede Kamer aan het doen is met Parlis. De Eerste Kamer zal deze technieken ook inzetten voor haar eigen website.

Mevrouw **Verburg** (CDA): Ik kom in tweede termijn wel even terug op deze vraag. Mijn informatie is namelijk dat wij iets zouden kunnen leren van de Eerste Kamer. Ik vind de website van de Tweede Kamer ingewikkeld. Medewerkers moeten blijkbaar zoeken op drie verschillende manieren.

Mevrouw **Verbeet**: Straks is Parlis ook via de website van de Tweede Kamer toegankelijk. Dat duurt lang, maar het is allemaal ook hartstikke ingewikkeld. Het kost heel veel tijd en heel veel geld. Je wilt het volledig doen. Als je één onderwerp zoekt, moet alles wat met het onderwerp samenhangt aan verslagen en brieven in één keer zichtbaar zijn. Binnenkort is dus via de algemene website van de Kamer mogelijk wat nu via Plein2 mogelijk is. Het is allemaal veel ingewikkelder dan mensen die er niet veel van weten, zoals ikzelf, denken.

Mevrouw **Verburg** (CDA): Wanneer is dit mogelijk? Iedereen kijkt daar natuurlijk reikhalzend naar uit.

Mevrouw **Verbeet**: Ik dacht aan het einde van het jaar.

De heer **Branger**: Aan het einde van het jaar of begin 2012 zal het operationeel zijn.

Mevrouw **Verbeet**: Ik ga verder met de beantwoording van een vraag over de informatie op de website van de rijksoverheid. Ik heb laten uitzoeken hoe het zit met het verslag van een wetgevingsoverleg over Defensie. Van een wetgevingsoverleg wordt altijd een stenografisch verslag gemaakt, maar dat was nog niet gereed. Van dit overleg is geen redactioneel verslag gemaakt. Die worden wel gemaakt van alle debatten in de plenaire zaal. Daarvan verschijnen kleine redactionele verslagen op de website van de Tweede Kamer. Van wetgevingsoverleggen worden geen redactionele verslagen gemaakt. In die lacune heeft het departement zelf willen voorzien door een kort verslag te maken van wat daar is gebeurd. Men kan het aan de vrij nieuwsgaring, de media, de pers overlaten om zo'n verslag te maken. Men heeft gemeend op de eigen site daar ook verslag van te moeten doen. Dat is de verantwoordelijkheid van de minister-president en de minister. Zij doen verslag van hun ervaringen

in de Kamer. Ik vind het ook verwarrend. Ik heb dat ook overgebracht. Maar het is moeilijk om het te verbieden.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): Ik kan me er misschien bijna iets bij voorstellen dat ze informatie gebruiken die in een wetgevingsoverleg naar voren komt, maar ik heb hier het bericht voor mij. Daarin staat letterlijk: «Kritiek kwam er met name van de PvdA, SP en GroenLinks. Die partijen betichtten de bewindsman van een gebrek aan visie en dat het ambitieniveau veel te hoog ligt.» Dat is gewoon een politieke uitspraak die van regeringswege naar de Kamer wordt gestuurd. Het is een beleving. Dat is geen feitelijke informatie meer.

Mevrouw **Verbeet**: Ik denk dat u daar een punt hebt. Maar de Kamer moet de regering daarop aanspreken. Het is echt de verantwoordelijkheid van de minister van Defensie of van de minister van Algemene Zaken, die gaat over de voorlichting van de rijksoverheid. Ik kan dat niet namens de Kamer doen.

De heer **Heijnen** (PvdA): Indien en voor zover het Presidium naar aanleiding van dit incident – ik ga ervan uit dat het een incident is – met elkaar vindt dat het niet verstandig is dat de regering Kamerdebatten gaat samenvatten en daarvan verslag doet in het openbaar – iets anders is intern – vind ik dat u dat namens de Kamer onder de aandacht kunt brengen. Als we dat in een commissievergadering met de minister doen, is het voor je het weet onderwerp van politiek debat, terwijl het daar bovenuit stijgt, namelijk: hoe informeren we de samenleving over wat aan de Kamer is en wat aan de regering? Daar hebben we een verantwoordelijkheid in.

Mevrouw **Verbeet**: Nu maakt u het nog ingewikkelder. Als het geen onderwerp van politiek debat moet zijn, moet u het ook hier niet aankaarten. Dan moet u het overlaten aan het Presidium. Dan informeer ik het Presidium. Maar op het moment dat het hier in de raming aan de orde komt, luistert heel Nederland mee. Dan zeg ik: als u er zelf blijkbaar een politiek punt van wilt maken, moet dat in de eigen commissie of, als het gaat om voorlichting, met de minister-president, maar niet met de voorzitter van het Presidium.

De heer **Heijnen** (PvdA): Ik weet niet hoe mevrouw Schouten erin zit, maar wat mij betreft maken we er geen politiek punt van. We willen gewoon vanuit het oogpunt van goede informatieverstrekking aan de burger dat het Presidium zich buigt over deze kwestie en de lessen die daaruit getrokken zouden kunnen worden.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): Die mening deel ik. Het is ook al in het Presidium aan de orde geweest, vandaar mijn vraag. Wat is daar uitgekomen? Daar was namelijk toegezegd dat het met Defensie besproken zou worden.

Mevrouw **Verbeet**: Het lijkt me dat ik dan aan het Presidium rapporteer en niet aan deze commissie. Het spijt me, daar ben ik dan ook heel precies in. Dat is ook de reden dat ik nu niets zeg.

Dan het aantal bezoekers van het Huis voor democratie en rechtstaat: wat gaat er gebeuren om het aantal bezoekers te verdrievoudigen? We hebben een brief gehad. Het huis heet nu ProDemos, «voor het volk». Het breidt een aantal programma's uit om het aantal bezoekers te verhogen. Er komen steeds meer programma's en rondleidingen in de recessen, ook 's avonds en in het weekend. Dat is mede mogelijk dankzij alle aanpassingen die de Kamer zelf doet om grotere aantallen te kunnen ontvangen. Want als men nu alle 200 000 zou willen laten komen, zouden de wachtrijen tot

op het Plein staan. We moeten dus echt andere faciliteiten hebben om grotere aantallen te kunnen ontvangen. Dat heet het toegangsbeleid of Vierstromenbeleid. Er komt geen nieuwbouw voor het Huis voor democratie en rechtsstaat. Is de huidige huisvesting op dit moment voldoende, zo is de vraag. Er is geen plan om binnenkort naar nieuwbouw over te gaan. Er is wel een plan geweest. Er zijn allerlei mogelijkheden onderzocht. Die zijn uiteindelijk allemaal afgefallen. Daarna kwamen de financiële vraagstukken, waar het land mee kampt. Op dit moment is het hele zoeken naar nieuwbouw dan ook stopgezet. Wij hebben ervoor gekozen de komende jaren op de huidige locatie te blijven, althans «ze» hebben daarvoor gekozen. Wij gaan immers niet meer over het huis. De stichting gaat daar zelf over.

Waarom wordt de locatie Nieuwspoort niet aangewend voor het huis? Die vraag is niet meer relevant. Nieuwspoort is sinds jaar en dag onderdeel van het Tweede Kamercomplex. Het heeft een eigen verbindende functie tussen Kamerbewoners en de bezoekers van Nieuwspoort. De ruimte behoort formeel niet bij de Tweede Kamer. Die wordt zelfstandig door de Dienst Domeinen aan Nieuwspoort verhuurd. Nieuwspoort zit dus wel in dit gebouw, maar is niet van ons. De Rijksgebouwendienst gaat daarover. Er was een vraag over de kosten in de hand houden. De Kamer heeft niet de capaciteit en de middelen (ontvangstruimte, programma's, presentaties ...) om aan de doelstelling te voldoen om alle scholieren voor hun achttiende levensjaar te ontvangen. Het huis kan dat wel. Er is wel samenwerking met de Kamer. De rondleidingen die wij geven en die ikzelf ook dolgraag geef, zijn echter echt wat anders dan wat het Huis voor democratie en rechtsstaat doet. Dat laat jonge mensen, los van elke partijpolitieke insteek, beleven hoe het is om een lastig politiek besluit te nemen. De ervaring van hoe het is om altijd met beperkte middelen en in beperkte tijd een besluit te nemen, geeft mensen een ervaring van democratie. Daar is het Huis voor democratie en rechtsstaat voor bedoeld. Hoe gaat het met de ontwikkeling van een akoestische maquette van de plenaire zaal voor blinden? Er is met mij gesproken over het gegeven dat het goed zou zijn als blinden zouden kunnen voelen hoe de Kamer er uitziet. Ik wil daar best nader naar kijken, maar ik weet nog niet wat het moet kosten. Ik wil mij erin verdiepen, maar ik heb er nog geen letter van op papier gezien. Als u het goed vindt, zeg ik toe dat ik mij erin verdiep. Dan kom ik bij u terug op de vraag wat het moet kosten en waar het moet staan. Zoiets wordt immers gauw groter.

De doventolk. Het ontsluiten van plenaire debatten voor slechthorenden door een doventolk is mogelijk, maar dat kost een grote personele inzet, die wij op dit moment niet hebben begroot. Live/directe ondertiteling kent nu nog een foutmarge van 20% tot 40%. Het AV-programma onderzoekt deze vorm wel. Het valt te overwegen om hier in 2012 een proef mee te starten. Dat zou betekenen dat wij via ondertitels kunnen werken. Dan zouden mensen die het debat op tv volgen, via ondertitels kunnen lezen wat er gezegd wordt. Het koppelen van de concept-Handelingen aan de beelden van de vergadering is te realiseren na voltooiing van het project Debat Gemist II. Dat zal in 2012–2013 plaatsvinden.

De heer **Heijnen** (PvdA): Bent u, net als ten aanzien van de Stichting Geluid in Zicht en de maquette, bereid om de Commissie voor de Werkwijze der Kamer en het Presidium te rapporteren over wat het precies zou betekenen als wij bijvoorbeeld in 2012 een proef zouden beginnen met de algemene politieke beschouwingen en de andere belangrijke integrale debatten?

Mevrouw **Verbeet**: Ik wil best vragen wat het zou kosten en of het zou kunnen.

Dan kom ik op het register voor lobbyisten. De heer Heijnen heeft gevraagd of het mogelijk is om een openbaar register te maken van de in

de Tweede Kamer actieve lobbyisten. Lobbyisten hebben de mogelijkheid om via de Stafdienst Voorlichting een vaste pas te krijgen. Het criterium daarvoor is dat betrokkenen 80% van hun werkzaamheden in de Kamer uitvoeren. Verder wordt in principe alleen per bedrijf of organisatie een pas uitgereikt, dus niet per persoon. Ik ben het met de heer Heijnen eens dat transparantie in dezen belangrijk is. De organisaties die zich door een lobbyist laten vertegenwoordigen, worden ook genoemd. Ik zal het verzoek van de heer Heijnen met een positieve intentie mijnerzijds in het Presidium aan de orde stellen.

Wat de opname van journalisten in de bereikbaarheidsgids betreft, zeg ik het volgende. Zoals bekend bestaat er een zogenoemd papieren smoelenboek van journalisten. Inmiddels beschikt de Kamer over een nieuw registratiesysteem, waarmee een koppeling met de bereikbaarheidsgids op intranet mogelijk is. Dat maakt het mogelijk om iedereen met een vaste Kamerpas daarin op te zoeken. Naar verwachting is deze koppeling dit najaar gerealiseerd. In het Presidium is een register dat uitsluit en insluit een aantal keren aan de orde gekomen. Het Presidium vindt het echter de verantwoordelijkheid van fracties en individuele leden zelf om mensen te ontvangen of niet te ontvangen. Het Presidium heeft er geen behoefte aan dat we alleen lobbyisten in het gebouw toelaten die een soort keurmerkje hebben.

Ik ga nu in op de ICT. Je kunt via wifi en het draadloos netwerk PleinAir toegang krijgen tot alle documenten. Dat is ook mogelijk in de plenaire zaal en na het zomerreces in alle grote zalen. Leden die over een iPad beschikken, kunnen op deze wijze alle digitale documenten raadplegen. Het Presidium gaat geen iPads of wat dan ook ter beschikking stellen; daar moeten leden dus zelf voor zorgen. Ik denk zelf dat het loeren naar een telefoontje, zoals een aantal leden doet, misschien nog wel hinderlijker is dan het kijken op een iPad. Die heeft een wat groter oppervlak, waardoor je deftig rechtop kunt blijven zitten terwijl je hem raadpleegt. Het scheelt heel veel papier en kan snel informatie opleveren. Iedere tijd heeft zijn eigen mogelijkheden. Het sturen van sms-berichten scheelt bijvoorbeeld weer een heleboel geloop van bodes in de zaal. Ik kan niet zo goed sms'en; er komen altijd heel rare berichten uit. Dat ding gaat ook zelf dingen doen die je niet wilt.

De **voorzitter**: Dat kun je uitzetten, hoor.

Mevrouw **Verbeet**: Ja, maar ik weet niet hoe dat moet. Als u het goed vindt, ga ik naar een volgend onderwerp!

De **voorzitter**: Dat is helaas nog niet mogelijk. Mevrouw Verburg heeft een vraag.

Mevrouw **Verburg** (CDA): Het is goed nieuws dat na de zomer in alle grote zalen wifi beschikbaar is. Dat geldt voor de zalen op laag 2, neem ik aan. Geldt het ook voor de zogenaamde «vrouwenzalen» op de begane grond en voor de fractiekamers?

Mevrouw **Verbeet**: Ja, we hebben een diversiteitsbeleid op dat punt. Groot, klein, vrouw, man, alle soorten zalen!

Mevrouw **Verburg** (CDA): Heel goed.

Mevrouw **Verbeet**: Mijn volgende punt betreft de pincodes op voicemail. De heer Elissen heeft gewoon gelijk. Het had voorkomen kunnen worden als we het hadden geweten. We wisten het niet. Het is nu als regel gesteld bij de uitgifte. Ik heb me er wel ontzettend aan geërgerd dat ik het vanaf februari wel twee keer aan iedereen heb verteld en men het vervolgens niet deed.

Dan spoofing. Ik wist niet dat het kon; niemand wist dat. Het is helaas niet te voorkomen. Het is een mogelijkheid van het internet en die kunnen wij niet uitschakelen in de Tweede Kamer. De leden moeten dus zelf altijd alert blijven, ook op het afluisteren van telefoons. Dat schijnt ontzettend makkelijk te zijn. We gaan er een cursus over organiseren. We gaan de Kamer in samenwerking met de AIVD informeren over veilig gebruik van mobiele telefoons. Het is echt een groot vraagstuk. U kunt het best nooit meer bellen, denk ik. Maar ja, dan hebt u weer andere problemen. Ik ga nu in op de bezuinigingen. Het beheer van automatiseringshulpmiddelen gebeurt al door de Dienst Automatisering van de Tweede Kamer. Er is een serviceovereenkomst afgesloten waarvoor de Eerste Kamer jaarlijks betaalt aan de Tweede Kamer.

Mevrouw Verburg heeft gevraagd hoe de ICT-voorzieningen en de ondersteuning verbeterd kunnen worden. De traagheid van internet is een probleem. We proberen dit te verbeteren door de toegang te vergroten en door allerlei andere technische verbeteringen. We hopen dat het na het zomerreces verbeterd is.

Er zijn leden die moeite hebben om thuis in te loggen. Dat lukt mij wel, terwijl ik toch niet echt handig ben. Daar ben ik eigenlijk best trots op. Dat betekent dat anderen het ook moeten kunnen, want ik bevind me echt aan de onderkant van het talent. Ik hoor de term «digiVerbeet» vallen, dat vind ik wel een goeie. Er zijn handleidingen. Ik begrijp die nooit. We zullen bekijken of die nog beter gemaakt kunnen worden. De mensen die het niet begrijpen, kunnen zich het beste bij de heer Branger melden. Dat heeft bij mij goed gewerkt. Of de heer Branger het prettig vindt, weet ik niet, maar ik raad iedereen van harte aan zich tot hem te wenden.

Dan kom ik op de ondersteuning die niet bereikbaar zou zijn. Ons is beloofd dat de service desk van 3 060 van maandag tot en met vrijdag van 8.30 uur tot 24.00 uur bereikbaar is. Op zaterdag en op zon- en feestdagen is men bereikbaar van 12.00 uur tot 21.00 uur. Het ICT-budget laat ruimere openingstijden niet toe. Er is dus wel degelijk ondersteuning voor computergebruik thuis; dat kan ik ook uit eigen ervaring zeggen.

Het volgende onderwerp is het interieur van de Kamer. Laat ik beginnen met de coffee corner. De naam daarvan wordt pas onthuld als we de coffee corner openen. Daarvoor hebben we, zoals de woordvoerders weten, een wedstrijd uitgeschreven. Het is een langgekoesterde wens om gastvrij te zijn als Kamer. Mensen die vanuit Groningen, Limburg of Zeeuws-Vlaanderen hier naartoe komen, willen we een kop koffie kunnen aanbieden. Ook tijdens onderbrekingen van algemene overleggen kan iedereen iets drinken, behalve onze gasten. Dat kan zo niet. Via Bureau Inkoop hebben we een exploitant gezocht en gevonden die bereid is om voor eigen risico een coffee corner in te richten en uit te baten. Tegelijkertijd zijn er afspraken dat er stagiaires komen werken. Die worden ook door de Kamer begeleid. Zij zullen gaan rouleren. Ze doen dus een deel van hun stage in de coffee corner, dan een stukje facilitair, een stukje bodedienst en soms ook een stukje beveiligingsdienst. De commerciële mogelijkheden zijn beperkt, want wij zijn maar vijf dagen per week geopend. Drie dagen daarvan is de exploitant verplicht om ook 's avonds open te blijven tot uiterlijk 21.00 uur. Ook zijn er prijsafspraken gemaakt. U kunt zich misschien voorstellen dat men niet echt stond te dringen om te offren. Toch is het gelukt en daar ben ik hartstikke blij om.

Er is al heel vaak gevraagd, tien jaar geleden voor het eerst, om een servicepunt. Zowel de mensen die hier werken als de leden willen graag meer hulp bij het combineren van zorg en arbeid. Daar is bijvoorbeeld onze prachtige kinderopvang uit voortgekomen. Daarvan kun je je afvragen of de Kamer dat moet doen, maar daar hebben we voor gekozen en voor geknopt. Het is er nu en het werkt hartstikke goed. De mensen die er gebruik van maken, medewerkers én leden, zijn er heel blij mee. Leden die hier doordeweeks zijn en veel uren maken, vinden het gemakkelijk om een dienst in de Kamer te kunnen afnemen. Op heel veel departementen

kun je gewoon je stoomgoed afgeven. Veel mensen geven de voorkeur aan hun eigen stomerij, maar als je hier doordeweeks bent, is het wel handig dat je zoiets hier in huis kunt afhandelen. Vaak begin je met werken als de winkels nog niet open zijn en stop je pas weer als de stomerij al gesloten is. Je kunt er wel lacherig over doen – ik gun het iedereen om hier hard om te lachen – maar het is een behoefte. Bovendien betaalt u het zelf. Er gaat geen cent van de Kamer naartoe, behalve dan naar de investering in de lockers om het stoomgoed in op te bergen. Dat kost ongeveer € 900 per maand, dus op jaarbasis ongeveer € 10 000. Daarmee leveren we deze voorziening aan de leden. Dat is overzichtelijk en het is te realiseren omdat we die coffee corner nu krijgen. Het is echt een verzoek van de leden. Ik had zelf het liefst nog dat ik mijn nagels van tijd tot tijd zou kunnen laten repareren, maar dat zit er niet eens in. Een opticien wil ik eigenlijk ook nog, voor de bril.

De heer **Van Raak** (SP): Hoe moet ik mij dat voorstellen? Is het een rij winkeltjes of is het één punt waar je een vlaai kunt kopen, waar je je schoenen kunt laten repareren, waar je kunt wassen en strijken, waar je cadeaus en bloemen kunt kopen?

Mevrouw **Verbeet**: Nee. Het is alleen een kwestie van telefoneren of e-mailen. Voor het inleveren van stoomgoed komt een kast, maar verder is het niet zichtbaar. Het is een bemiddeling.

De heer **Van Raak** (SP): Het is geen rij winkels, maar een punt waar je naartoe kunt om te zeggen: doe mij een vlaai, poets maar even mijn schoenen.

Mevrouw **Verbeet**: U kunt bellen. Dat kon u al, maar dat kan nu ook via de Kamer. Wij helpen dan bij het doorgeleiden.

De heer **Elissen** (PVV): Vanochtend werd toch een zeer indrukwekkend rijtje gepresenteerd. Om alle misverstanden te voorkomen, men kan stoom afblazen in de coffee corner en alle andere zaken gaan via het servicepunt.

Mevrouw **Verbeet**: Ja.

De heer **Elissen** (PVV): Dat klinkt heel goed en het gaat tegen geringe kosten. Dank u wel.

Mevrouw **Verbeet**: Absoluut. Het ministerie van OCW en van EZ doen eraan mee, net als de NMa en Europol. Het gaat dus niet om een woud aan winkeltjes.

Een hoofdpunt van de Raming is het uitdelen van de stukken in de plenaire zaal en in commissies. In de plenaire zaal worden stukken, zoals ingediende moties en amendementen, in kopievorm rondgedeeld aan alle aanwezigen, behoudens de publieke tribune. In de commissies hebben de deelnemers achter de vergadertafel van de desbetreffende vergadering prioriteit, dit om de snelheid en de orde in de vergadering te behouden. Na het uitdelen van de stukken aan de deelnemers kunnen fractiemedewerkers het betreffende stuk op verzoek altijd krijgen bij de dienstdoende Kamerbode. Het is niet mogelijk om hier in de commissies een standaardvorm van te maken, maar wel in de plenaire zaal.

De heer **Elissen** (PVV): Begrijp ik goed dat er in de plenaire zaal niet telkenmale een verzoek hoeft te worden gedaan en dat de beleidsmedewerkers standaard de stukken krijgen uitgereikt, of moet dat iedere keer weer verzocht worden?

Mevrouw **Verbeet**: Nee. Zij horen die gewoon te krijgen. Als dat niet gebeurt, is het goed ...

De heer **Van Beek**: Daar zijn meerdere klachten over. Vroeger was dat standaard, maar de laatste tijd kennelijk niet meer.

Mevrouw **Verbeet**: We gaan gewoon zorgen dat alle bodes weten dat dit moet gebeuren.

De heer **Van Beek**: Een mededeling van de Voorzitter is genoeg om het oude gedrag weer te herstellen.

Mevrouw **Verbeet**: Als je niet weet dat het niet gebeurt, kun je het ook niet herstellen. Ik heb nog nooit één klacht hierover ontvangen, maar ik ontvang overigens nooit klachten.

De **voorzitter**: De Voorzitter vervolgt haar betoog.

Mevrouw **Verbeet**: Ik kom bij de toegangsverlening versus openheid en beveiliging. De Kamer heeft het droombeeld van een volstrekt open, toegankelijk huis. Het ontwerp was ook dat je van het Plein binnen de Kamer door op Lange Poten kon uitkomen. Dat zou natuurlijk vooral bij regen ideaal zijn. Helaas hebben dat niet gehaald. Bij de start van de Kamer zijn de eerste deuren gekomen. Na de moord op Fortuyn is het allemaal geïntensiveerd. We hebben een periode gehad dat het hebben moeten opschalen. Dat was rond de film Fitna. De dag dat dit niet meer nodig was, hebben we het omlaag gebracht. Ik wil hier niet ingaan op de wijze waarop we omgaan met beveiliging. Daar doe ik immers nooit mededelingen over, dus ook nu niet. Weet van mij dat ik het spanningsveld tussen veiligheid en gastvrijheid heel goed zie en dat ik het zo min mogelijk doe. Wij volgen de aanwijzingen die wij krijgen van de AIVD en van anderen. Wij doen precies wat nodig is en met zo min mogelijk bezwaar voor de deelnemers. We hebben een advies gehad van het COT. Dat gaan we implementeren. Het Presidium moet daar in zijn eerstvolgende vergadering over spreken. We gaan een en ander beter organiseren. We hebben pas voor het eerst een overleg hierover gevoerd met de ambtelijk secretarissen. Dat moeten we vaker doen, want het meedragen van de veiligheid door alle bewoners van de Kamer is cruciaal, want anders gaat het niet goed. Mijn voornemen is dat mensen worden ontvangen voordat ze langs de beveiliging moeten. Men wordt dan eerst welkom geheten en er wordt dan eerst een praatje gemaakt voordat men langs de beveiliging moet. Er wordt uitgelegd dat het helaas niet anders kan. Er komt een onderscheid tussen de gekende mensen, die niet gescand hoeven te worden, en de niet-gekende mensen, die wel moeten worden gescand. Het kan best zijn dat ambassadeurs die hier in- en uitlopen op den duur worden gerekend tot de gekende gasten, zodat zij niet meer hoeven te worden gescand. De omloopsnelheid van ambassadeurs is heel groot. Om die reden heb ik elk jaar een bijeenkomst met hen. Je kunt dus niet zeggen dat het scannen niet altijd hoeft. Als niemand in dit gebouw ze ooit eerder heeft ontmoet, zit er niets anders op dan dat ze worden gescand. Wij zoeken naar een balans, maar scannen iedereen met tegenzin.

De heer **Elissen** (PVV): Ik ben blij dat wij een adequaat beveiligingsniveau waarborgen. Het gaat dan vooral om de toegangsbeveiliging. Ik vraag mij wel af wie de kwalificatie van het gekend zijn bepaalt, ook in relatie tot de aanmelding van bezoekers. Ik vraag mij ook af of mevrouw Verbeet nog te spreken komt over de informatiebeveiliging in relatie tot de werkplekken.

Mevrouw **Verbeet**: Ja, daar kom ik aan toe. Ik geef u verder geen informatie over de criteria die wij hanteren, want dat zou te gemakkelijk zijn. Die informatie wordt wel, zij het beperkt, gedeeld met het Presidium. Ik neem aan dat u dat zult begrijpen. Daar wordt geen verslag van gemaakt. Wij moeten daar iets op verzinnen. De commissarissen van de Koningin, die op dit moment ook allemaal door de scan gaan, worden daar waarschijnlijk van ontheven. Sommigen zijn het daar nu al niet mee eens, maar met deze omloopsnelheid durf ik dat risico wel te nemen. Ik kom op de autorisatie van de dagpas en de risicoanalyse. Wij hebben dit gedaan naar aanleiding van misbruik van de elektronische toegangspas van de Kamer. De dagpas is uitsluitend bedoeld als sleutel om de Kamer eenmaal in en uit te kunnen. Een open autorisatie, het de hele dag in- en uitlopen, is te risicovol. De pas kan dan aan iedereen worden gegeven, want niemand heeft een probleem als hij zijn pas niet bij zich heeft. Het wordt dan een doorgeefpas en dat risico kunnen wij niet nemen. Wij hebben een aantal heel vervelende ervaringen gehad, ook met de media. Wij gaan de pas niet ruimer maken. Ik begrijp de onvriendelijkheid, maar hoop dat de coffee corner de mogelijkheid biedt iets te eten en te drinken.

Ik kom op het afsluiten van de kamerdeuren. De kamerdeuren zijn gekoppeld aan de gebruikersvergunning, die is afgegeven door de brandweer. Het uitgangspunt is, zo min mogelijk af te sluiten en wel om twee redenen. Gesloten kamers belemmeren de incidentbestrijding, in het bijzonder bij brand. Bovendien belemmeren zij de mogelijkheid tot ontvluchting, in het bijzonder bij brand.

De gebruikersvergunning laat niet toe dat de kamers kunnen worden afgesloten. Alleen de technische ruimten zijn om veiligheidsredenen afgesloten. Enkele leden van deze Kamer, met name een aantal fractievoorzitters, heeft de mogelijkheid, de kamer af te sluiten. Uw Kamervoorzitter heeft dat niet. Dat hoeft ook niet, want ik heb geen geheimen.

De heer **Elissen** (PVV): Ik zou bijna zeggen dat je beter alle werkkamers op slot kunt doen; als iemand snel moet vluchten, kan hij die kamers in ieder geval niet betreden. Zo vindt hij onmiddellijk de weg naar de echte brandgang. Ik heb overigens geconstateerd dat de gebruikersvergunning niet is beperkt tot uitsluitend de fractievoorzitters.

Mevrouw **Verbeet**: Ik verwijs de heer Elissen naar de heer Bakker. Voor het verslag zou ik zijn gelaatsuitdrukking kunnen beschrijven. Ik stel voor dat de heer Elissen deze constatering samen met hem eens nagaat, maar niet nu.

Ik kom op de aankleding van de plenaire zaal. De zaal is zo ontworpen, dat in symbolische zin veel rekening is gehouden met onze identiteit. De Kamer moet dan denken aan het paarsblauw van de stoelen en vooral de vorm daarvan, die symbool staat voor de tulp. De tulp is weliswaar niet van oorsprong Nederlands, maar is toch al eeuwen een echte Nederlandse bloem. Het groen van het tapijt symboliseert de weilanden, met een helderblauwe lucht erboven. Naar aanleiding van opmerkingen van PVV-Kamerlid Brinkman bij de vorige Raming, hebben wij besloten, met veel steun van de Kamer, een herkenbaar element aan de uitstraling van de zaal toe te voegen. Wij hebben voorop het rostrum ons eigen logo aangebracht, met daarin prominent een Nederlandse leeuw. Wij hebben nu 152 leeuwen in de zaal: 150 op de Kamerzetels, een op mijn stoel en een op het rostrum. Op die manier hebben wij weten te bereiken dat de aankleding van de zaal niet wordt verstoord, terwijl er een heel herkenbaar, parlementair, Nederlands element aan is toegevoegd. Wij hebben ook serieus de mogelijkheid van vlaggen onderzocht. Daarvan zijn allerlei projecties gemaakt, maar het zag er niet uit. De zaal is een eenheid. Bovendien zit je dan onmiddellijk met het punt dat er, volgens de

wens van een Kamermeerderheid, ook een Europese vlag bij moet; daar zouden anderen weer niet gelukkig mee zijn.

De heer **Elissen** (PVV): De vlag was waarschijnlijk toch die rood, wit, blauwe? Volgens mij is dat een symbool van nationale eenheid.

Mevrouw **Verbeet**: Absoluut!

De heer **Elissen** (PVV): Dat het er niet uitzag was de mening van de architect?

Mevrouw **Verbeet**: Nee, het Presidium heeft naar die projecties gekeken. Wij hebben allemaal foto's gezien van hoe het er dan zou uitzien. Het zag er niet uit, vond het Presidium.

De heer **Elissen** (PVV): Wij respecteren het Presidium, maar wij betreuren de afwezigheid van de vlag. Wij hebben een kritische houding.

Mevrouw **Verbeet**: Wij hebben een heel mooie vlag. Als er buitenlandse gasten komen, hebben wij tegenwoordig het vlaggetje van Nederland en het vlaggetje van het betreffende land. Dat is nieuw. Die vlaggetjes verdwijnen echter als sneeuw voor de zon; daar moet ik statiegeld op gaan vragen.

Mevrouw **Verburg** vroeg naar de waterdiversiteit. In het Pleinrestaurant, het zogenaamde «bewuste» restaurant op de eerste verdieping, worden onder andere diverse watersoorten aangeboden in plaats van allerlei gezoete frisdranken. Deze watersoorten komen inderdaad uit verschillende landen, maar voldoen aan het idee van de bewuste keuze. De streekweek is een goed idee. Deze hebben wij in het verleden al regelmatig gehouden. Het Restaurantbedrijf zal hier rekening mee houden en nog duidelijker communiceren.

Er is gevraagd of het mogelijk is om de zalen op de begane grond in- en extern beluisterbaar te maken. Via het av-programma zullen alle commissiezalen die bestemd zijn voor publieke debatten zowel in- als extern audiovisueel worden ontsloten; ook zullen automatische camera's en discussie-installaties worden geplaatst. Dit project zou in het zomerreces van 2012 gereed moeten zijn.

Wij doen aan afvalscheiding: huisvuil, papier, karton, glas en swill worden gescheiden. De logistiek van de scheiding van kunststof is nog niet rendabel. Hiervoor wordt in nauw overleg met onze leverancier aan een oplossing gewerkt.

Mevrouw **Verburg** (CDA): Ik wil niet flauw zijn, maar kan hierover iets meer worden gezegd? Dit is een antwoord om iemand met een kluitje in het riet te sturen.

De heer **Bakker**: Het is een enorme investering, ook qua menskracht, om meerdere gescheiden ophaalsystemen per kamer in te richten. Voor het betrekkelijk weinige afval dat er is, zien wij dit qua kosteneffectiviteit niet zitten.

Mevrouw **Verburg** (CDA): De heer Bakker zegt dus eigenlijk: wij zullen ernaar kijken, maar wij gaan niets doen.

De heer **Bakker**: Jawel, wij doen al heel veel. De Voorzitter zegt terecht toe dat wij zullen nagaan wat wij nog meer kunnen doen, maar het lijkt ons niet zo gewenst om per kamer meer dan twee gescheiden ophaalsystemen te introduceren.

Mevrouw **Verbeet**: Ik kom nu op de diervriendelijke vleesinkoop. Het Restaurantbedrijf koopt uitsluitend vlees bij gerenommeerde slagers. Onze slagers zijn contractueel verplicht om te voldoen aan de door ons gestelde criteria betreffende vlees afkomstig van dieren met het predicaat dierenwelzijn. Zogenaemde kiloknallers kopen wij niet in. Het Restaurantbedrijf koopt bovendien geen kooi-eieren in. Er worden uitsluitend scharreleieren ingekocht met het predicaat vrije uitloopeieren. Verder zijn er uitsluitend biologische melk en biologische melkproducten. De schepmaaltijd is momenteel onbeperkt en soms wordt hier ruim gebruik van gemaakt. Dit wordt niet als een groot probleem ervaren en leidt ook niet tot een kostenpost. Dit komt inderdaad, zoals mevrouw Verburg al zei, doordat sommige mensen juist heel weinig opscheppen en van sommige dingen zelfs helemaal niets nemen. Er zijn meer mensen die dit doen. De reden om de schepschotel te nemen is voor veel mensen vooral het feit dat het snel gaat. Zij kiezen daarvoor als zij weinig tijd hebben. Bovendien is die maaltijd relatief voordelig. Het punt over vaste tijden voor schorsen is heel goed. Ik doe er mijn uiterste best voor dat er plenair op een vaste tijd wordt geschorst, maar de leden mogen daar ook wel eens wat meer aan meewerken. Ik kom nu op imidacloprid, het bestrijdingsmiddel. Het Restaurantbedrijf koopt de meeste groente en het meeste fruit bij boerderijen met het predicaat Mijnboer. Dit predicaat verzekert ons van een gezonde balans van biologische producten in combinatie met duurzaamheid. De groothandel die het totaalpakket levert, durft echter niet met 100% zekerheid te garanderen dat de zogenaamde bijproducten geheel vrij zijn van imidacloprid. Aan Bureau Inkoop heb ik inmiddels gevraagd of wij dat als bovenliggend stuk, als inkooppeis, kunnen toevoegen aan het inkoopcontract dat Europees is aanbesteed. Dit mag niet, maar bij de volgende Europese aanbesteding kunnen wij dit wel als eventuele eis opnemen. Wij doen dus ons best, want wij zien het punt.

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD): Ik heb een aantal vragen over het blokje voedsel. De Kamervoorzitter zegt: scharreleieren met vrije uitloop. Het gaat echter ofwel om scharreleieren ofwel om vrije uitloopeieren. Graag krijg ik hier nog een duidelijke toelichting op. Het predicaat dierenwelzijn is geen gecertificeerd en onafhankelijk gecontroleerd keurmerk, zodat wij goed kunnen zien aan welke eisen het voldoet. Ik houd daarom mijn verzoek staande om over te gaan op een inkoopbeleid waarbij wij alleen dierlijke producten afnemen van dieren die buiten hebben kunnen lopen. Ik wil bovendien ingaan op de schepmaaltijd.

Mevrouw **Verbeet**: Mag ik de eerste twee vragen even beantwoorden, anders ben ik ze straks alweer vergeten. Dierenwelzijn is echt een predicaat, is mij gezegd. Daar houden wij ons aan; ander vlees komt er niet in.

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD): Helaas moet ik mevrouw Verbeet dan vertellen dat het predicaat dierenwelzijn op heel veel producten wordt geplakt en dat dit helemaal niet hoeft te betekenen dat de dieren het echt goed hebben gehad.

Mevrouw **Verbeet**: Ik zal dat uitzoeken en erop terugkomen. Bij de eieren gaat het echt om vrije uitloopeieren. Dat had ik niet goed gelezen. Ik noem die zelf scharreleieren, maar dat is blijkbaar iets anders. Ik leer hier heel veel.

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD): Ik heb nog een vraag over de schepschotel. Het lastige is dat mij informatie heeft bereikt van iemand die ik niet met naam en rugnummer wil noemen. Kamerleden houden zich wellicht

keurig aan één portie, één keer betalen, maar het komt wel voor dat mensen met name de vleescomponent vaker dan twee of drie keer opscheppen. Gelet op het feit dat wij het Kamerbreed erover eens zijn dat er een goede prijs moet komen voor vlees, zodat boeren een goede boterham kunnen verdienen en bovendien gelet op het feit dat een vermindering van de vleesconsumptie nota bene een van de klimaatdoelen van het Europese klimaatbeleid is, zouden wij daar toch een principeafpraak over moeten kunnen maken. Nogmaals, de discussie over het feit of dit nu wel of geen probleem is, wordt moeilijk. Ik zal hier namelijk geen mensen aanwijzen die veel scheppen of juist niet veel scheppen. Deze component lijkt me echter fair. Je mag eten wat je wilt, maar voor niks gaat de zon op. Voor niks grote porties eten, grote hoeveelheden vlees, terwijl het zo milieubelastend en duur is, is niet goed. Dat lijkt me een principekwestie.

De heer **Heijnen** (PvdA): Het spijt me, maar ik verzet me tegen de gedachte dat wij dit moeten vastleggen in principeafspraken en regels. Het zal zich wel eens voordoen; ik heb de neiging om dat onmiddellijk van mevrouw Ouwehand aan te nemen. Als ik me in de plenaire zaal een keer niet helemaal netjes gedraag, stuurt de voorzitter een bode op me af en dan laat ik het de volgende keer. Moet in dit geval niet «onze Nel» of iemand anders op een persoon afstappen als die twee of drie keer opschept, in plaats van dat wij er bij de Raming een punt van maken?

De heer **Elissen** (PVV): Ik vraag mij af of het Presidium het probleem van de opscheppers ook ziet. Zo ja, wat is de omvang daarvan? Als het zo'n ernstig probleem zou zijn, vraag ik of het Presidium nadenkt over een anoniem meldpunt voor veelscheppers. Een risicoprofiel doe ik u graag vertrouwelijk toekomen.

Mevrouw **Verbeet**: Opscheppen is echt een probleem, maar niet in dit verband. Opscheppers zijn vreselijk. Mevrouw Ouwehand snijdt iets aan wat haar als een probleem voorkomt. Het komt mij echter niet als een probleem voor. Ik wil intern best nog eens laten nagaan of er sprake is van een probleem, maar in die zin heeft mij nog niks bereikt. Zelfs als het een heel klein probleem is, kun je je energie volgens mij beter in grote problemen steken. Dit lijkt mij geen groot probleem.

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD): Dat ben ik niet met u eens, gezien het gegeven dat vlees de belangrijkste component in de milieudruk op onze samenleving vormt. Het is positief dat de Voorzitter zegt dat zij intern laat bekijken of er inderdaad van een probleem sprake is. Ik geef haar ter overweging mee dat iedereen het prima vindt als er over dierenwelzijn wordt gepraat, maar zodra je de vinger op de zere plek legt, namelijk de hoeveelheid vlees die wij consumeren, gaat iedereen uit zijn dak. Dat hebben wij vandaag ook weer gemerkt. De VPRO heeft er een mooi experiment aan gewijd. Mensen die in kantines moesten vertellen dat men het met wat minder vlees moest doen, kregen de volle laag. Daarom is het volgens mij niet aan het restaurantpersoneel om daarover beslissingen te nemen; dat zouden wij moeten doen. Daarom breng ik het hier op tafel. Ik ben blij dat u het laat onderzoeken, maar ik geef u ter overweging mee dat het gevoelig ligt. Daarom doe ik het en laat ik het niet over aan de mensen die uitserveren.

Mevrouw **Verbeet**: Als er veel meer vlees bereid zou worden omdat men weet dat men veel meer neemt dan men gemiddeld mag verwachten, hebben wij een probleem. Als er normale hoeveelheden worden voorbereid, dan is het op een gegeven moment: op is op. Dan heb je pech

als je op het laatst komt. Als dat zich vaak voordoet, hebben wij een probleem. Zo simpel zal ik het eens laten bekijken. Dat lijkt mij te doen. Ik kom op het laatste onderdeel: het personeel. De heer Van Raak stelde een vraag over de repro. Dat was een onderdeel van de reorganisatie. Daarbij is gekeken naar de werkzaamheden en de capaciteit. De aantallen zijn gelukkig drastisch omlaag gegaan. Ik zal die getallen niet allemaal opnoemen. Met de ambtelijk secretaris is afgesproken dat er meer informatie komt over het maken van kopieën op de eigen secretariaten. Dat aantal schijnt toe te nemen, maar centraal is dat niet het geval. Dat komt vooral doordat er veel meer gedigitaliseerd wordt.

Tijdens avondvergaderingen doet de Bodedienst inderdaad zelf het kopieerwerk, maar er wordt dan nog maar één soort kopieën gemaakt. De moties worden niet eerst meer met het volgnummer en daarna met het Kamerstuknummer gekopieerd, maar er wordt slechts één keer gekopieerd om het aantal kopieën en het aantal passen voor Kamerbodes te beperken.

Het afdrukken van kleur stabiliseert. Het grootste volume aan kleurenprints komt van de communicatie en die ontwikkelt zich sinds de uitbesteding van hoogwaardig werk.

Ik ga verder met de schoonmaak, een vast onderdeel van de raming. CSU, onze uitvoerder, conformeert zich aan de cao voor schoonmaakbedrijven en leeft deze na. Er werkten altijd al veel uitzendkrachten in de schoonmaak. Kamerbewoners hebben een eigen verantwoordelijkheid voor de veiligheid. Dat geldt ook voor de schoonmakers. Bij vrijwel alle ministeries is de schoonmaak uitbesteed, net als bij ons.

Er werd ook nog naar de tevredenheid van de schoonmaakmedewerkers gevraagd, maar die vraag is in mijn stukken niet beantwoord.

De heer **Bakker**: De mensen van het schoonmaakbedrijf zijn uitermate tevreden over de manier waarop met hen wordt omgegaan. Ook de schoonmakers die nog bij de Tweede Kamer in dienst zijn, hebben geen enkel probleem met de samenwerking met de mensen van CSU. Ons is daar althans niets van bekend.

De heer **Van Raak** (SP): Mij wel. Uitbesteden is natuurlijk mode geweest, maar dat was niet zo'n goed idee. Kunnen we afspreken dat na deze aanbestedingsronde de mensen die voor ons in dit speciale gebouw werken, gewoon weer in onze eigen dienst komen? Kunnen we ook afspreken dat bijvoorbeeld de repro, waarop nu bezuinigd is, waardoor de bodes veel meer werk hebben, de roosters moeilijker te vullen zijn en dergelijke, niet meer zullen afknijpen bij de komende bezuinigingen? Dan liever bezuinigen op de interparlementaire contacten, maar niet op onze repro. Die krijgt juist veel meer werk. Laten we ook afspreken dat we niet eens meer zullen overwegen om dergelijke diensten aan te besteden.

Mevrouw **Verbeet**: Ik heb al gezegd dat we wat mij betreft niet nu over de bezuinigingen gaan praten, maar straks in de commissie die zich daarop zal richten. Er is een evaluatie van de uitbesteding van de schoonmaak, maar ik zie vooralsnog geen Kamermeerderheid die er anders over denkt en net als u wil dat we stoppen met aanbesteden. Op deze manier zijn we veel flexibeler.

De heer **Van Raak** (SP): Misschien is er toch zo'n meerderheid; daarvoor hebben we dit soort debatten. Als de uitslag altijd van tevoren bekend is, hoeven we geen debatten meer te voeren. De vraag die ik op tafel leg: is het voor een parlement, waar zo veel belangrijke informatie rondgaat, niet belangrijk om mensen in eigen dienst te hebben? Past het bij een parlement dat er zo veel externen rondlopen?

Mevrouw **Verbeet**: In de eerdere situatie werkten we ook al veel met uitzendkrachten. We hebben echt geen enkele reden om te twijfelen aan de integriteit van onze uitzendkrachten. Dat zou ik dus ook niet graag doen.

Voorzitter. Ik kom bij de Wajong. Ik kan me nog herinneren dat we de Wajong behandelden en ik een briefje naar onze eigen afdeling P en O stuurde met de vraag: wat doen wij aan de Wajong? Sindsdien voldoen we altijd aan de 1%-norm. Dat betekent dat we twee vaste plekken hebben voor mensen uit de Wajong en de WSW en nog vier andere voor mensen met een lange afstand tot de arbeidsmarkt. Het is niet altijd makkelijk om de plekken gevuld te krijgen. We vragen ons bovendien af of de fracties voldoen aan de 1%-norm. Dat zou interessant zijn. Het kan vast nog een extra arbeidsplaats opleveren. We weten dus niet of het zo is en we hoeven dat niet per se te weten. In elk geval voldoen we zelf absoluut aan de voorwaarde.

De heer **Heijnen** (PvdA): Ik heb gevraagd of het Presidium het met de PvdA eens is dat de 1%-norm moet worden vertaald in absolute aantallen: voor de Kamerorganisatie dus acht, inclusief fracties.

Mevrouw **Verbeet**: Zes. We hebben 550 medewerkers.

De heer **Heijnen** (PvdA): Daarnaast zou de norm moeten worden toegespitst op WSW'ers en Wajongers en zou die niet moeten gelden voor andere mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Ik zeg dit omdat dat absoluut noodzakelijk is in relatie tot de dossiers die we verder behandelen en omdat 1% veel te weinig is. Daarmee komen we er niet. Ik verzoek de voorzitter van het Presidium daarom concreet of we van zes tot twaalf kunnen komen en of dat exclusief voor WSW'ers en Wajongers kan gaan gelden.

Mevrouw **Verbeet**: Ik hoor het verzoek. We hebben momenteel zes arbeidsplaatsen die worden ingevuld door medewerkers met een lange afstand tot de arbeidsmarkt. Het gaat om medewerkers met de indicaties Wajong, WSW of gedeeltelijke arbeidsbeperking volgens de WIA. Ik snap dat dit iets anders is dan wat de heer Heijnen zegt, maar zo doen we het momenteel. We hebben absolute aantallen: twee plaatsen voor Wajongers of WSW'ers en vier voor anderen. Als de heer Heijnen vindt dat dit er meer moeten worden, wil ik wel graag weten hoe de anderen daartegen aankijken. Het is sowieso ingewikkeld, omdat we de komende periode gedwongen ontslagen willen voorkomen. Ik vind dat wij al zo'n enorme bijdrage leveren aan de opleiding, in het Restaurantbedrijf, bij de Beveiliging, bij de Facilitaire Dienst, straks ook bij het koffiepoint. Wij leveren echt onze bijdrage aan de arbeidsmarkt in Den Haag en omgeving.

De heer **Heijnen** (PvdA): Ik ben ervan overtuigd dat de Voorzitter en de medewerkers zich inspannen om een maatschappelijk verantwoorde onderneming te zijn. De Kamer is echter, of er je er nu blij mee bent of niet, bezig met het wetsvoorstel werken naar vermogen, waarin wordt verondersteld dat ten minste 60 000 mensen, die nu in de WSW zitten, buiten de WSW aan het werk komen. Als je dat vertaalt naar de arbeidsmarkt, betekent dit dat minimaal 1%, maar eigenlijk 2% van alle plaatsen op de arbeidsmarkt moet worden ingevuld door WSW'ers en Wajongers. De Kamer heeft daarin een voorbeeldfunctie. De fractie van de PvdA doet dat. Wij hebben twee Wajongers in dienst op een bestand van 40 à 50 mensen; ik hoop dat de Kamerorganisatie dat ook gaat doen. Ik hoop dat de collega's zich daarbij willen aansluiten, en anders moeten we dat tot uitdrukking brengen. Maar eigenlijk vind ik niet dat dit nodig is, want we zitten hier onder elkaar.

Mevrouw **Verbeet**: Ik wil er alles aan doen; dat weet iedereen ook. Alleen, als je iets belooft moet je het ook echt doen. Die zes plaatsen realiseren we. Ik wil ook best bekijken in hoeverre we daar nog meer van kunnen maken. De komende jaren is de kans echter groter dat wij mensen moeten afstoten dan dat wij nieuwe mensen kunnen aannemen. Ik snap het probleem van de heer Heijnen wel, maar ik probeer een beetje redelijk te zijn zodat ik volgend jaar niet hoeft te zeggen dat het niet lukt.

Mevrouw **Verburg** (CDA): Toch deel ik de lijn van de heer Heijnen. Ik geloof niet dat wij dit nu in een motie tot uitdrukking moeten laten brengen. Ik beschouw uw toezegging als een inspanningsverplichting om er de komende jaren iets aan te doen. Twee WSW'ers en in totaal vier Wajongers en WGA'ers – dat laatste zijn gedeeltelijk arbeidsgeschikten – vind ik echter wat weinig. Ik heb begrip voor het feit dat u de formatie zo veel mogelijk op peil wilt houden met het oog op een krimpende organisatie, maar ik vraag u om er een schepje bovenop te doen en om daar volgend jaar verantwoording over af te leggen.

Mevrouw **Verbeet**: Dat vind ik prima, maar ik zeg wel dat geen enkel ander onderdeel van de rijksoverheid het beter doet dan de Tweede Kamer. Wij zijn het enige onderdeel dat aan al die zaken voldoet.

De **voorzitter**: Ik kijk even naar de klok. Het is vijf over drie. Wij hebben in principe tot vier uur. Dat hoeft niet, maar dat mag. Ik wil het in elk geval niet later maken.

Mevrouw **Verbeet**: De plekken voor de maatschappelijke stages zullen wij proberen te realiseren. We hebben 52 structurele plekken voor scholieren om werkervaring op te doen in een zogenaamde leerarbeidsplaats. Daarnaast bieden wij veel stageplekken voor studenten op hbo-niveau en academisch niveau. Onlangs vond ook een hele dag de Prokkelstage plaats. We vinden dat de fracties ook op dat punt een bijdrage moeten leveren. Ik zeg toe dat wij, ambtelijk secretarissen voorop, de koppen bij elkaar steken, om goed te bekijken hoe we ieder jaar onze bijdrage daaraan kunnen leveren. We moeten namelijk ook weten hoe lang die stage moet duren en om welke periode het daarbij gaat. Dan kom ik bij de vraag van de heer Elissen over het focusbeleid voor vrouwen. De Kamer heeft er bij een krimpende arbeidsmarkt belang bij om mensen van hoge kwaliteit in huis te hebben. Het opleidingsniveau van vrouwen is op dit moment zelfs iets hoger dan dat van mannen. Toch is het nog steeds moeilijk om in de Kamer te zorgen voor een goede doorstroming van die vrouwen naar leidinggevende posities. Dat heeft de Kamerorganisatie aan zichzelf te wijten. Dat kunnen wij moeilijk die vrouwen kwalijk nemen, want die hebben een prima opleiding. De Kamerorganisatie probeert er als goed werkgever systematisch aan te werken dat vrouwen op alle plekken in onze organisatie kunnen werken. Het probleem zit niet bij de vrouwen maar bij de eigen arbeidsorganisatie.

De heer **Elissen** (PVV): Wat ons betreft zijn mannen en vrouwen volledig gelijkgesteld en wordt er door het diversiteitsbeleid benadrukt dat er dus kennelijk nog een achterstand is. U geeft zelf al aan dat vrouwen zelfs een voorsprong hebben opgebouwd. In sommige sectoren, bijvoorbeeld de zittende magistratuur, zijn vrouwen bijna oververtegenwoordigd. Ik vind het dus niet meer passen in het beeld. We zouden er gewoon afscheid van moeten nemen.

Mevrouw **Verbeet**: In de Kamerorganisatie is dat nog niet zo. Wij hebben naar verhouding een heel klein aantal vrouwen in leidinggevende functies. Wij willen kijken of we een normaler beeld kunnen krijgen. Als dat zo is, is het prachtig. Het probleem ligt dus niet bij vrouwen. Wij willen

zelf, met het oog op de toekomst, een organisatie zijn waarin vrouwen en mannen graag willen werken. We willen uit de hele vijver vissen, niet maar uit de helft van de vijver.

De heer **Elissen** (PVV): Ik denk niet dat we wat dit betreft tot elkaar komen, maar nogmaals, mannen en vrouwen zijn voor ons gelijk. Ik vind het eigenlijk niet meer van deze tijd.

De **voorzitter**: Met die opmerking zijn we aan het einde gekomen van de eerste termijn van het Presidium. Ik kijk naar de leden van de Kamer of er behoefte is aan een uiterst korte tweede termijn. Ik zie dat dit het geval is. Ik weet dat het een wetgevingsoverleg is, maar in de beperking toont zich de meester. Ik stel dus voor niet langer dan twee minuten per fractie te spreken.

De heer **Heijnen** (PvdA): Voorzitter. Ik dank de Voorzitter voor haar uitgebreide en adequate beantwoording. Ten aanzien van de politisering van procedures wil ik het Presidium in overweging geven te meten hoe vaak de term «collegiaal optreden» in de plenaire debatten en de regelingen wordt geïntroduceerd. Naarmate het meer gebeurt, gaat het namelijk slechter. Dat zou voor het Presidium een teken moeten zijn om zich hiervoor meer in te spannen.

Wij zullen als fractie, hopelijk samen met andere fracties, een opdracht proberen op te stellen voor de commissie voor de Verzoekschriften en Burgerinitiatieven, om te kijken of we de drempels voor de burgerinitiatieven kunnen verlagen. Ik zal daar deze zomer mee aan de slag gaan. Ik ben erg blij met de toezegging van de Voorzitter dat men zal bezien of er in 2012 proeven kunnen worden gehouden met doventolken en ondertiteling. Ik ben ook blij met de toezegging om de voor- en de nadelen en de kosten van de maquette van de Stichting Geluid in Zicht in beeld te brengen. Verder ben ik erg blij met de positieve intentie om het openbaar register van lobbyisten mogelijk te maken. Ik zie daarnaar uit.

Ik ben niet blij met de beantwoording over de beveiliging. Ik begrijp dat het Presidium niets anders kan doen dan de adviezen van de AIVD en het COT ter harte te nemen. Binnen de toepassing en de uitvoering daarvan moet de toegankelijkheid toch worden onderzocht. Er moet ook worden gekeken naar de kosten van de beveiliging in relatie tot de opdracht die we hebben en de inspanningsverplichting naar 2013 en later om die ook in beeld te houden. Ik meen dat er voor deze Kamer alleen al binnen de beveiliging 60 of 70 formatieplaatsen zijn.

Ten slotte zie ik samen met in ieder geval mevrouw Verburg, maar ik denk ook met meer collega's, uit naar het onderzoek naar de mogelijkheden om het aantal WSW'ers en Wajongers in de dienst van de Kamer te laten toenemen. Ik hoop daarvan een concrete vertaling te krijgen.

Mevrouw **Van Nieuwenhuizen-Wijbenga** (VVD): Voorzitter. We danken het Presidium hartelijk voor de beantwoording van de vragen. We zijn blij te vernemen dat het Huis voor democratie en rechtsstaat binnen de bestaande bebouwing een plek zal krijgen. We zijn ook blij met de nadere duiding van hoe de coffee corner eruit zal zien en dat deze zonder al te veel poespas en zonder in conflict te komen met de commercie buiten dit Huis tot stand komt. Daarin zijn wij gerustgesteld.

Ik vind het jammer dat de Voorzitter zo halsstarrig is – ik noem het gewoon zo – en geen inzicht wil geven in wat een schriftelijke vraag of een dertigledendebat precies kost. Dat vind ik buitengewoon teleurstellend, te meer daar het kabinet heeft toegezegd dat het over deze kosten zou berichten. Ik wil nog maar eens zeggen dat ik absoluut niet aan de individuele afweging of bevoegdheid van een Kamerlid wil tornen en dat wij onze vraag stellen in het kader van transparantie en om inzicht te krijgen. Ieder Kamerlid kan vervolgens zelf beoordelen of het zich

daardoor al dan niet beperkt voelt. Ik vind dat je dit uit overwegingen van transparantie zou moeten laten zien. Ik wil de voorzitter daarom nogmaals oproepen om dit aan ons duidelijk te maken. De fractie heeft deze informatiebehoefte. Ik hoor graag hoe onze collega's daarin staan.

De heer **Van Raak** (SP): Voorzitter. De Tweede Kamer gaat over haar eigen geld en niet minister Donner. De Voorzitter zei dat er wel eens tijden zijn geweest dat Voorzitters van de Kamer post over dit onderwerp vanuit het ministerie ongeopend terugstuurden. De voorzitter zei dat dit nu niet meer mogelijk is omdat de post nu per e-mail wordt gestuurd. Ik kan de voorzitter echter zeggen dat het mogelijk is om e-mail als ongewenst te markeren. Daar kan dan het e-mailadres van minister Donner bij. Wat mij betreft hoeft ze dan naar geen enkele brief van minister Donner te kijken. We gaan bezuinigen. Ik heb een aantal suggesties gedaan. Van de Interparlementaire Unie kan bijvoorbeeld best een tonnetje af. Als we gaan bezuinigen op het Kamerpersoneel en op de medewerkers van onze fracties, moeten we ook bezuinigen op onszelf. Te zijner tijd zal de SP-fractie daar een voorstel voor doen. Dan moeten we de wet veranderen, maar ach, we zijn de hele dag bezig met het veranderen van wetten. Waarom zouden we deze wet ineens niet kunnen veranderen? De wet die over ons inkomen gaat is geen heilige wet. Ons inkomen veranderen is heel wat beter dan het opzetten van een verschrikkelijke bureaucratie om te bekijken hoeveel een Kamervraag kost. Als het Presidium moet gaan uitrekenen wat een Kamervraag kost, dan wil ik graag van de minister-president weten wat een wet kost. Ongetwijfeld kost een wet veel meer.

De beste manier om kosten te besparen is betere antwoorden op vragen, beter beleid en een betere regering. Je zult zien dat Kamervragen dan bijna niks meer kosten.

Mevrouw **Van Nieuwenhuizen-Wijbenga** (VVD): Iedere fractie opereert vanuit zijn eigen achtergrond. De heer Van Raak ontzegt ons dus eigenlijk het recht om de informatie op te vragen waar wij behoefte aan hebben. Ik kan natuurlijk altijd inhoudelijk discussiëren. Een wet is iets anders dan schriftelijke vragen. Wij hebben behoefte aan informatie over de kosten van een Kamervraag, maar de heer Van Raak wil niet dat wij deze informatie krijgen.

De heer **Van Raak** (SP): Ik zou zeggen: stel schriftelijke vragen, dan komt er vanzelf een antwoord. Mensen die chronisch ziek zijn, krijgen medicijnen. De VVD wil dat op de verpakking van deze medicijnen komt te staan dat ze € 250 kosten. Dan gaat de zieke mevrouw zich namelijk schuldig voelen omdat ze ziek is. De VVD hoopt dat de mevrouw dan zal zeggen dat zij die pillen niet meer hoeft. Zo gaan we dat hier in het parlement niet doen. Als ik een vraag heb, heb ik een vraag. Als dat een euro kost, kost dat een euro. Als dat een ton kost, kost dat een ton. Dat is niet mijn probleem, maar het probleem van de regering. Hoe slechter de regering, hoe meer vragen ik stel.

Mevrouw **Van Nieuwenhuizen-Wijbenga** (VVD): Ik ontzeg u niet het recht om gebruik te maken van de mogelijkheid tot het stellen van Kamervragen, maar u wilt niet dat ik word geholpen bij mijn informatiebehoefte. Ik ontzeg u helemaal niet het recht om vragen al dan niet in te dienen. Sterker nog, ik benadruk iedere keer dat u hierin zelf een afweging maakt en dat ik daar helemaal niet in treed.

De heer **Van Raak** (SP): Ik heb u zelfs gesteund bij uw vraag. Ik heb gezegd dat als de VVD daar behoefte aan heeft, we dat moeten doen. Maar dan wil ik wel volledig geïnformeerd worden. Ik wil dan niet alleen weten wat een kritische vraag van een Kamerlid kost, maar ook wat een

wet kost, wat een Algemene Maatregel van Bestuur kost en wat een Koninklijk Besluit kost. Dan wil ik ook wel weten wat onze regering kost. Zet tegenover de kosten van de regering de kosten van de Tweede Kamerleden en ik ben ervan overtuigd dat de Tweede Kamer heel gunstig uit deze vergelijking komt.

Het is heel raar dat ik een journalist moet bellen om feitelijke antwoorden op te halen bij een overheidsorganisatie. Ik vind dat dit niet kan, maar het gebeurt wel. Ik ben ontzettend blij dat de Voorzitter daarover eens gaat praten met de minister-president. Als zij dan toch met hem praat, kan zij misschien ook vragen hoe het komt dat alle plannen van de regering eerst in de krant staan en dan pas naar de Kamer gaan. Kunnen we dat niet op een normale manier doen, zodat ik niet als Kamerlid en controleur alles uit de krant moet halen voordat de minister iets stuurt?

Ik dank de Voorzitter hartelijk voor haar toezegging dat zij de gedragscode van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, die ervoor bedoeld is om ervoor te zorgen dat ministeries niet meer voluit onafhankelijke onderzoeken manipuleren, zal voorleggen aan het Presidium en de commissie voor de Werkwijze der Kamer. Ik ben ervan overtuigd dat wij na een goed debat daarover besluiten om de ministers te vragen om die gedragscode te ondertekenen.

De heer **Elissen** (PVV): Voorzitter. Ik doe mijn uiterste best om mij qua tijd te beperken.

Allereerst mijn complimenten en dank voor de toezeggingen en de beantwoording van de vragen. Ik ben zeer content dat er een cursus ICT komt. Het is ook goed om gehoord te hebben dat het beeld van de volledige openheid hier in dit gebouw een droombeeld is en dat daar kennelijk nog wat ruimte in zit. Ik kom daar zo nog op terug.

Bij wat er is gezegd over spoofing moet ik nog een kleine correctie aanbrengen. Spoofing is inderdaad niet te voorkomen bij internet en e-mail, maar het is wel degelijk te voorkomen bij telefoonnummers. Ik hoef op dit moment die discussie niet te voeren, maar ik geef het onderwerp graag terug, opdat u het nog eens nader laat bekijken. Daar lag echt een omissie van Vodafone, althans volgens deskundigen die mij daarover informeren.

Gelukkig is gebleken dat het eetgedrag van Kamerleden niet echt problematisch is. Ik zal daar verder geen schepje bovenop doen. Dan kom ik tot het indienen van de volgende moties.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat Nederland een naar rato extreem hoge lidmaatschapsbijdrage aan de IPU betaalt;

overwegende dat de IPU ook doelstellingen nastreeft die Nederland niet actief ondersteunt;

overwegende dat het lidmaatschap van de IPU onvoldoende resultaten oplevert;

verzoekt het Presidium, in te zetten op een forse verlaging van de contributie die de Tweede Kamer jaarlijks betaalt,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Elissen. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.
Zij krijgt nr. 10 (32745).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat Nederland een soevereine staat is;

overwegende dat Nederlandse parlementsleden gekozen zijn om de belangen van Nederlandse kiezers te behartigen;

constaterende dat er op alle Kamerdagen op het gebouw van de Tweede Kamer een Europese vlag wappert;

verzoekt het Presidium, de Europese vlag alleen dan te hijsen wanneer er een duidelijke ceremoniële aanleiding is, bijvoorbeeld het bezoek van een Europese delegatie,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Elissen. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.
Zij krijgt nr. 9 (32745).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat informatieveiligheid belangrijk is voor een politieke partij;

overwegende dat het wenselijk kan zijn, deuren van werkkamers af te sluiten wanneer Kamerleden of medewerkers niet aanwezig zijn;

verzoekt het Presidium, de mogelijkheid te creëren voor Kamerleden en politieke partijen om eventueel op eigen kosten sloten aan te laten brengen in de deuren van de werkkamers,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Elissen. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.
Zij krijgt nr. 8 (32745).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het regeer- en gedoogakkoord aangeven dat het kabinet diversiteits-/voorkeursbeleid beëindigt;

constaterende dat er in de begrotingstoelichting bij de raming der Tweede Kamer in 2012 toch sprake is van diversiteitsbeleid;

verzoekt het Presidium, een einde te maken aan iedere vorm van diversiteitsbeleid en daaraan gelieerde activiteiten,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter: Deze motie is voorgesteld door het lid Elissen. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund. Zij krijgt nr. 7 (32745).

Mevrouw **Verburg** (CDA): Voorzitter. Allereerst bedankt voor de antwoorden. Dit is de eerste keer dat ik dit debat mag meemaken en zeer waarschijnlijk vooralsnog voorlopig ook de laatste keer. Het smaakt echter naar meer. De gedane toezeggingen vind ik op de meeste punten royaal. Er is gesproken over de rol als werkgever op het gebied van de WSW, Wajong en mensen met een WGA-uitkering, die gedeeltelijk arbeidsgeschikt zijn. Ik denk dat u daar een goede en terechte inspanningsverplichting over hebt toegezegd. Ik vind het ook uitstekend dat is gezegd: wij gaan er alles aan doen om te kijken hoe wij optimaal kunnen opereren op het gebied van stages en leerwerktrajecten. Dat is prima, want ook daar kunnen wij een voorbeeldpositie in hebben.

Over de budgettaire reserveposities van fracties gaat u volgende week maandag praten. Ik heb begrip voor uw probleem. Naast het vergroten van de vrije bestedingsruimte zou je eens kunnen denken over de verplichtingen ten aanzien van pensioenen. Daar zou je een apart onderdeelje van kunnen maken, want je weet dat je dat toch kwijt bent. Ik geef dat graag mee voor de voorbereidingen voor volgende week maandag.

Er is gevraagd om de kosten van debatten helemaal te gaan uitsplitsen. Wij moeten als Kamer kostenbewust opereren. Tegelijkertijd vind ik dat democratie geen prijs heeft. Daar mag je niet op beknibbelen. Daar moet je niet kinderachtig in zijn. Dat betekent niet dat je niet moet kijken waar je processen lean and mean kunt maken. Als wij elkaar echter gaan afrekenen op de kosten die we maken omdat we behoefte hebben aan informatie of omdat we het belangrijk vinden om een debat te voeren, moeten we oppassen dat we daarmee niet de verkeerde route inslaan. Ik begrijp dat mevrouw Van Nieuwenhuizen het niet zo bedoelt – het zal haar gaan om het kostenbewustzijn – maar we moeten vermijden dat we een rekensom gaan maken: je staat voor zoveel aan de lat en zodra je die kosten overschrijdt, stopt je recht. Mevrouw Van Nieuwenhuizen heeft ons uitgenodigd om te reageren; dat doe ik bij dezen door de positie van het CDA helder te maken.

Mevrouw **Van Nieuwenhuizen-Wijbenga** (VVD): Dat begrijp ik en dat waardeer ik. Vindt de CDA-fractie het echter niet een legitieme informatie-behoefte van mijn fractie?

Mevrouw **Verburg** (CDA): Ik heb het over de manchet, het rekensommetje van de voorzitter van het Presidium. Ik denk dat de Tweede Kamer in Finland zegt dat onze rekensom niet goed is. Ik denk dat België hetzelfde zal zeggen. Overigens vergaderen ze daar wel erg weinig, maar ze hebben er zes of zeven parlementen en kunnen het werk dus een beetje spreiden.

Tegen mevrouw Van Nieuwenhuizen zeg ik echter: wees kostenbewust, maar ik hoef het niet tot op de laatste cent te weten. Ik vind het goed dat de heer Van Raak op zijn wenken wordt bediend en wij het gewoon melden wanneer er debatten worden geblokkeerd. Het wil er bij mij niet in dat dit een groot probleem is. Laten we dus naam en toenaam noemen en het probleem niet groter laten worden. Dan maar boter bij de vis en voorkomen dat dit de volgende keer weer een groot punt wordt. Benoem het maar. Ik denk dat het heel weinig plaatsvindt. Er zal een enkele keer wat weerstand zijn, maar het is niet iets wat structureel plaatsvindt.

De heer **Van Raak** (SP): De grootste boeven zitten bij zorg; laat ik het zo zeggen. Als we dat probleem als eerste aanpakken, kunnen we bekijken wat er nog overblijft.

Mevrouw **Verburg** (CDA): Ik vind het prima. Ik heb bezwaar tegen de term «boeven». Ik vind dat de heer Van Raak die moet terugnemen. We hebben het hier over parlementariërs die de procedure benutten en hun rechten als parlementariër uitoefenen. Ik respecteer het dat de heer Van Raak vragen wil stellen en een debat wil voeren. Hij heeft het van anderen te respecteren als zij binnen de parlementaire regels hun rechten uitoefenen. Ik maak dus bezwaar tegen dat woord. Ik vind dat de heer Van Raak het terug moet nemen.

De heer **Van Raak** (SP): Procedurele boeven dan.

Mevrouw **Verburg** (CDA): Het pleit niet voor de heer Van Raak dat hij het niet ruimhartig terugneemt. Ik vind de toezegging over de streekproducten een beetje minnetjes: we zullen er weer eens een beetje aandacht aan besteden. Kan dat niet iets ruimhartiger? We kunnen er met zijn allen zo van genieten. Tot slot heb ik twee moties over duurzaamheid. Ik had nog een risicomotie willen indienen, maar dat ga ik niet doen. Mijn eerste motie gaat over afvalscheiding.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat afvalscheiding onder Nederlandse burgers inmiddels gemeengoed is geworden;

constaterende dat het in de Kamer nog steeds onmogelijk is om bijvoorbeeld plastic gescheiden aan te bieden;

verzoekt het Presidium, bij de eerstvolgende aanbesteding van de verwerking van het afval ten minste dezelfde standaard te hanteren als die voor inwoners van Den Haag geldt,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Verburg. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund. Zij krijgt nr. 11 (32745).

Mevrouw **Verburg** (CDA): Mijn tweede motie gaat over water.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat flessenwater gemiddeld 650 maal milieubelastender is dan kraanwater en 325 maal zo duur;

verzoekt het Presidium, de inkoop van flessenwater te staken en voortaan kraanwater (Haags duinwater) te serveren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Verburg. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund. Zij krijgt nr. 12 (32745).

Mevrouw **Verburg** (CDA): Voorzitter, dan rest mij niets dan de collega's van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken te bedanken voor het feit dat zij mij hier vandaag niet alleen hebben gedoogd, maar ook voluit hebben laten meedoen.

De **voorzitter**: U was van harte welkom.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik vond de discussie over de kosten van Kamervragen en het opvragen van informatie boeiend. Mevrouw Nieuwenhuizen vroeg zojuist aan mevrouw Verburg: vindt u dat ik die kosten mag opvragen? Ik zeg daarop: ja, want dat legt precies de discussie bloot. U hebt recht op die informatie, ook al ben ik het misschien zeer oneens met het doel dat u beoogt te bereiken met die informatie. Dit is een basisrecht voor Kamerleden. Het is een democratisch basisprincipe dat je recht hebt op informatie en alles mag vragen. U mag dus vragen hoeveel dat kost. Dit debatje legde mooi de basisprincipes bloot. Ik dank de Voorzitter voor de beantwoording, maar op twee punten zou ik het wat steviger willen hebben. Daarom dien ik twee moties in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de Tweede Kamer het gehele Nederlandse land vertegenwoordigt, waartoe sinds oktober 2010 ook de eilandgebieden Bonaire, Saba en Sint-Eustatius behoren;

overwegende dat, gelet op het waarborgen van de vertegenwoordiging van perifere gebieden of bijzondere minderheidsgroepen, in veel democratieën bijzondere voorzieningen zijn getroffen;

verzoekt het Presidium, een studie uit te doen voeren naar de wijze waarop de BES-belangen in dit parlement kunnen worden vertegenwoordigd;

verzoekt het Presidium voorts, vooruitlopend daarop de mogelijkheden te onderzoeken van een permanente relatievorm tussen de BES-eilanden en de Kamer,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Schouten. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund. Zij krijgt nr. 13 (32745).

De heer **Heijnen** (PvdA): Is mevrouw Schouten bereid de motie te splitsen? Bij zo'n onderzoek kan ik me nog iets voorstellen, maar ik vind de consequenties van het nu al instellen van een permanente vertegenwoordiging moeilijk te overzien.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): Dat zal ik bekijken. Ik ben niet de officiële woordvoerder op dit onderwerp. Ik zal met mijn collega's overleggen of dit mogelijk is. Ik zal erop terugkomen. Mijn tweede motie gaat over het dertigledendebat. De Voorzitter heeft allerlei argumenten aangedragen om aan te tonen dat het dertigledendebat de gewenste vorm is. Wij willen het ook niet afschaffen, maar we willen dat er toch wat kritischer bekeken wordt welke debatten voorrang moeten krijgen. Daarom dien ik de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat nadere regels wenselijk zijn met betrekking tot de agendering van dertigledendebatten (de voormalige spoeddebatten), gelet op twee omstandigheden die niet altijd makkelijk met elkaar verenigbaar zijn, te weten het grote aantal dertigledendebatten aan de ene kant en het belang van een spoedige agendering van voor een aanzienlijk deel van de Kamer wezenlijke onderwerpen aan de andere kant;

overwegende dat het van belang is, hiervoor oplossingen te vinden waarbij de belangen van coalitie- en oppositiefracties op evenwichtige wijze zijn gediend;

verzoekt het Presidium, voorstellen uit te werken op basis waarvan een onderscheid kan worden gemaakt tussen aangevraagde debatten die spoedige agendering vergen en debatten waarvoor dat niet geldt;

verzoekt het Presidium voorts, hierbij mee te nemen de suggestie om naast het dertigledendebat het zogeheten zestigledendebat in te voeren, dat als bijzonderheid heeft dat dit debat te allen tijde binnen drie weken na aanvraag gehouden wordt,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Schouten. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund. Zij krijgt nr. 14 (32745).

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD): Voorzitter. Ik heb een licht déjà vu. Ik herinner me de eerste keer dat we begonnen over het serveren van met

uitsterven bedreigde vissoorten. Toen was de hoon ook niet van de lucht. Ik geloof dat de VVD-fractie zelfs demonstratief naar buiten ging om een broodje paling te eten. Een jaar later waren we er toch met zijn allen van overtuigd dat je het als Kamer gewoon niet kunt maken om bedreigde diersoorten op je menu te hebben. Ik denk dat hetzelfde geldt voor het duurzaamheidsbeleid. Als je een echt duurzaamheidsbeleid wilt voeren, kun je niet onbeperkt vlees eten voor € 7. Ik ben blij met de toezegging van de Voorzitter dat ze dit gaat bekijken en intern zal bespreken. We komen er nog op terug.

Ik wil nu twee moties indienen omdat ik het belangrijk vind dat de Kamer haar eigen politieke debatten waar mogelijk vertaalt in een voorbeeld-functie. De eerste motie luidt als volgt.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende het belang dat de Kamer hecht aan dierenwelzijn en de voorbeeldfunctie die zij vervullen kan;

verzoekt het Presidium, in de restaurants van de Kamer voortaan alleen vlees, zuivel en eieren te verkopen die afkomstig zijn van dieren die een vrije uitloop hebben gehad,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter: Deze motie is voorgesteld door het lid Ouwehand. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund. Zij krijgt nr. 15 (32745).

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD): Mijn tweede motie gaat over het bestrijdingsmiddel imidacloprid, met excuses voor de technische term. Ik dank de Voorzitter voor de antwoorden. Toch dien ik een motie in. In de uitvoering kunnen we bekijken of ik haar in stemming moet brengen of aanhouden. Ik hoor dat nog wel.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat het gebruik van het bestrijdingsmiddel imidacloprid in de groente-, fruit- en bloemeteelt bijdraagt aan de verontrustende bijensterfte;

verzoekt het Presidium, slechts producten in te kopen waarbij gegarandeerd is dat er geen imidacloprid is gebruikt tijdens de teelt,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter: Deze motie is voorgesteld door het lid Ouwehand. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund. Zij krijgt nr. 16 (32745).

We zijn hiermee gekomen aan het eind van de tweede termijn. Mevrouw Verbeet is in staat om direct te antwoorden.

Mevrouw **Verbeet**: Voorzitter. Ik dank de leden voor hun vragen en complimenten. Ik dank zeker mevrouw Verburg, die als een van haar laatste activiteiten dit overleg heeft uitgezocht. Ik vind het mooi dat zij haar maandag hieraan heeft besteed. Het is ook mooi dat dit voor mevrouw Schouten een van de eerste activiteiten is. Dat geeft goed aan hoe groot de betrokkenheid van de Kamerleden is.

De heer Heijnen sprak over de politisering van de procedures en over het meten. Ik heb gezegd dat we de situaties waarin dit in de Kamer gebeurt, nog allemaal kunnen herinneren. Ik denk dat dit tot nu toe een stuk of vijf keer is gebeurd. Ik wil dit best voor de Kamer opschrijven. Zij moet zich realiseren dat het Presidium iedere twee weken bij elkaar komt en dat dit onderwerp dan door mij of door de andere leden van het Presidium altijd aan de orde wordt gesteld. Altijd volgt hieruit de conclusie dat het gaat om een sterke Kamer en dat het erom gaat, elkaar iets te gunnen. Het moet allemaal niet zo politiek gemaakt worden. Dat is ook de reden waarom ik zo oplet bij stemverklaringen en waarom ik de leden bind aan de afspraken. Ik denk dat het Presidium het zeer met de heer Heijnen eens is. Ik wil dat best voor hem meten, maar eigenlijk doe ik dat al. Ik ga er alleen geen verslag van maken. Dan maak ik het namelijk alleen maar groter.

De opdracht rondom de burgerinitiatieven zie ik gaarne tegemoet. Ik zal, zoals mevrouw Verburg al zei, met alle liefde een grote inspanning verrichten op het gebied van het in dienst nemen van Wajongers en Wsw'ers.

Er werd gevraagd om een notitie hoe we omgaan met de maatschappelijke stage van onze leerlingen. Iedereen weet dat ik er zeer aan hecht dat we ook zelf onze bijdrage leveren aan zaken die we aan de samenleving vragen.

De Kamer krijgt van mij te horen wat de mogelijkheden zijn voor een doventolk en wat die zou moeten kosten. Hetzelfde geldt voor de maquette.

Ik snap niet zo goed waarom de heer Heijnen niet tevreden was met mijn antwoord op zijn vraag over de beveiliging. Ik heb gezegd dat ik hetzelfde tegen de beveiliging aankijk als hij: niet meer dan nodig. Het vierstromenbeleid is geaccordeerd door de Kamer. Daar hebben we indertijd kwetsbare punten in ontdekt en daarom is het stilgelegd. We hebben het COT gevraagd om advies. We gaan dat nu in het Presidium bespreken. Vervolgens proberen wij het opnieuw in te voeren, maar dan iets veiliger en nog klantvriendelijker. Volgens mij wordt de heer Heijnen op zijn wenken bediend. Ik heb dat in ieder geval geprobeerd te doen. Uiteraard komt het kostenaspect aan de orde bij de taakstelling. De veiligheid van alle leden blijft echter vooropstaan. Daar kan nooit enige discussie over zijn. Iedereen moet hier in maximale veiligheid – we kunnen natuurlijk nooit garanties geven – zijn werk kunnen doen. De gastvrijheid moet ook zo goed mogelijk zijn.

Ik dacht dat ik geheel in lijn had geantwoord met het antwoord van het kabinet waar mevrouw Van Nieuwenhuizen zo vaak naar verwijst, namelijk dat we aan nodeloze onderzoeken geen behoefte hebben. Dat hoor ik als ik op die stoel toch ongeveer twee keer per dag. Ik snap niet zo goed waarom ik dan kritiek krijg dat ik dit niet wil laten onderzoeken. Ik denk dat de behoefte eraan en het nut ervan niet groot is. Ik heb uitgelegd hoe moeilijk het is om werkelijk te vergelijken. Ik heb in het Presidium ook weleens gezegd dat wij kunnen stoppen met het verbeteren van de vragen. De vragen van de Kamerleden worden na behandeling door de griffier allemaal een stuk mooier, zonder allerlei taal-, stijl- en spelfouten. Daar kunnen wij mee stoppen, maar dat is voor het aanzien van de Kamer niet goed. Laat ons dat nu gewoon doen. Als de Kamer tweemaal zoveel

vragen stelt, worden ze in de begroting van de Kamer alleen maar goedkoper. Ik krijg niet meer medewerkers of meer uren. Ik zie toe op de begrenzing van de activiteiten van de Kamer. Wij zetten slechts sporadisch de maandagen in, want iedere Kamerdag kost veel geld. Ik probeer altijd om 23.00 uur te stoppen, want daarna komt er meer druk op de Kamer te staan. Ik probeer iedere keer het aantal vergaderuren in te perken. Geloof me: wij doen ons best doen het zo goedkoop mogelijk te houden.

Mevrouw **Van Nieuwenhuizen-Wijbenga** (VVD): Ik werd even getriggerd door de vergelijking die de voorzitter van het Presidium maakt met de onnodige onderzoeken. Dit kabinet heeft wel toegezegd hier inzicht in te verschaffen. Het heeft kennelijk de opvatting dat ze niet onnodig zijn. Natuurlijk begrijp ik de redenering van de Voorzitter wel. Als er meer vragen worden gesteld, terwijl de Kamerbezetting hetzelfde blijft, worden de vragen per saldo goedkoper. Wij willen graag weten welke kosten daarmee zijn gemoeid, omdat wij denken dat daar een bepaalde matigende werking van uit kan gaan. Als de kosten kunnen worden gematigd, zou de Kamerorganisatie wellicht zelfs kleiner kunnen worden. Er zou ook meer tijd kunnen worden overgehouden voor andere zaken in de Kamer die nuttiger zijn, zoals de wetgeving. Ik vrees dat wij niet tot elkaar komen, maar ik wil ook niet iets in de mond gelegd krijgen wat ik niet heb gezegd.

Mevrouw **Verbeet**: Ik kom bij de heer Van Raak. Ik heb geen ander antwoord dan ik hem in eerste instantie heb gegeven. De voorzitter van het Presidium heeft daar geen oordeel over. De heer Elissen heeft een aantal moties ingediend. Die over de IPU zie ik als ondersteuning van het beleid. Er is een motie over de EU-vlag aangenomen door de Kamer, die was ingediend door de heren Ormel en Pechtold.

De heer **Heijnen** (PvdA): In het dictum van de motie van de heer Elissen over de IPU wordt het beleid ondersteund, maar ik kan mij niet vinden in de overwegingen. Ik kan mij niet voorstellen dat de voorzitter van het Presidium de overwegingen voor haar rekening neemt.

Mevrouw **Verbeet**: Ik zie dat de moties in een andere volgorde zijn ingediend. De heer Heijnen heeft een punt.

De heer **Elissen** (PVV): Misschien kan ik de Voorzitter en ook de heer Heijnen tegemoet treden. Ik ben bereid overweging 2 en 3 te schrappen en dan komt de motie meer in de gewenste richting.

Mevrouw **Verbeet**: Ik kan instemmen met het dictum, dat ik als ondersteuning van het beleid zie.

De **voorzitter**: De gewijzigde motie wordt op een nader moment rondgedeeld en dan kunnen wij daar volgende week over stemmen.

Mevrouw **Verbeet**: Ik behandel de moties in de volgorde waarin ze zijn ingediend. Ik kom terug op de motie over de EU-vlag. De Kamer heeft de motie van de heren Ormel en Pechtold uitgevoerd. Ik zie ze nog voor de eerste keer de vlag hijsen. Het was een prachtig gezicht. Ik ontraad deze motie, want dan is de Kamer binnen een jaar inconsistent met haar eigen uitspraken.

De heer **Elissen** (PVV): De Voorzitter kan het ook opvatten als voortschrijdend inzicht.

Mevrouw **Verbeet**: De motie op stuk nr. 8 over het sluiten van de deuren moet ik echt ontraden. Er zouden allerlei problemen met de brandveiligheid, de kosten en de overige veiligheid kunnen ontstaan.

Dan kom ik op de diversiteit. Het diversiteitsbeleid omvat denk ik ook de Wajonger, de WSW'er en jong en oud. Wij proberen een goede, gezonde organisatie te zijn en wij proberen gebruik te maken van alle capaciteiten die onze samenleving biedt. Binnen de eigen organisatie bekijken wij waar wij belemmeringen hebben. Daarom hebben wij ook het charter Talent naar de Top ondertekend. De resultaten daarvan zijn pas feestelijk aangeboden aan de minister-president. Hij vond het ook belangrijk dat wij ervoor zorgen dat vrouwen hun capaciteiten naar vermogen kunnen ontplooiën.

De heer **Elissen** (PVV): Een kleine nuance: als ik spreek over het diversiteits- en voorkeursbeleid, refereer ik aan het regeer- en gedoogakkoord. Dat betreft niet de volledige bandbreedte; het is beperkt tot het onderscheid tussen man en vrouw.

Mevrouw **Verbeet**: De regering laat het over aan het bedrijfsleven, aan de arbeidsmarkt. Onze eigen organisatie is ook een onderneming, een bedrijf. Ik vind het van belang dat wij in dit bedrijf alle talenten uit de samenleving gebruiken. Om die reden ontraad ik deze motie.

De heer **Elissen** (PVV): Ik begrijp dat u de motie ontraad, maar het blijft moeilijk om afscheid te nemen. Wat ons betreft nemen wij afscheid van het diversiteitsbeleid.

Mevrouw **Verbeet**: Mevrouw Verburg heeft een motie ingediend over afvalscheiding. Deze motie moet ik ontraden, maar ik zou liever hebben dat zij deze motie aanhoudt, zodat ik haar hierover kan informeren. Als zij de motie niet aanhoudt, moet ik deze ontraden. Ik durf niet zomaar ja te zeggen, omdat ik niet weet welke kosten eraan vastzitten. Met het oog op de bezuinigingen moet ik eerst uitzoeken of het kan en wat het kost. Ik verzoek haar, de motie tot die tijd aan te houden.

Mevrouw **Verburg** (CDA): Mede vanwege de sfeer in dit debat ben ik bereid, de motie aan te houden, op voorwaarde dat de Voorzitter toezegt, voor het zomerreces met de uitsplitsing van de kosten te komen, want anders is de motie na het zomerreces verlopen.

Mevrouw **Verbeet**: Het zomerreces begint over twee weken. Dat krijg ik niet voor elkaar. De motie wordt dan automatisch verlengd. Als u de motie aanhoudt, vervalt deze niet.

Mevrouw **Verburg** (CDA): Met die toezegging, zal ik mijn motie aanhouden.

Mevrouw **Verbeet**: Wij zullen het in de zomer uitzoeken. Onmiddellijk na het reces krijgt u het antwoord.

De **voorzitter**: Op verzoek van mevrouw Verburg stel ik voor, haar motie (32745, nr. 11) van de agenda af te voeren.

Daartoe wordt besloten.

Mevrouw **Verbeet**: De motie op stuk nr. 12 over het flessenwater laat ik aan het oordeel van de Kamer.
Dan kom ik op de motie op stuk nr. 13 van mevrouw Schouten. Ik heb een voorkeur voor het in tweeën splitsen, maar het is een zaak voor de vaste commissie voor Koninkrijksrelaties.

De heer **Van Beek**: Ik denk dat het een ontzettend verstandig voorstel is om daarover een advies te laten maken. Dat is een jaar geleden ook gebeurd. De woordvoerder van de ChristenUnie over dit thema weet dat ook heel goed. Namens de Kamer heeft eerst professor Peper in die commissie gezeten en later professor Van den Berg. Zij zijn op en neer gevlogen en er is een rapport gekomen, waarover tussen de vier landen wordt gediscussieerd. Het is een prima voorstel, maar wel met terugwerkende kracht.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): De finesses ken ik niet, maar wat ik van de woordvoerder BZK heb meegekregen, is dat het nog steeds tot niets heeft geleid. Dat is het probleem. Daarin moeten nu wel stappen worden gezet. Dat gebeurt niet in de vaste commissie voor Koninkrijksrelaties; nu kijken wij of het via het Presidium kan worden geagendeerd. Wij zoeken naar een weg om die vertegenwoordiging te regelen. Dat is voor ons het belangrijkste. Of dat nu via de commissie, via het Presidium of hoe dan ook gaat, maakt mij niet zo heel veel uit.

Mevrouw **Verbeet**: Het Presidium is er niet om zaken te regelen die juist in de commissies gestalte moeten krijgen. Wij zijn geen soort supercommissie. Dit moet dus echt binnen de commissie gedaan worden. Ik ben zeer betrokken bij een goede vertegenwoordiging. Daarom hebben wij het over videoconferencing gehad en allerlei manieren van contact. De voorstellen in die motie moet ik dan toch echt ontraden. Ik kom nu aan de motie-Schouten op stuk nr. 14 over het dertigleden-debat. Wat mevrouw Schouten wil, gebeurt eigenlijk al. Wat ik zeg, lijkt zo onaardig, maar zo is het echt niet bedoeld. De motie voegt niets toe aan de manier waarop ik op dit moment al werk. Met criteria kom je er niet. Dat hebben wij aan alle kanten onderzocht. Mevrouw Schouten, leest u maar alle evaluaties van de modellen van spoeddebatten. Het dertigleden-debat lost veel op. Wij kunnen alles voor het zomerreces afwerken, tenzij de leden zelf brieven hebben gevraagd die er niet zijn of de voorkeur eraan geven dat iets op een later moment plaatsvindt. Het probleem doet zich dus niet voor. Ik wil dus niet nog een onderscheid maken, want dan heb ik straks VAO's, dertigledendebatten, zestigledendebatten en gewone meerderheidsdebatten. De Kameragenda wordt daardoor niet ontlast of belast. Je houdt een lijst waaruit de Kamervoorzitter moet kiezen. Als 74 leden per se een debat willen, onder wie er ook nog fractievoorzitters zijn die het debat aanvragen, weegt dit vanzelfsprekend op dit moment al op een bepaalde manier. Als iets echt spoedeisend is, omdat er een veiligheidsaspect of een belangrijk ander aspect is, haal ik dat debat natuurlijk naar voren. Op andere momenten stel ik juist voor om iets in een algemeen overleg af te handelen. Dit loopt goed. Wij hebben weliswaar een drukke agenda, maar ik zou niet weten wat dit oplost. Ik ontraad de aanneming van deze motie dus, omdat ik denk dat wij er een veel vergaardertijd in zullen steken en het uiteindelijk geen soelaas zal bieden.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): De opmerking over de criteria geldt, zo neem ik aan, ook voor alle andere discussies die hier over criteria zijn gevoerd en niet alleen voor het zestigledendebate. Er waren immers nog andere voorstellen om naar criteria voor spoeddebatten te kijken. Slaat de opmerking van de voorzitter van het Presidium daar dus ook op?

Mevrouw **Verbeet**: Ja, mijn opmerkingen slaan op alle mogelijke criteria. Als ik immers al weet dat er een wetsvoorstel over hetzelfde onderwerp komt, meld ik dat. Als ik weet dat er een algemeen overleg over hetzelfde thema gepland is, zeg ik dit. Wij doen dus ons best om de leden zo veel mogelijk op het idee te brengen, iets ergens anders te bespreken. Ik breng dit allemaal in bij de regeling van werkzaamheden; de griffiers informeren mij hierover van tevoren. Bij de regeling van werkzaamheden vraag ik om

een reactie op een aanvraag om een debat en begin ik met een rondje. Negen van de tien keer komen de leden van de Kamer zelf al met wat er in dat kader op de agenda staat en dat je de onderwerpen kunt samenvoegen. Als een lid echter persisteert, komt het debat op de lijst. Wij werken de volgorde van de lijst af, tenzij er heel zwaarwegende zaken zijn die ervoor zorgen dat een debat naar voren gaat. Als men vindt dat ik dat niet goed gedaan heb, kan ik daar altijd verantwoording over afleggen in het Presidium.

Ik kom nu toe aan de motie-Ouwehand op stuk nr. 15. In die motie gaat het niet alleen erom dat de restaurants vrije uitloopeieren verkopen, maar dat alle dieren waarvan producten verkocht worden, vrije uitloop gehad moeten hebben. Wij willen doen wat mevrouw Ouwehand vraagt, maar blijkbaar zijn er verschillende predicaten dierenwelzijn. De griffier zegt net dat wij een bestaand inkoopcontract hebben waarvan wij niet zomaar afkunnen. Ik heb echter toegezegd dat wij voor de toekomst verder willen kijken. Als mevrouw Ouwehand ons verder kan informeren over het soort etiketten, vind ik dat prima. Wij eten immers graag vlees van dieren die het goed gehad hebben.

Over de zuivel en de eieren heb ik gezegd dat wij alleen vrije uitloopeieren hebben.

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD): Dat klopt. De eieren zou ik eventueel kunnen schrappen. Op de vragen over de zuivel heeft mevrouw Verbeet echter nog geen antwoord gegeven.

Mevrouw **Verbeet**: In de restaurants is er alleen biologische zuivel.

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD): Ik heb begrepen dat dit op dit moment niet het geval is.

De heer **Bakker**: Daar heeft mevrouw Ouwehand gelijk in. We hebben alleen biologische zuivel in het restaurant op de eerste verdieping. In de andere restaurants is alleen gewone zuivel beschikbaar. Ook dat zit in het inkoopcontract. Wij kunnen niet zomaar de voorwaarden van het inkoopcontract, dat Europees is aanbesteed, veranderen.

De heer **Elissen** (PVV): Wil het Presidium ook rekening houden met de kostenaspecten, de balans daarin? Ik wil straks namelijk niet in een zaak zitten waar ik alleen nog droge crackers kan eten.

Mevrouw **Verbeet**: Op dit moment werken wij met een inkoopcontract waar wij heel tevreden over zijn. Het dierenwelzijn staat bij ons hoog in het vaandel. Als mevrouw Ouwehand ons nader kan informeren, bekijken wij graag of het voor dezelfde prijs ook kan. Wij moeten echter reëel zijn. Wij moeten namelijk al een hoop bezuinigen en willen de leden niet verder op kosten jagen. Als mevrouw Ouwehand mijn interpretatie van haar motie begrijpt, dan is die motie overbodig. Als dat echter niet het geval is, moet zij zelf kiezen wat zij doet.

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD): Ik begrijp heel goed dat u niet thuis bent in allerlei keurmerken. Daarover zullen wij u dus niet kapittelen. Ik begrijp dat de wens van het Presidium is om het te doen zoals in de motie staat, maar ik weet dat op dit moment niet alle producten afkomstig zijn van dieren die buiten hebben gelopen. Ik snap dat het Presidium aan het bestaande inkoopcontract vastzit. Ook als deze motie wordt aangenomen, zullen wij dus niet na een week al vragen of het veranderd is. Met die toevoeging wil ik de motie wel graag in stemming brengen, omdat het mij belangrijk lijkt dat de Kamer daarover een uitspraak doet.

Mevrouw **Verbeet**: Dan ontraad ik de motie op stuk nr. 15.

De motie op stuk nr. 16 gaat over het gebruik van het bestrijdingsmiddel imidacloprid. Wij hebben gezegd dat wij het gebruik van dat bestrijdingsmiddel bij de teelt van producten maximaal proberen te vermijden. Onze leverancier kan het echter niet beloven voor de bijproducten. Volgens mij mag je niet van mensen verwachten dat zij iets beloven dat zij niet kunnen waarmaken. Ik blijf erop letten – dat zullen wij ook doen – maar ik kan geen garantie geven. Daarom ontraad ik de motie. Volgens mij heb ik dan alle vragen beantwoord en alle moties van een oordeel voorzien.

De **voorzitter**: Dat denk ik ook. Op een later tijdstip zullen wij over de vandaag ingediende moties stemmen.

Ik dank het Presidium, de Griffier en de medewerkers heel hartelijk. Ik dank ook de voorzitter van het Presidium en de aanwezige leden voor hun inbreng.

Sluiting 15.55 uur.